



SVÚ 2014/2015 _ ročenka Slovenskej výtvarnej únie

ISBN 978-80-88906-34-2
9 788088 906346

SVÚ 2014/2015 _ ročenka Slovenskej výtvarnej únie



SVÚ
2014/2015

—
ročenka
Slovenskej
výtvarnej
únie


SLOVENSKÁ
VÝTVARNÁ
ÚNIA

Zaujíma Vás stav významnej kultúrnej pamiatky **UMELKA?** Chcete pomôcť zachrániť ikonu umeleckého a spoločenského života Slovenska? Myslíte si, že Vašu pomoc by mali dostať tí, ktorí nie sú stredobodom priazne sponzorov? Viete však, že nemáte peniaze na rozdávanie? **2 % z povinnej dane** odvediete tak, či tak. Teraz je šanca nasmerovať ich do **UMELKY**, kde sa premenia **na výsledky**, ktoré **nielen uvidíte, ale sa ich aj dotknete!**

2%

Všetky prostriedky, získané touto formou, budú použité výhradne na nevyhnutnú rekonštrukciu a revitalizáciu objektu, ktorý **nie je financovaný z verejných zdrojov.**

Stačí vyplniť XIII. oddiel Vášho daňového priznania s týmito údajmi:
Slovenská výtvarná únia, občianske združenie
Dostojevského rad 2, 811 09 Bratislava
IČO: 00178535

1/ ... náš dom, náš hrad (národná kultúrna pamiatka – súčasný stav a vízia do budúcnosti)

- 1/ a / Zažili sme malé zázraky /// 4
- 1/ b / STATUA GARDENIA 2014 /// 11

2/ ... a čo doma (ľudia, výstavy, podujatia)

- 2/ a / Poďakovanie /// 14
- 2/ b / Výstavná činnosť 2014
 - 2/ b / 1 / Zoznam výstav v Galérii UMEĽKA v roku 2014 /// 17
 - 2/ b / 2 / Bienále SVÚ 2014 /// 21
 - 2/ b / 3 / Socha a Objekt /// 25
 - 2/ b / 4 / PRO SCENA – Slovenská scénografická spoločnosť /// 31
 - 2/ b / 5 / Dva domy cez ulicu, kde „býva“ umenie /// 33
- 2/ c / Akcie a podujatia /// 36
- 2/ d / Klub umelcov /// 42
- 2/ e / Danubiana Meulenstein Art Museum /// 45

3/ ... a čo za humnami (SVÚ a medzinárodná spolupráca)

- 3/ a / Výstavná činnosť v zahraničí
 - 3/ a / 1 / Medzinárodné bienále kresby Plzeň /// 48
 - 3/ a / 2 / S.V.U. Mánes – SVÚ UMEĽKA /// 56
- 3/ b / SVÚ v medzinárodných organizáciách
 - 3/ b / 1 / ... 5 rokov s IAA /// 58
 - 3/ b / 2 / Švédsko – MU agreement: Dohoda štátu a umelcov o spolupráci pri príprave výstav /// 66

4/ ... o čom sa nám sníva (alebo: kultúrna diplomacia na Slovensku)

- 4/ a / Partneri a udalosti – kultúra 2014 /// 72
- 4/ b / Akčný plán k stratégii rozvoja kultúry /// 73
- 4/ c / Rekodifikácia autorského zákona /// 75
- 4/ d / Spolupráca s Ministerstvom kultúry /// 78
- 4/ e / Čo sa zmenilo od iniciovania medzinárodnej diskusie k štatútu umelca v roku 2012 a od spracovania analýzy v roku 2013? Aký je stav ku koncu roku 2014? /// 80
- 4/ f / Rada vlády pre MNO, Nórske granty a Sektorová rada /// 93

5/ ... kde bolo, tam bolo (príbeh galérie) /// 96

6/ ... zopár poznámok, ktoré sa do oficiálnych správ zo zahraničných pracovných ciest nedostali /// 100

po príchode do UMEĽKY mávam ráno dobrú náladu. Usmievam sa, pretože od októbra môžem vidieť to, čo nikto nevidel celé desaťročia: našu záhradu, ktorá zrazu „vstúpila“ do Galérie (a je, v závislosti od počasia i ročného obdobia, každý deň iná). Pohľad do záhrady sa otvoril, pretože sme všetky okná v Kamennej sále (i vďaka finančnému príspevku z grantového systému Ministerstva kultúry) vymenili a obnovili pôvodný stav (už tam nie je okno, ktoré niekto pred mnohými rokmi „citlivo“ zvonku do výšky cca 40 cm zamuroval, už tam nie sú nepriehľadné sklá, každé iné, niektoré rozbité, niektoré provizórne prelepené fóliou; už tam nie je ani dlhodobá „dočasná“ panel, ktorým bolo toto všetko prekryté).

A keď zostúpim po schodoch dolu do Kamennej sály, už nemám pocit, že som v suteréne, ako donedávna: cez (po desaťročiach) obnovené dvere vstúpilo do výstavnej miestnosti nielen svetlo, ale aj možnosť reálne prepojiť Galériu Umeľka so záhradou. Už v rámci Bienále voľného výtvarného umenia v októbri sme to využili a niektoré sochy boli dočasne vystavené priamo v exteriéri. Vďaka letnému workshopu združenia Resculpture.sk, asociácia sochárov, ktorého členovia sa rozhodli podporiť našu myšlienku, pribudli aj sochy a reliéfy, ktoré sa stali súčasťou záhrady natrvalo. A chceli by sme, aby postupne pribúdali ďalšie – iniciatíva zo strany sochárov je vítaná. Naším cieľom je, aby Galériu, záhradu a celý areál začali návštevníci vnímať ako harmonický celok s viacerými funkciami.

Organizovanie výstav patrí medzi dôležité oblasti našej činnosti, preto súčasťou rekonštrukcie bolo aj zlepšenie podmienok na vystavovanie (oprava, vystierkovanie a vymaľovanie stien, osadenie závesného systému v Klube umelcov i Kamennej sále). Na podobnú úpravu ešte čaká hlavná výstavná sála – termín realizácie bude závisieť od našich finančných možností. I vďaka podpore od našich priaznivcov, ktorí využili možnosť poukázať SVÚ 2 % zo svojich daní, sme toho urobili opäť o niečo viac. Svoj verejný záväzok, že takto získané finančné príspevky použijeme výhradne na rekonštrukciu nášho objektu – národnej kultúrnej pamiatky Umelecká beseda – sme nielen dodržali, ale aj viacnásobne prekročili. Náš záväzok platí aj pre rok 2015: ak Slovenskú výtvarnú úniu touto formou podporíte, budete sa môcť osobne presvedčiť, že výsledok je na budove „vidieť“.

Pokračuje aj dlhodobá spolupráca pri organizovaní výstavných podujatí mimo našich priestorov – napríklad s partnerom S.V.U. Mánes v Prahe, či v rámci Medzinárodného bienále kresby Plzeň: ani v tomto ročníku sa slovenská kresba na podujatí v Plzni „nestratila“.

Novšia je spolupráca s Divadlom Malá scéna STU, ktorá úspešne pokračuje v nápaditej réžii Barbary Brathovej druhý rok, s cieľom predstaviť výtvarné umenie v divadelnom prostredí a naopak divadlo u nás. Dôvody pre spoluprácu vidíme najmenej dva:

- prvý dôvod je zásadný: máme k sebe blízko (výtvarné umenie a divadlo sú si blízke už zo samej svojej podstaty a výtvarní umelci si s hercami mali vždy čo povedať, nielen preto, že herci, výtvarníci a hudobníci kedysi v rámci povinného výcviku tvorili na vojenskej katedre spoločnú čatu);
- druhý dôvod je pomerne plytký, až povrchný: máme k sebe blízko (len krížom cez ulicu... ©).

Nestratili sme svoje pozície ani v rámci medzinárodnej spolupráce, skôr naopak: SVÚ je i naďalej sídlom Office IAA Europe (spolu s kanceláriou IAA / AIAP v budove UNESCO v Paríži tak zostáva Bratislava jedným z dvoch centier tejto najväčšej celosvetovej organizácie výtvarných umelcov). A rešpektovaní sme i v rámci ďalších medzinárodných organizácií, s ktorými pokračujeme v intenzívnej spolupráci pri riešení problémov, ktoré nás bezprostredne zaujímajú (pracovné stretnutia v Bratislave, Štokholme, Plzni, v sídle Európskeho parlamentu v Bruseli i Soule): ak organizátor medzinárodného podujatia za účasti zástupcov 11 krajín presunie akciu k vôli nám na iný termín (s odôvodnením „naozaj veľmi chceme, aby ste tu boli“), snáď môžeme mať dobrý pocit z toho, že SVÚ niečo urobila pre pozitívne zviditeľnenie Slovenska.

Pokúsili sme sa trochu „oprášiť“ minulosť (manažérka SVÚ Andrea Kozárová preskúmala archívy) a nezabúdame samozrejme ani na prítomnosť a budúcnosť:

- v nadväznosti na prebiehajúcu rekonštrukciu starého mosta komunikujeme s hlavnou architektkou Bratislavy Ing. arch. Ingrid Konrad i ďalšími kompetentnými predstaviteľmi mesta s cieľom nájsť optimálne riešenia pri prestavbe bezprostredného okolia UMEĽKY,
- zapojili sme sa do prípravy súťaže na pomník Nežnej revolúcie na Námestí slobody v Bratislave,
- pokračujeme v intenzívnej spolupráci s Ministerstvom kultúry v oblasti legislatívy: v máji Vláda SR schválila Stratégiu rozvoja kultúry na roky 2014 – 2020, v nadväznosti na tento dokument MK vypracovalo Akčný plán na roky 2015 – 2017, ktorý obsahuje 60 konkrétnych a termínovaných úloh; 18. augusta sa ukončilo medzirezortné pripomienkové konanie k stavebnému zákonu, ktorý bude predložený na rokovanie Národnej rady SR; 12. septembra Národná rada SR schválila zriadenie novej verejnoprávnej inštitúcie – Fondu na podporu umenia; intenzívne prebiehajú práce na rekodifikácii autorského zákona, predloženie konečného návrhu očakávame v januári 2015; priebežne pokračujú práce na príprave štatútu umelca, atď.

Priaznivcom výtvarného umenia určite neunikli dve nie každodenné udalosti:

v septembri bolo po dokončení dostavby opäť otvorené Danubiana Meulensteen Art Museum a len o dva týždne neskôr Slovenské centrum vizuálneho umenia v centre Bratislavy. Ale objavili sa aj informácie, ktoré nás znepokojili: médiami prebehla na jeseň správa o návrhu na zníženie rozpočtu Ministerstva kultúry v budúcom roku...

O aktuálne informácie sa chceme s Vami podeliť v Ročenke Slovenskej výtvarnej únie, ktorá sa Vám práve dostáva do rúk. Tešíme sa z každého pozitívneho výsledku, ale zďaleka nie všetko je vyriešené, mnohé problémy pretrvávajú, takže práce bude určite dosť aj v roku 2015. Veríme však, že i s Vašou podporou budeme môcť spoločne prispieť k tomu, aby kultúra a umenie zaujali v našej spoločnosti miesto, ktoré si v záujme celej spoločnosti zaslúžia: aby život na Slovensku bol i vďaka tomu krajší, zmysluplnejší a bohatší.

V Novom roku 2015 Vám všetkým prajem, v mene celého tímu spolupracovníkov, kolegov a partnerov, ako i v mene svojom, veľa šťastia, zdravia, pohody, úsmevov i úspechov.

akad. mal. **Pavol Král**, predseda Slovenskej výtvarnej únie

1 / a / Zažili sme malé zázraky

Braňo Jelenčík

Nepochybne žijeme ekonomicky zložitú dobu a mnohí aj hektické časy, ktoré sú skúškou i výzvou súčasne. Sprievodným znakom takýchto období v živote spoločnosti je nápor na hodnotový systém, no najmä v celkom optimistickú dôveru v lepšie časy. I keď moje konštatovanie nevyznieva práve nádejne, chcem vás jedným dychom presvedčiť, že zázraky sa stále dejú a prinášajú úžasne synergické efekty. Ale idem celkom chronologicky, po poriadku. Za prvý malý zázrak považujem, že ľudia (nebojím sa povedať, doslova kultúrna verejnosť) i keď zahĺbení do osobných problémov a starostí, si všimli zásadných zmien nielen v potenciáli SVÚ, ale aj v jej vizuále. Po dvojročnom „staviteľsko-rekonštrukčnom“ úsilí hovoria o UMELEKE. O galérii, ktorú predtým považovali za zabudnutý sklad, či iba krčmu štvrtej cenovej skupiny. O ozdobe tejto časti mesta, ktorá ledva čaká na dobudovanie Šafárikovho námestia a rekonštruovaný most, aby mohla naplno zapôsobiť v kultúrnom živote bratislavčanov a ich hostí z celého sveta. Také slová sme mali možnosť počuť od širokého spektra kolegov výtvarníkov, priateľov hudobníkov, divadelníkov, literátov, ale aj od politikov, ktorí si čoraz častejšie vyberajú UMELEKU za miesto svojich verejných vystúpení a „tlačoviek“. Osobitne nás tešia útržky rozhovorov, ktoré počujeme v RUMELKE, dopravných prostriedkoch prechádzajúcich po Dostojevského rade i od

okoloidúcich, pristavujúcich sa pred budovu a zvedavo čítajúcich pamätné tabule na schodisku. Nezriedka ide o mladých ľudí bez zážitkov z kultúrneho života tohto miesta v 60. rokoch minulého storočia. To je vysoká pridaná hodnota. K nim ale treba pripočítať veľmi dôležité hlasy z Magistrátu, z kancelárie hlavného architekta, z Krajského pamiatkového úradu a v neposlednom rade ministerstiev. Mediálni mágovia a tvorcovia reklám hovoria, že ľudia dnes potrebujú silné a emotívne impulzy, aby si niečo všimli a udržali v pamäti. S trochou nadsázky teda označujeme znovuzrodenie skvostu – UMELEKY – práve takýmto pozitívnym šokom, ktorý pohlol ľuďmi, mestom i jeho kultúrnou atmosférou. Druhým zázrakom, na ktorý má však nepochybne vplyv i ten prvý, je ochota odborníkov v grantovej komisii Ministerstva kultúry SR s plnou dôverou v naše rozvážne a prezieravé plánovanie uvoľňovať prostriedky na rekonštrukciu tejto unikátnej národnej kultúrnej pamiatky. Treba bez okolov povedať, že z našich prostriedkov by sme na takú komplexnú rekonštrukciu, ako si okolnosti žiadajú, nemali. Preto patrí ministerstvu poďakovanie a všetkým pochybovačom o zmysluplnom rozdeľovaní prostriedkov trvalý príklad, že nie všetko, čo vyzerá čierne, aj čiernym je. Obom stranám sa vždy lepšie spolupracuje, keď vidia v kooperácii zmysel. Dlhodobé úsilie vedenia SVÚ, reprezentované predovšetkým Paľom Kráľom, všestranne pomáhať ministerstvu pri kreovaní kultúrnej stratégie, ale aj precizovaní návrhov zákonov, hodnotia všetci zainteresovaní pozitívne. Preto aj ochota druhej strany k diskusii o prínose, či užitočnosti aktivít SVÚ. Veď napokon samotné reštaurovanie pamiatky

na tejto úrovni je dobrou referenciou kultúrnej politiky a starostlivosti o poklady minulosti. Naša UMELEKA je vizitkou spolupráce typu: jasná vízia, trvalý a nepopierateľný spoločenský význam, dobrá organizácia a spoľahlivosť. Do takýchto projektov je vyššia miera ochoty investovať, i keď peňazí niet nazvyš. Za tretí zázrak, ktorý som si nechal nakoniec a celkom právom je zázrakom – čerešničkou na torte, považujeme výsledky etapy rekonštrukcie v roku 2014. Hovoríme, že je to etapa zútlulenia a zateplenia. To je samozrejme len „nick name“ pre množstvo činností, ktoré bolo treba postupne realizovať. Iste si spomínate napr. na neznesiteľnú zimu v Klube umelcov, či žalostný vzhľad Kameňáku. Občas sme celkom reálne zvažovali, či je možné v takýchto podmienkach ešte vystavovať. Zatečené steny, okná prepúšťajúce skôr vlhkosť a zimu ako svetlo a pohľad na zeleň v Umeleckej záhrade. V okne čelného pohľadu na priestor pretŕčala konštrukcia strechy altánku a tak sme ho skôr zakrývali. K tomu zamaskované a znefunkčnené dvojkrídlové dvere do záhrady, ktoré architekti pôvodne navrhli na transport ťažkých exponátov. Opäť boli iba zdrojom netesnosti a chladu. Dlhodobo sme cítili, že okamžite po oprave časti muriva a fasád musí byť práve rekonštrukcia zasklenia konštrukčných otvorov predmetom najbližšej „stavebnej horúčky“. Len pre tých, ktorí nie sú práve zbehlí v stavbárskej terminológii: ide jednoducho o okná či dvere. Po nevyhnutnej administratíve, výberovom konaní na dodávateľov a výbere najvhodnejšieho termínu, v ktorom nebude náročná demontáž a osadenie výplní vážne atakovať výstavný plán, sa v septembri začal sen naplňovať. V Kameňáku sme vymenili všetky konštrukcie okien a ich zasklenie za izolačné dvojsklo. Popri tom sme znížili časť strechy záhradného altánku, aby nevytvárala nepriaznivý efekt v okne rovno naproti schodisku. To je „uvítací“ pohľad a preto musí byť čo najelegantnejší. S veľkým záujmom sme čakali, ako vylepší Kameňák inštalácia nových presklených dvojkrídlových dvier smerujúcich do záhrady. Mnohým skúseným stavebníkom netreba pripomínať, že pri tak rozsiahlej rekonštrukcii už treba aj nanovo stierkovať, maľovať. Predtým niekoľko týždňov vysúšať prevlhnutý roh ešte z čias neopravenej fasády. Aby steny nevyzerali po každej výstave ako ementál, objednali sme do našej meniacej sa minisály nový závesný systém. Práce neboli jednoduché. V historickej budove, niekoľkokrát narýchlo opravovanej, vždy číhajú ukryté prekvapenia. Aj naoko jednoduché výmeny kovových rámov okien boli skomplikované o doriešenie rozdielnej línie muriva vo vnútornej a vonkajšej časti stien. Keď odkryli dvojkrídlové dvere, bol otvor po montážnikoch hotový

pohroma. Najlepšie o náročnosti prác vypovedá fotoreportáž Andy Kozárovej. V rozhodujúcej chvíli kľúčových rozhodnutí nás vytrhol z neistoty Robo Makar. Keď sa potom (prakticky niekoľko hodín po dokončení prác) konala vernisáž Bienále SVÚ, nechceli sme veriť vlastným očiam. Kameňák doslova rozkvitol. Bielučké steny, modrá obloha a zeleň, ktorú sme po rokoch opäť videli za oknami, pocíiteľné teplo v priestore vykúzlili úsmevy na tvárach všetkých prítomných. Sprístupnené dvere do záhrady umožnili kurátorom spojiť exteriérové inštalácie s dielami vo vnútri budovy. Návštevníci si voľný priechod doslova užívali. Podobne to bolo aj s oknami v Klube umelcov a v kancelárii administratívy. Opäť na začiatku dezolátny stav. Zhrdzavené profily nahradilo v tomto prípade rozsušené alebo zhnité drevo, ktoré držal v celistvom tvare postupne miznúci náter. Niektoré okná sme už radšej ani neotvárali. V časti klubového zasklenia, konkrétne pri východe na balkón, časti konštrukcie chýbali. Dôsledne podľa odporúčaní KPÚ sme v spolupráci s výrobcom v podstate na nerozoznanie nahradili jedny okná (dvere) druhými. Rozdiel je iba v inštalácii izolačných dvojskiel, moderných tesnení a kovaní zabezpečujúcich teplo a izoláciu pred vlhnutím. Ale aby som neospieval iba technológiu. Úžasný je predovšetkým vizuálny dojem, ktorý nám výtvarníkom chutí! Možno by mnohí dnes povedali, zvyknutí narábať s inými prostriedkami, že z ich pohľadu nejde o žiadnu významnú investíciu. SVÚ je však organizáciou, ktorej prevádzka nie je hrazená z verejných zdrojov. Vďaka podpore MK SR robíme však, čo sa dá. To, že robíme korektne a dôsledne, dnes už vidieť. Príďte a dotknite sa! To by mohla byť dobrá výzva pre najbližšiu budúcnosť. Je lepšie raz vidieť ako stokrát počuť. UMELEKA nám dnes robí radosť, ale čo je podstatné: dali sme jej, alebo lepšie povedané dávame jej šancu tešiť aj našich nasledovníkov. Infúziu už dlho potrebovala. Preto v práci nepoľavujeme a víziou je rekonštrukčne zasiahnuť do ďalších detailov. Okien a dvier zrelých na výmenu máme stále dosť.

Plánované pokračovanie rekonštrukcie budovy SVÚ v roku 2015

Cieľom budúročnej rekonštrukcie je odstránenie kritických väd výplní konštrukčných otvorov, teda okien a dverí zapríčínujúcich navlhčenie, podchladzovanie a netesnosť objektu. Ide o výmenu okien na prízemí a na prvom poschodí (pričom časť okien na prízemí bola v nedávnej minulosti nahradená pamiatkársky nevyhovujúcou kovovou



• Pohľad na novorekonštruovanú
Kamennú sálu počas výstavy Tri ceny.

konštrukciou). Všetky tieto stavebné otvory budú vyplnené drevenými kazetovými konštrukciami so zasklením podľa pokynov Krajského pamiatkového úradu (pôvodná štruktúra a prierezy profilov). Nasledujúcou etapou rekonštrukcie bude osadenie dverí vo vstupnej hale, tzn. vchod/vstupná hala, vstupná hala/Velká výstavná sála a vstupná hala/Kamenná výstavná sála. Poslednou etapou bude pamiatkársky akceptované riešenie výmeny kovovej konštrukcie a zasklenia schodiska medzi prízemím a Klubom umelcov na treťom poschodí. Súčasný stav zapríčiňuje kritické podchladzovanie a navlhčanie príslušného traktu budovy. Uvedené výkony rekonštrukcie sú nevyhnutné nielen z dôvodu ochrany pôvodného účelu stavby – vystavovania umeleckých diel, ale najmä zakonzervovania statiky budovy na ďalšie obdobie.

- Fotografia dokumentuje rozsah i intenzitu kompletnej rekonštrukcie Kamennej sály: osem majstrov pracuje na tom, aby bolo 5. Bienále voľného výtvarného umenia inštalované už v novom čistom priestore. ↴
- Pohľad na novorekonštruovanú Kamennú sálu a čistý, nerušený priehľad na stromy v umeleckej záhrade. Prvou výstavou po rekonštrukcii bolo 5. Bienále voľného výtvarného umenia. ↗
- Odstraňovanie nepôvodného a vizuálne neuspokojivého prekrytia dverí v Kamennej sále. →
- Za prekrytím sa nachádzali zhrdzavené dvojkrídlové kovové dvvere, ktoré už roky neplnili svoju funkciu. Nad dverami vidieť odstránenú omietku, poškodenú dlhodobým zatekaním. →→

- Po odstránení krídiel kovových dverí majstri režu a demoluujú aj zhrdzavený kovový rám dverovej výplne. →→→
- Pohľad na čerstvo osadené nové dvvere s bezpečnostným izolačným dvojsklom, vedúce z Kamennej sály do umeleckej záhrady. →→→→
- Detailnejší pohľad na nové kovové dvvere v Kamennej sále a novo inštalovaný závesný systém (ukážka z výstavy Miloty Havránkovej). ↵↵





- Detailný pohľad na štyri vymenené okná v Kamennej sále s nočným priehľadom do umeleckej záhrady. ↑
- Pohľad na opotrebované okno v Kamennej sále – nepôvodný provizórne zamaskovaný pás tehál zasahujúci do okna a núdzové zalepenie rozbitej sklenenej okennej výplne. ↖↖
- Majstri odstraňujú poškodené, zatečené okenné výplne s nevyhovujúcimi tepelno-izolačnými vlastnosťami v Kamennej sále. ↖
- Detail čiastočne vyburaného nepôvodného pásu tehál, ktorý zmenšoval pôvodný okenný výrez a z interiérového pohľadu pôsobil neakceptovateľne a nevkusne. ↖↖
- Odstraňovanie nepôvodného pásu tehál. Strecha altánku nachádzajúca sa za týmito pásom bola taktiež znížená a upravená, aby bol zabezpečený čistý a nerušený pohľad na zeleň umeleckej záhrady. ↖
- Majstri osádzajú nové kovové okenné rámy. V dolnej časti vidno oškrabané steny Kamennej sály pripravené na stierkovanie a následné vymalovanie. ↖↖
- Rezanie a odstraňovanie starého zhrdzaveného a poškodeného okenného rámu. ↖

1 / b / STATUA GARDENIA 2014

Roman Popelár, kurátor sympózia

Zúčastnení výtvarníci: Mgr. art. Andrej Csillag (*1975), Mgr. art. Robert Czingel (*1979), Mgr. art. Jozef Kurinec (*1973), Mgr. art. Alžbeta Lišková (*1983), Mgr. art. Ivan Patúc (*1968)

Termín konania: 15. september – 5. október 2014

Termín slávnostného ukončenia sympózia: 10. október 2014 o 19.00

Miesto konania: záhrada UMEĽKA (areál Slovenskej výtvarnej únie, Dostojevského rad 2, Bratislava)

Zámerom I. ročníka sochárskeho sympózia bolo znovuoživenie záhradnej exteriérovej sochy, plastiky, reliéfu. Pôvodne bolo plánované ako medzinárodné. Vzhľadom na materiálové náklady a celkovú „nezabehnutosť“ podujatia sme sa však rozhodli usporiadať úvodný ročník iba pre výtvarníkov združených v Resculpture.sk, asociácii sochárov. Úlohu pritom zohrala aj rýchla komunikácia medzi organizátorom a participujúcimi umelcami, ich znalosť prostredia, podmienok a schopnosť improvizovať – prispôbiť sa. S odstupom mesiacov sa ukázala táto voľba ako správna. Sympózia sa zúčastnilo päť sochárov, absolventov Vysokej školy

výtvarných umení v Bratislave a Akadémie umení v Banskej Bystrici. V princípe ide o pohľad mladšej a strednej generácie na exteriérovú tvorbu komornejších rozmerov. Všetci námetovo čerpali z prostredia, pre ktoré boli tieto diela vytvorené, alebo z tzv. osobnej mytológie – t.j. z tém, ktorými sa dlhodobo zaoberajú. Diela sú súčasné, nekonvenčné a priestorovo komunikatívne. Exteriérovému prostrediu sa prispôbil aj výber materiálov: napr. patinované kovy, živicový základ obalený purpenou, alebo vode a mrazu odolný textilný materiál upnutý na kovovej konštrukcii.

V umeleckej tvorbe **Andreja Csillaga** sa dlhodobo prejavuje niekoľko vplyvov: ide o historické reálie (od archeologického odkryvania minulosti až po súčasný nacionalizmus v spoločnosti), vplyv sochárskej moderny a ranej postmodernity na výtvarný rukopis a posledné roky je to najmä práca s autorským textom – istá forma konceptu, sebvýjadrenia a sebaočisty. Autor si uvedomuje prehlbujúcu sa odlúčenosť výtvarného umenia od širokej verejnosti, aj keď záujem v istom zmysle pretrváva a mení sa iba jeho prejav. Autora fascinuje aj interaktivita diela a diváka – všetko so sociologickým, výskumným podtextom. „Tag“ www.andrejcsillag.com je odkazom na vynovenú webstránku s umeleckou tvorbou povýšenú na sochárske dielo! Originálny nápad, ktorý doposiaľ v našom prostredí nezišiel na um nikomu.



Robert Czingel patrí k výtvarníkom, ktorých hranica medzi tvorivým prejavom a osobným životom takmer neexistuje. Zaoberá sa figurálnou tvorbou, ktorú charakterizuje naturalizmus a vyzývavosť v štylizovanej podobe. Svet poníma ako arénu – bojisko, v ktorom prebieha zápas jednotlivca alebo skupín o prežitie. Figurálny objekt *Metamorfóza* do tejto schémy zapadá: dve prepletené figúry visiace vo výške dole hlavou. Materiál, ktorým sú obopnuté, je ich kožou, šatom aj väznením zároveň. Pod ním je už iba kovová konštrukcia – kostra. Metafyzická výpoveď o pripútaní (spútaní) nielen ľudí, dvojíc, skupín, ale zviazanosť so životnými podmienkami, sexualitou, spoločenským zriadením a v konečnom dôsledku fyzickými možnosťami – s telom.



Jozef Kurinec roky osciluje medzi sakrálnym a profánnym. Tento „večný rozpor“ sa prejavuje aj v tvorbe: často a rád využíva reč znakov a symbolov, ktoré sú predmetom jeho sochárskych objektov, kresieb, skíc. Tvorivý posun nastal v priebehu rokov práve v tom, že pokiaľ kedysi bol znak významovým doplnkom diela, v posledných štyroch–piatich rokoch je dielo samotné zredukované na znak. Nie je tomu inak ani tu: žiletka v tvare kríža s názvom *Na ostro* je metaforou vzťahu dvoch ľudí. Zliaty tvar, ostrie hrán – zlúčenosť a vzájomné zraňovanie. Jednoduché a aktuálne posolstvo komorného objektu.



Alžbeta Lišková je názorovo vyzretou sochárkou s post-konceptuálnym myslením. V tvorbe čerpá z našich národných a spoločenských špecifik, konvencií – stereotypov, ktoré s iróniou cituje alebo inak výtvarne interpretuje. Sympoziálne dielo *Bez názvu / Zateplená socha* reaguje na masívnu kampaň zateplovania budov a objektov, pri ktorom z času na čas „zateplia“ purpenou a izolačným materiálom umelecké dielo na fasáde – zväčša pochádzajúce ešte z čias socializmu. Málo hodnotná, sériovo vyrábaná a lacno zakúpená záhradná socha sa v tomto prípade stala súčasťou ďalšieho procesu: bezvýznamné bolo zvýznamnené, pôvodný vizuál bol popretý (resp. zanikol), avšak autorským zásahom vzniklo solitérne ne-sériové umelecké dielo.

Sochársky rukopis **Ivana Patúca** sa na slovenskej výtvarnej scéne nedá zameniť so žiadnym kolegom. Roky využíva osvedčenú klampiarsku remeselnú techniku: plátni valcovaného plechu kreuje objektovú alebo reliéfnu figurálnu tvorbu. Nezanedbateľnou sa javí priznaná alebo potlačená kresebná linka, ktorá vytvára kontrast medzi plošnou a priestorovou časťou reliéfov. Autor kombináciou mosadze, medi, hliníka, železa, liatiny či dreva vytvára



vizuálne príťažlivé celky. Dosahuje to hlavne štylizáciou figúr a celkovou estetizáciou výjavov. Vychádza z historických aj aktuálnych námetov: niekedy priamo cituje starých majstrov, inokedy stvárňuje lyrické momenty alebo epické situácie zo života. V reliéfe *Štamgast* ide o posledne menované východisko: inšpirovaný prostredím, do ktorého komorný reliéf vsadil, vytvoril priamočiare a divácky vďačné umelecké dielo.

Statua Gardenia 2014 bolo sympóziom skúmajúcim limity prostredia v danom čase. Účastníci boli informovaní, že Slovenská výtvarná únia ráta s pozvoľnou úpravou exteriéru včetně záhrady, preto sa rozhodli svoje diela osadiť na miesta, ktoré týmto zmenám podliehať nebudú. Keďže cieľom podujatia bolo a zostáva integrovať sochárske objekty nenásilnou formou do tohto prostredia, organizátori sa rozhodli rok počkať a sympóziu usporiadať až v roku 2016.





2 / a / Poďakovanie

Andrea Kozárová, manažérka SVÚ

Z verejných ďakovaní som vždy trochu nervózna, či už ich mám prednášať sama – napríklad na vernisáži, alebo keď sa snažím nevynechať nedopatrením logo tých, ktorí nás podporili v katalógu. Hlas sa mi trasie aj pri každej reportáži, pri ktorej odo mňa chcú počuť mená ľudí dôležitých pre ten ktorý projekt. Ako nezabudnúť na všetkých ľudí, vďaka ktorým chodím aj po takmer piatich rokoch do práce a z práce stále s úsmevom? Na ľudí, ktorí okrem svojho času venujú UMEĽKE svoje nápady a energiu, často ďaleko nad rámec svojich povinností a pracovnej doby: mnohí z nich už dávno nie sú len kolegami, ale dobrými priateľmi, na ktorých sa viem spoľahnúť.

Týmto všetkým patrí veľká vďaka za to, že Slovenská výtvarná únia a Galéria UMEĽKA fungujú a sú príjemným miestom:

... organizačnej zložke SVÚ

Vedenie – predseda Pavol Král,
podpredsedovia Braňo Jelenčík a Robo Makar

Administratíva – Bohunka Hajnalová

Dozorná rada – Peter Heriban, Valika Zacharová,
Jozef Hobor, Štefan Oslej, Eva Tkáčiková

Rada SVÚ – predsedovia jednotlivých združení:
Naša Bendželová, Judita Csáderová, Peter Čanecký /



Nada Šimunová, Jana Čepa, Juraj Dolán / Tibor Kopócs,
Anna Gajová, Barbara Gindlová, Gabriela Gáspár-Illéšová,
Anna Gregorová, Erika Gregušová, Anna Horváthová,
Roman Hrčka, Branislav Jelenčík, Lýdia Jergušová-Vydarená,
Katarína Kissoczy, Violeta Bázlik Králová, Róbert Makar,
Igor Minárik, Mária H. Nepšínská, Juraj Puškár, Pavol Rusko,
Lubica Suchalová, Stanislav Šalko, Marián Žilík, Ivana Židík
Živčáková

... externým spolupracovníkom

Teoretici umenia, s ktorými pravidelne spolupracujeme –
Barbara Brathová, Dagmar Srnenská, Bobeš Bachratý, Roman
Popelár, Ada Pekárová, Eva Trojanová a iní. Lucia Grejtáková,
ktorá sa rozhodla venovať rodičovským radostiam, ale
pomáha nám s video dokumentáciou výstav. Grafická
dizajnérka Zuzana Chmelová, ktorá nás zachraňuje, keď horia
termíny ☺, podobne ako Milan Baláž z Polygrafického centra
či Peter Hnízdo pri rekonštrukciách. Dámy, ktoré dozorujú
výstavy a vítajú návštevníkov galérie – Trúdi Staňová, Lydka
Lichardusová, Erika Mokošová, Dáša Kardošová. Správca
Karol Pallesich, ktorému voláme, keď niečo „vybuchne“,
požiarny technik Igor Palkovič, počítačový kúzelník Alex
Borsík, ekonomický a daňový poradca Dušan Hoschek.
Chalani, ktorí nainštalujú, čo si len autori zmyslia – Dávid
Ursíny, Rišo Augustín a Tomáš Tůkór s jeho tímom. Dievčatá,
ktoré sa s úsmevom starajú o občerstvenie na vernisážach
– Peťka Heribanová, Veronika Rusinová, Kika Gőřogová
a Veronika Jelenčíková (ktorá dbá aj o poriadok v galérii).
Fotografi Andrej Trebatický, Ivko Kříž, Marika Baloghová
a Jena Šimková, ktorí dokumentujú naše vernisáže a akcie ...

...a Vám všetkým, ktorí sa hoci len na chvíľku stanete
súčasťou UMEĽKY, potešíte nás návštevou, povzbudením,
pochvalou alebo konštruktívnou pripomienkou či návrhom.

Administratíva SVÚ

Úradné hodiny pre osobný a telefonický kontakt

– členovia SVÚ a verejnosť

Pondelok – Piatok: **10:00 – 12:00 a 13:00 – 15:00 hod.**

telefón: 00421 2529 62 402

mobil: 0917 405 492 (Bohunka Hajnalová),

0915 713 315 (Andrea Kozárová)

e-mail: office@svu.sk, hajnalova@svu.sk, kozarova@svu.sk

skype: slovak.union.of.visual.arts

Predstavenie členov Dozornej Rady Slovenskej výtvarnej únie,

ktorá sa podieľa na kontrole účtovníctva a hospodárenia
SVÚ. Inou ich činnosťou je dozeranie na priebeh hlasovaní
porotcov, ako tomu býva pri výbere finalistov Bienále SVÚ.

Peter Heriban / Mojím poslaním, človeka dizajnéra, je
pretváranie hmoty vo vnútornom či vonkajšom priestore.
Pôsobenie krásnych vecí oživuje priestor a naplňa dušu. Pri
tejto práci sa snažím vnímať inšpirácie duchovných rovín,
miesta a času. Pretvorenie priestoru Waldorfskej školy
v Bratislave vyústilo v pedagogický proces, v ktorom sa
učím dívať na svet očami procesu tvorby ako i arteterapie.
Pracujem s prírodnými materiálmi – najmä drevo, sklo,
kov, kameň, ktoré rovnako ovplyvňujú tvar diela svojím
charakterom.

Prial by som si do prichádzajúcich časov, aby sme zvládli
uzavretie starých vecí a prechod do nových dní s novými
tvorivými silami a svetlými inšpiráciami.

Pôsobenie Dozornej rady SVÚ počas roka bolo aktívne
v rôznych rovinách, či už kontrolou ekonomiky a aktívneho
sledovania ekonomických tokov SVÚ alebo pripomienkami
a návrhmi v oblasti vyriešenia dlhodobého neplatenia
členského jednotlivých združení, tiež prítomnosťou pri
výberových konaniach jednotlivých investícií a aktívnej
kontroly počas rekonštrukcie budovy či okolia UMEĽKY.

Dozorná rada prinášala aktívne návrhy a bola nápomocná
pri vyjasnení problémových krokov, jej členovia sa zúčastnili
výberových komisií a volieb do ustanovujúcich orgánov SVÚ.



Valéria Zacharová / Pre mňa je dôležité, aby okolo mňa všetko fungovalo, bez ohľadu na energiu, ktorú musím vynaložiť. Moje povinnosti preto splynuli s mojimi záľubami. Mám rada skoré rána – pár okamžikov svitania a snívania o vynárajúcom sa svetle, zvukoch, pohybe... Je to sila každého dňa, ktorú potrebujem k svojej práci a aby som našla v uličkách zodpovednosti svoje malé i väčšie radosti. Tie nachádzam v hľadaní, tichom pozorovaní a tak bez svojho fotoaparátu neviem urobiť ani krok.



Štefan Oslej / Ako vyučujúci výtvarník viem, ako je mimoriadne dôležité pre každého výtvarného autora udržiavať si v neprestajnej aktivite svoj vnútorný kreatívny svet. V ňom, pomocou kombinácie intuície a racionálnych myšlienok, vznikajú základy obsahu aj formy postupne vynárajúceho sa výtvarného diela. Aby sa toto dielo potom mohlo kvalitne zrodiť je potrebný čas, schopnosti talentovaného tvorca a vlastný priestor na zhmotňovanie ideí, nazývaný aj ako ateliér. Ten si výtvarník vybuduje väčšinou sám na základe svojich konkrétnych potrieb. Za týchto okolností môže prísť výtvarné dielo na svet a priniesť odkaz. Aby však bolo možné tento odkaz kvalitne prezentovať je potrebná inštitúcia, ktorá disponuje vhodným, kvalitným priestorom. Tento priestor si výtvarník sám vybuduje ťažko, avšak vďaka kolektívnej organizovanej činnosti výtvarnej verejnosti je to možné. Nepochybujem o tom, že Slovenská výtvarná únia takýmto priestorom je. Je príjemné sledovať, ako jej bohatá história nekončí a navyše v poslednom čase chytá nový dych.



Eva Tkáčiková / Viac, ako do postavenia umelca v spoločnosti, by som investovala svoju energiu (čo sa aj snažím robiť) do vychovávaní ľudí od malička k tomu, aby k umeniu mali vzťah, aby nesúdili výtvarné prejavy, ktorým nerozumejú, ale aby sa posnažili ich bližšie spoznať. Postavenie umelca v spoločnosti podľa mňa nevydobyjeme politickým jednaním, ale jedine tak, že ľudí naučíme umenie vnímať a porozumieť mu.



Jozef Hobor / Popri pedagogickej činnosti na Fakulte architektúry sa venujem prevažne voľnej komornej plastike a šperku. Tematicky je to v poslednej dobe zamerané skôr na figurálne kompozície v geometrickej forme. Čo sa týka materiálu, mne vyhovuje kameň a bronz, u šperku je to striebro. Do Nového roka 2015 prajem všetkým kolegom z výtvarnej obce pokoj, pohodu, zdravie a najmä dobrú atmosféru a pochopenie spoločnosti.



- Alojz Drahoš, Reminiscencie ↑↑↑
- Wolfgang Haipl, Materiál je nevinný ↑↑
- Komentovaná prehliadka výstavy Figura Obscura ↑

2 / b / Výstavná činnosť 2014

2 / b / 1 / Zoznam výstav v Galérii UMEĽKA v roku 2014

- 7. 1. – 26. 1. , Veľká a Kamenná výstavná sála Spoločnosť voľných výtvarných umelcov – XXIII. Salón vizuálneho umenia 2014
- 27. 1. – 16. 2. Veľká sála, Patrizia Agatensi – *Come in cielo, così in terra* Kamenná sála, Dušan Štraus – *Premeny*
- 17. 2. – 2. 3. Veľká sála, Alojz Drahoš – *Reminiscencie* Kamenná sála, ART CLUB 60 + 8 – *Jubilanti 70*
- 3. 3. – 23. 3. , Veľká a Kamenná výstavná sála *Figura Obscura, temné tendencie v súčasnej slovenskej a českej figurálnej malbe*: Matej Fabian, Martin Gerboc, Jakub Janovský, Jakub Matuška / *Masker*, Marek Ormandík, Lubomír Typlt, Adam Štech, Erik Šille
- 24. 3. – 13. 4. , Veľká a Kamenná výstavná sála Škola úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru – *Junior Design Fest 2014* (Medzinárodný festival dizajnu stredných umeleckých škôl)
- 14. 4. – 4. 5. Veľká sála, *Sklářiští výtvarníci S.V.U. Mánes* Kamenná sála, Božena Boško – *Variety*
- 5. 5. – 25. 5. Veľká sála, VEKTORYart – *Princíp neurčitosti* Kamenná sála, Wolfgang Haipl – *Materiál je nevinný*
- 26. 5. – 22. 6. Veľká sála, TXT – *Textil nad zlato* (16. medzinárodná výstava textilnej miniatúry) Kamenná sála, TXT – *Zlatý fond Litvy*
- 23. 6. – 13. 7. Veľká sála, Združenie medailérov Slovenska – *Jubilanti 2014* Kamenná sála, Zuzana Graus Rudavská – *Socha ako Objekt / Objekt ako Šperk*
- 14. 7. – 3. 8. Veľká sála, ARTTEX – *Korzo* Kamenná sála, Peter Roller – *Vznik sochy*
- 4. 8. – 24. 8. Veľká sála, Marjeta Godler a Marica Starešinič – *Space Illusions Dance* Kamenná sála, VIZITÁCIA – *V4 – VIZITÁCIÓ*
- 25. 8. – 14. 9. , Veľká a Kamenná výstavná sála *Dub Gallery predstavuje*: Martin Knut, Kristína Revucky Mesároš, Dávid Baffi, Alexandra Barth, Andrea Bartošová
- 15. 9. – 5. 10. Veľká sála a Klub umelcov, Milan Greguš – *80* Kamenná sála – rekonštrukcia výstavného priestoru
- 6. 10. – 2. 11. , Veľká a Kamenná výstavná sála *5. Bienále voľného výtvarného umenia*
- 3. 11. – 23. 11. , Veľká a Kamenná výstavná sála Milota Havránková – *Výber z tvorby 1964 – 2014*
- 24. 11. – 14. 12. Veľká sála, PRO SCENA – *Ján Zavarský: Scénografia a architektúra*
- 24. 11. – 4. 1. Kamenná sála, *Tri ceny*: Mira Podmanická & Markéta Nováková, Tatiana Warenichová, Silvia Fedorová
- 15. 12. – 4. 1. Veľká sála, *Vianočný ateliér 2014*



**... o dobrú náladu
a návštevníkov
nemávame v UMEĽKE núdzu:**

- Art Club 60 + 8, Jubilanti 70 ⬅, ♡
- Txt, Textil nad zlato ♡♡, ♡♡♡
- Milan Greguš – 80 ⬆, ♡
- Marjeta Godler a Marica Starešinič,
Space Illusions Dance ➡
- Vernisáž Junior Design Fest,
hudobný program formácie Mirnix Dirnix ♡
- Združenie medailérov Slovenska,
Jubilanti 2014 ♡





- Junior Design Fest – čakanie na vyhlásenie výsledkov ↗↗
- Rektor VŠVU Stanislav Stankoci odovzdáva ceny ↑↑
- Igor Bázlik a Peter Uličný na vernisáži SVVU ←
- Večerný pohľad do umeleckej záhrady počas vernisáže, na ktorej sa zúčastnili aj hostia z Ministerstva kultúry – štátny tajomník Ivan Sečík a vedúca služobného úradu Emília Kršíková ↑
- Milota Havráňková, Výber z tvorby 1964 – 2014 ↓



2 / b / 2 / Bienále SVÚ 2014

Bohunka Hajnalová

V priestoroch Galérie UMEĽKA bola 10. októbra 2014 otvorená výstava *5. Bienále voľného výtvarného umenia 2014*, ktoré organizuje Slovenská výtvarná únia. Piate Bienále malo pozmenenú podobu – z členskej výstavy združenia Slovenskej výtvarnej únie sa zmenilo na otvorenú platformu pre široké spektrum výtvarníkov v snahe reagovať na súčasné trendy. Celoslovenskú výstavu *5. Bienále voľného výtvarného umenia 2014* oboslalo 124 autorov všetkých generácií. Z tohto počtu porota v zložení Eva Trojanová, Miroslav Zajac, Katarína Baraníková, Dagmar Srnsená, Roman Popelár a Bohunka Hajnalová vybrala 56 účastníkov. Spektrum prác sa pohybovalo od maľby, sochy, grafiky, inštalácie až po konceptuálne diela. Novinkou tohtoročného Bienále bola aj exteriérová expozícia sôch, ktoré boli situované do priestoru umeleckej záhrady UMEĽKY. K výstave bol vydaný plnofarebný katalóg vystavených prác obsahujúci text predsedu SVÚ Pavla Kráľa a tri kurátorské texty. Na vernisáži výstavy boli vyhlásené ceny Bienále – Grand Prix získala Kateřina Makar Václavková za dielo *Statická púť*, linoryt na čínskom papieri dlhý 17 m a inštalovaný ako kontinuálny ucelený grafický pás. Dve rovnocenné Ceny Slovenskej výtvarnej únie získali Patrik Kovačovský za objektovú inštaláciu s názvom *Sekundárna recyklácia / dotlievanie (zo série Zabúdanie)* a Martin Král so svojím monumentálnym autoportrétom *Scarified Self-portrait II*. Mimoriadna cena poroty bola tento rok udelená Milanovi Rašlovi, ktorý sa na výstave prezentoval dielami *Kréon* a *Matterhorn v noci*. Atmosféru vernisáže spríjemnila svojou hudbou harfistka Mária Kmeťková.

Výsledkom projektu *5. Bienále voľného výtvarného umenia* bude spoločná výstava víťazov Bienále pod názvom *Tri ceny*, ktorá predstaví rôzne autorské prístupy troch výtvarných umelcov tvoriacich v inej oblasti umenia (grafika, inštalácia, maľba). Toto autorské spojenie je príslubom kvalitnej výstavy. Výstava napriek spoločnému priestoru a východiskovej pozícii autorov ako víťazov súťažnej prehliadky nechá bezpochyby priestor i na tvorivú umeleckú konfrontáciu.





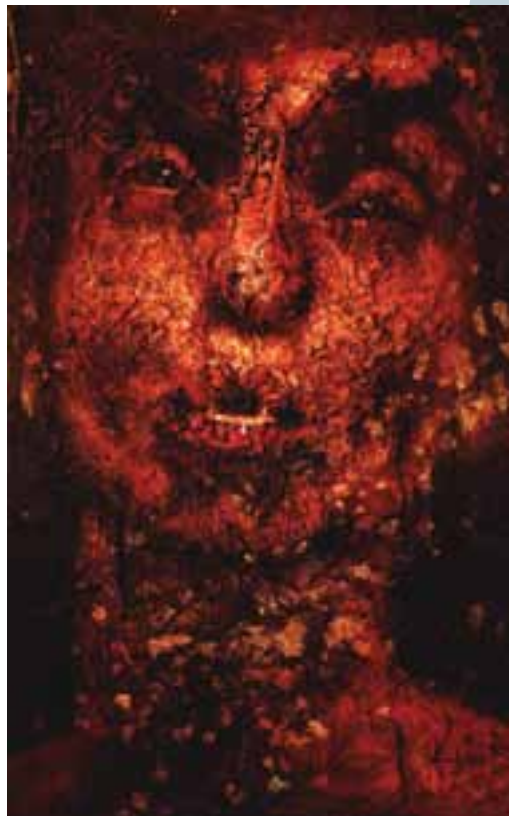
Hlavná cena Grand Prix: Kateřina M. Václavková (1981, Brno) zastupuje mladú generáciu slovenských výtvarných umelcov. Pôsobí v združení Individual. Je absolventkou Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave. Pedagogicky pôsobila na Střední uměleckoprůmyslové škole v Hodoníne a momentálne sa naplno venuje výtvarnej tvorbe. Pracuje v médiu grafiky a maľby. Jej doménou je linoryt. Súťažných prehliadok Bienále voľného výtvarného umenia sa zúčastnila v rokoch 2010 aj 2012. Ocenené výtvarné dielo *Statická púť* je súvislý linorytový pás na čínskom papieri, dlhý 17 metrov a široký 46 cm. Na 5. Bienále voľného výtvarného umenia

bolo dielo inštalované v dvoch horizontálnych pásoch nad sebou. Kurátori sa rozhodli 17 metrovú grafiku, ktorá bola nainštalovaná vo výške cca 3 metre a nazeraná divákom z podhľadu, podporiť druhým 4 metrovým grafickým pásom, aby divákovi umožnili zblízka sledovať detaily, minuciózne a pedantné prevedenie diela. Dielo Kateřiny M. Václavkovej získalo u divákov ohlas aj vďaka téme, ktorá bola subjektívnym vyjadrením mladej autorky – matky cestujúcej za prácou do Hodonína, spojenou s dennodennými komplikáciami v súvislosti s nepresnou železničnou dopravou.



Cena SVÚ: Patrik Kovačovský (1970, Bratislava), člen Združenia medailérov Slovenska, zastupuje mladšiu strednú generáciu slovenských výtvarných umelcov. Je absolventom Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave, kde aj pedagogicky pôsobí ako vedúci ateliéru Socha v architektúre a vo verejnom priestore na Katedre Socha, objekt, inštalácia. „*Patrik Kovačovský je multimediálnym typom umelca venujúcim sa maľbe, soche, počítačovej grafike, inštaláciám, fotografii, filmu. Postupne začína viac používať nové materiály, plasty ako aj priemyselné odpady, nové technológie sa stávajú súčasťou jeho projektov a inštalácií. Častým v jeho tvorbe je experiment, čo mu však nebráni v precíznom dizajnerskom spracovaní diel.*“ (cit. PhDr. Ivan Jančár, riaditeľ GMB)

Na 5. Bienále voľného výtvarného umenia sa predstavil objektovou inštaláciou s názvom *Sekundárna recyklácia / dotlievanie* (zo série *Zabúdanie*). Tri objekty vytvoril zo starých architektonických, dizajnerských a grafických časopisov, Projekt z rokov 1973 – 1975, Graphis 1973 – 1976 a Domus 1970. Staré polychrómované väzby časopisov zlepil a obalil do MDF dosiek, v strede ktorých vyrezal kruhové otvory, cez ktoré je možné nahliadnuť do vnútorných dutín objektov natretých luminiscenčnou farbou. Vznikli tak tri objekty s charakterom kníh alebo vtáčích búdok – v závislosti od vnímania diváka, ktoré boli inštalované na jednoduchej poličke.



Cena SVÚ: Martin Král (1984, Sofia, Bulharsko) je predstaviteľom mladej generácie slovenských výtvarných umelcov. Narodený v Bulharsku, žijúci na Slovensku, absolvoval štúdium na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave v roku 2012. Je individuálnym umelcom pôsobiacim samostatne mimo výtvarníckych asociácií a spolkov. Martin Král tvorí v médiu maľby. Jeho umelecký prejav je expresívny a monumentálny, čo do rozmerov jeho diel i osobitej techniky, ktorá je pre neho príznačná. Odborná porota na jeho víťaznom diele *Scarified Self-portrait II.* ocenila výrazný autorský rukopis. Plastický povrch svojho diela rozvrásnil hrubými nánosmi farby, do ktorých vkomponoval a doslova zamaľoval menšie či väčšie predmety, ktoré neoddeliteľne spojil s povrchom maliarskeho plátna. Špachtľa alebo maliarsky štetec ostali na jeho plátnach zabudnuté a navždy spojené s jeho vlastným autoportrétom monumentálnych rozmerov 205 x 125 cm.



• Vyhlásenie mien víťazov 5. Bienále voľného výtvarného umenia

2 / b / 3 / Socha a Objekt

Bohunka Hajnalová

V mesiacoch jún, júl a august patrila Kamenná sála trom sochárskym výstavám. Priaznivé okolnosti a kvalita autorov stáli za tým, že sa tieto výstavy stali súčasťou známeho bratislavského projektu Socha a Objekt (SaO). Uplynulý rok bol už devätnástym ročníkom tohto podujatia. Slovenská výtvarná únia spolupracuje s hlavným organizátorom a kurátorom Viktorom Hulíkom pravidelne už niekoľko rokov a v Galérii UMEĽKA boli prezentované viaceré sochárske výstavy v rámci SaO, či už slovenských alebo zahraničných autorov. V lete 2014 to boli tri výstavy, ktoré boli formálne každá iná: jedna ženská, jedna mužská, jedna kolektívna; dve výstavy slovenských autorov a jedna medzinárodná, za účasti autorov z krajín V4; jedna sochárska výstava so šperkárskym prepojením, jedna sochárska výstava so silným kresbovým zázemím a jedna keramikárska výstava s dôrazom na jedinečnosť materiálu. Všetky tri výstavy mali ale aj jedno spoločné a veľmi cenné, možno menej z umeleckého, ale o to viac z ľudského hľadiska – s autormi Zuzanou Graus Rudavskou, manželmi Rollerovcami a s Adrienu Kutakovou sa výborne spolupracovalo. Prijemní ľudia, bezproblémová inštalácia a komunikácia vyústili do troch skvelých vernisáží. SaO je projektom letným, kedy sa na inštaláciu sôch okrem



galérií využívajú aj priestory záhrad, parkov, námestí a ulíc. Možno preto vzniká aj obava ľudí, že v tom čase návštevníci do galérií zavítajú v menšom počte. Radšej idú do spomínaného parku a pozerú si sochy medzi stromami z lavičky a so slnkom nad hlavou. „Naši“ autori našťastie túto obavu neriešili, výstavy chceli a odmenou za ich odvahu bola naozaj vysoká účasť návštevníkov. Projekt Socha a Objekt je sám o sebe dobrou značkou, ktorá vie pritiahnúť ľudí do galérií a preto sme radi, že aj vďaka nemu v UMEĽKE cez leto uhorky nepestujeme, práve naopak, letné prázdniny pre nás neplatia: kultúrne žijeme celoročne.

Prvou výstavou s názvom *Socha ako Objekt / Objekt ako Šperk* sa prezentovala **Zuzana Graus Rudavská** v kurátorskej koncepcii Adrieny Pekárovej. Zuzanina vernisáž bola prvou, ktorá tohtoročné podujatie SaO otvorila. Konala sa 26. júna





- Vernisáž výstavy **Zuzany Graus Rudavskej** ↑↑, ↖↖, ←
- P. Král, Z. G. Rudavská, A. Pekarová a V. Hulík ↑
- Vernisáž výstavy **Petra Rollera** ↓, →
- P. Roller, X. Lettrichová, P. Král ↘↘



o 13:00 hodine. Bol to štvrtok a presne si pamätám obavy, ktoré sme s kolegyňou a autorkou mali. Či príde dosť návštevníkov v pracovný deň a v takú dobu... Našťastie si ľudia na krásne veci vedia nájsť čas. Na Zuzanine krištáľové hniezda, ktorými zaplnila Kamennú sálu, sa ľudia prišli pozrieť, aj keď to bol netypický vernisážový čas. Viktor Hulík tak v Galérii UMEĽKA započal svoj celodenný sochársky maratón. Dovolím si odčitovať dva odstavce, jeden od Zuzany a jeden od Adrieny, aby aj tí, ktorí si nestihli spomínanú výstavu pozrieť, si mohli urobiť predstavu o tom, aká bola pôvabná. Ich vyjadrenia nechcem parafrázovať ani okresať z toho dôvodu, že sú autentické a od srdca. Zuzana Graus Rudavská o svojom diele: *„Je pre mňa prirodzené kombinovať rôzne materiály a nachádzať harmóniu v ich, na prvý pohľad, nezlučiteľnom kontraste. V prírode zažívam najsilnejšie momenty prepojenia sa so svetom. Vo chvíľach, ktoré sú veľakrát nehmateľné, zažívam vánok alebo dážď, žiaru slnka alebo šum lístia či morského príboja... Použitím materiálov a techník nadväzujem na tradíciu našich predkov. Posúvam ju však do inej roviny, keď nechávam materiál vyniesť v jeho prirodzenej forme, zámerne zanechávajúc dotyky svojich rúk v nepravidelných štrukturálnych formách. Tak vznikajú aj moje objekty ako symboly svetla a domova.“* Adriena Pekárová o objektoch Zuzany: *„Objekty sa vyznačujú osobitou magickou poetikou, ktorú vytvára kombinácia rôznorodých materiálov v dramatických či harmonicky komponovaných štruktúrach a autorkina imaginácia usmerňovaná jej vynikajúcim remeselným majstrovstvom v narábaní s materiálom. Rovnako dôležitým ako „hmotné“ médiá je pre jej koncept aj svetlo v priestore. Tento element prestupuje transparentné štruktúry, oživuje polodrahokamy a krištály a preniká dovnútra spleťtých foriem. Kontrasty hladkého a drsného, svetla a tieňa, jemného ľahko sa vznášajúceho a pevného sú všetko varianty aspektov pochádzajúcich z prírody, ktorá je podstatným inšpiračným prameňom autorky. Jej veľké i menšie krištáľové hniezda sú „Symbolmi Svetla a Domova“, ako ich sama nazýva, sú to pozitívne hodnoty, ku ktorým sa stále vracia a ktoré zohrali aj dôležitú rolu pri formovaní jej umeleckého smerovania.“*



Druhou výstavou sa predstavil **Peter Roller**. Kurátorkou mu bola Xénia Lettrichová. Vznik sochy bol pracovný názov výstavy. V Kameňáku Peter Roller nainštaloval tri sochy. Nechal im priestor, nechal ich dýchať, dovolil divákovi voľne okolo nich prechádzať a nakúkať do dier a priezorov, do tmavých štrbín, ktoré pohľad jednoducho priťahovali. Na dvoch stenách sály bol zavesený cyklus kresieb, z ktorých



sochy vzišli. Komunikácia sôch a kresieb, kontrast bielych stien sály a povrchová úprava sôch boli tým pravým zážitkom. Počas týždňa, keď mala výstava Petra Rollera končiť, zastavili sa u nás v kancelárii Zuzana Benková a Miro Gábriš, autori performerí a vizuálni umelci, a len tak mimochodom, si Miro skrátil čas čakania tým, že začal na majstrove sochy ťuľať. Najprv jemne, potom pridal na intenzite. Zapáčilo sa mu, aké tóny kovové sochy skrývajú vo svojom vnútri. Kontakt bol odovzdaný a o pár dní nato už potvrdená aj performance. Geometrické a pevne stojace sochy Petra Rollera sa tak na chvíľu premenili na hudobné nástroje. Video z „koncertu“ nájdete na linku: <https://www.youtube.com/watch?v=Y6xFY87M9mo>. V súvislosti s Petrom Rollerom chcem spomenúť ešte jednu aktualitu, aj napriek tomu, že sa priamo netýka SaO. V novembri sa konal krst knihy *Bod, čiara, znak, písmeno*, ktorú o profesorovi Rollerovi napísal Ľubomír Longauer. Keďže sme si manželov Rollerovcov obľúbili po umeleckej aj ľudskej stránke, išli sme s kolegyňou Andy spolu aj na krst knihy (šéf s manželkou hneď za nami). Atmosféra bola skvelá, hudba vážna, príhovory miestami vtipné, ale hlavne vždy úprimné. V ich závere sme zistili, že Peter Roller nie je len sochárom, kresliarom, maliarom a performerom, ale aj básnikom. Odrecitoval svoju báseň, ktorú venoval v prvom rade svojej manželke Magdaléne a Ľubomírovi Longauerovi, ale aj nám ostatným – divákovi. Jeho báseň bola jedinečná striedaním vážnych vyznaní cez poetické až po vtipné a veselé. Dosiahol tak u nejedného diváka úprimné dojatie i veselosť zároveň. Oslovili sme ho, či by nám svoju báseň poskytol na uverejnenie. Súhlasil.



Poslednou, treťou výstavou v rámci tohtoročného projektu Socha a Objekt bola výstava **Vizitácia – V4 – Vizitáció**, otvorená vernisážou 4. augusta. Výstava sa uskutočnila vďaka Nadácii keramickej tvorby Vince Warthu v meste Hódmezővásárhely v Maďarsku. Dôležitou a nenahraditeľnou osobou v komunikácii s maďarskou stranou, spolurealizátor-kou výstavy, ktorá vybavila všetko praktické, bola výtvarníčka Adriana Kutaková. Na informáciu o neplánovanom uvoľnení priestoru Kamennej sály zareagovala medzi prvými a výstava bola dohodnutá. Na vernisáži simultánne tlmočila z maďarčiny a naopak svojim kolegom z Maďarska do slovenčiny. Výstavu predstavili hostia Zsuzsa Pannonhalmi, výtvarníčka a riaditeľka Medzinárodného keramickeho centra v Hódmezővásárhelyi, Andrea Németh Bozó, historička umenia a pracovníčka Novohradského múzea a galérie v Lučenci a István Almási, primátor mesta Hódmezővásárhely. Mesto Hódmezővásárhely spomínam tak dôsledne preto,

1	VÁM VRÁSKY VYHLADENÉ VENUJEM	7	VÁM VYCHÝLENÚ VERTIKÁLU VENUJEM	13	VÁM VENUŠU VĚSTONICKÚ VENUJEM
2	VÁM VAJÍČKO VELKONOČNÉ VENUJEM	8	VÁM VAGÓN VETEŠE VENUJEM	14	VÁM VÍNO VELTLÍNSKE VENUJEM
3	VÁM VZKRIESENIE VEČNÉ VENUJEM	9	VÁM VRCH VYSOKÝ VENUJEM	15	VÁM VRECE VEGETY VENUJEM
4	VÁM VYTRVALOSŤ VODOVÁHY VENUJEM	10	VÁM VEŽU VELKOMESTA VENUJEM	16	VÁM VOLODOVU VOLGU VENUJEM
5	VÁM VENIEC VAVRÍNOVÝ VENUJEM	11	VÁM VESTU VIRTUÓZA VENUJEM	17	VÁM VOSK VČELÍ VENUJEM
6	VÁM VZRUŠENIE VIRTUÁLNE VENUJEM	12	VÁM VÁLOV VYBÁJENÝ VENUJEM	18	VÁM VIEDENSKÝ VALČÍK VENUJEM



19	VÁM VEDUTU VENEZIE VENUJEM	25	VÁM VÔŇU VANILKY VENUJEM	31	VÁM VNÚTRO VEĽRYBY VENUJEM	37	VÁM VYKÚPENIE VINY VENUJEM	43	VÁM VODKU VYBOROVU VENUJEM	49	VÁM VULKÁN VEZUVU VENUJEM
20	VÁM VERKLÍK VAČKOVÝ VENUJEM	26	VÁM VIKTÓRIINE VODOPÁDY VENUJEM	32	VÁM VETU VTIPNÚ VENUJEM	38	VÁM VETVIČKU VĎAKY VENUJEM	44	VÁM VYPCHATÉHO VTÁKA VENUJEM	50	VÁM VIETOR VÝCHODNÝ VENUJEM
21	VÁM VLAS VŠEVEDA VENUJEM	27	VÁM VAŇU VODY VENUJEM	33	VÁM VRKOČ VÍLY VENUJEM	39	VÁM VKUSNÚ VAREČKU VENUJEM	45	VÁM VECNÚ VÝHRU VENUJEM	51	VÁM VEČERU VIANOČNÚ VENUJEM
22	VÁM VERŠE VERLAINOVE VENUJEM	28	VÁM VŠEDNÚ VERSATILKU VENUJEM	34	VÁM VLAJKU VETERÁNA VENUJEM	40	VÁM VÁZU VZÁCNU VENUJEM	46	VÁM VEĽKÝ VOZ VENUJEM	52	VÁM VÔKOL VŠETKO VENUJEM
23	VÁM VEGU VZDIALENÚ VENUJEM	29	VÁM VALAŠKU VYBÍJANÚ VENUJEM	35	VÁM VOĽAČO VZNEŠENÉ VENUJEM	41	VÁM VZRAST VELIKÁNA VENUJEM	47	VÁM VZDUCHOVÝ VANKÚŠ VENUJEM		
24	VÁM VEĽDIELO VERMEEROVE VENUJEM	30	VÁM VÝKLAD VÝZNAMU VENUJEM	36	VÁM VERNEOV VYNÁLEZ VENUJEM	42	VÁM VÝLET VETROŇOM VENUJEM	48	VÁM VZORKU VESMÍRU VENUJEM		

- Verše **Petra Rollera** ↗, ↖
- Vernisáž výstavy **Petra Rollera** ←
- Vernisáž výstavy **Vizitácia – V4 – Vizitáció** →





lebo na výstave boli prezentované diela, ktoré vznikli práve v tomto meste v posledných rokoch na medzinárodných keramických sympóziách. Výstava predstavila diela vytvorené takými technickými a technologickými možnosťami, ktoré majú vďaka Medzinárodnému keramickému centru výtvarníci k dispozícii. Autormi, ktorí svoje diela vystavili na *Vizitácii V4* boli: András Antal (HU), Ilona Benkő (HU), Ilona Csemán (HU), Györgyi Kerezi (HU), Tímea Nemes (HU), Zsuzsa Pannonhalmi (HU), Imre Schrammel (HU), Zsolt József Simon (HU), Károly Szekeres (HU), Helena Hlušíčková (CZ), Lenka Holíková (CZ), Halina Krawczun (PL), Adriana Kutaková (SK), Gabriela Luptáková (SK), Ivica Vidrová (SK) a Juraj Vojčiak (SK).

Sochu a Objekt máme radi, tak isto ku nej majú kladný vzťah výtvarníci aj diváci a náhodní pozorovatelia, ktorí sa so sochou, či reliéfom stretnú, keď prechádzajú ulicami Bratislavy. Po novej rekonštrukcii Kamennej sály je tento výstavný priestor nielen dôstojnejší, ale aj otvorenejší. Do umeleckej záhrady znovu vedú presklené dvere priamo z galérie. V príjemnom počasí môže návštevník v rámci prehliadky vyjsť von do záhrady, osviežiť sa čerstvým vzduchom (alebo vychladeným pivom), vychutnať si sochy, ktoré sú tu už trvalo nainštalované vďaka členom združenia Resculpture.sk, asociácia sochárov. Miestami ich treba trochu hľadať – na strome, na trávniku, na plote... Ak k nám okolnosti a záujem výtvarníkov budú znova naklonené, snáď počas nasledujúceho leta v záhrade opäť niečo pribudne, možno aj v rámci projektu Socha a Objekt.

• Vernisáž výstavy
Vizitácia – V4 – Vizitáció

2 / b / 4 / PRO SCENA – SLOVENSKÁ SCÉNOGRAFICKÁ SPOLOČNOSŤ, občianske združenie profesionálnych scénografov a technikov

Nada Šimunová

AKTIVITY 2014 – ČO NÁM NEUŠLO ROČENKA

Rok 2014 sme začali už tradične vydaním Ročenky scénografie 2012/2013.



VÝSTAVA

V Košiciach od 23. 1. do 2. 3. 2014 bola sprístupnená výstava scénografie a divadelného kostýmu našich kolegov otca a dcéry, Jána Hanáka a Danici Hanákovovej, **DIVADELNÝ SVET** v múzeu Vojtecha Löfflera.



VALNÉ ZHROMAŽDENIE

Na katedre VŠMU sa konalo 27. 3. 2014 o 15,00 hod Valné zhromaždenie PRO SCENY.



ANTVERPY – CDG, OISTAT

Výročného stretnutia skupiny CDG OISTAT v Antverpách v apríli 2014 sa zúčastnili Zuzana Hudeková – general manager OISTAT SK a Nada Šimunová za sekciu Scenography and Costume. Hlavný „stan“ bol v The Dark Night, sídle spoločnosti Theatr Europe u Jeroma Maeckelberga. Táto spoločnosť je členom Oistatu tak, ako Pro Scena na Slovensku. Sympóziu viedla riaditeľka OISTAT Costume Design Group, Lise Klitten z Dánska. Zúčastnených bolo 24 väčšinou kostýmových výtvarníčok naozaj z celého sveta a na prednáškach v Brede pribudli ďalší štyria z Holandska. Sympóziu bolo pripravené do najmenších detailov. Prihliadajúc vždy na danú tému zúčastňovali sme sa nielen prezentácií, ale aj exkurzií po divadelných dielňach, ateliéroch, rôznych muzeálnych expozíciách, ktoré korešpondovali s nastolenou problematikou – uskladňovanie a ochrana divadelných kostýmov. Na valnom zhromaždení skupiny sa hovorilo o pripravovaných projektoch na ktorých participuje alebo ich organizuje OISTAT, napríklad o programe a aktivitách v Sao Paulo v auguste 2014. V 60. rokoch práve na tomto podujatí získala zlaté ocenenie naša Helenka Bezáková. Ďalej sa preberala téma PQ15, účasť CDG v Taiwane v októbri 2015, svetový festival kostýmov WCF16 na Filipínach.

Na ďalšiu tému sympózia „Nízky rozpočet a použitie recyklovaných materiálov“ sa prihlásila aj Zuza Hudeková s prezentáciou „Ako urobiť dobrú scénografickú výpravu, keď peniaze chýbajú“.

No, sympóziu nám poskytlo ešte množstvo ďalších ukážok a podnetov k spolupráci na poli výmeny skúseností, informácií, prezentácií, osobných priateľstiev. Samozrejmosťou tiež bolo, že sme v rozhovoroch o možných spôsoboch financovania takýchto podujatí spomenuli pre nás veľkú podporu MK SR, bez ktorej by tieto OISTAT stretnutia – projekty z našej strany neboli možné. A myslím to úprimne vážne.

**KRST KNIHY, LADISLAV ČAVOJSKÝ:
OTTO ŠUJAN, ARCHITEKT SCÉNY
– SCÉNICKÝ ARCHITEKT**

Krst – prezentácia tejto fantastickej knihy, ktorej autorom je spolužiak Otta Šujana, pán Ladislav Čavojský a výber fotografií robil bývalý absolvent VŠMU katedry scénografie Miro Daubrava.

**ANTVERPY – WOOD and CANVAS,
OISTAT**

Na toto sympóziu boli vyslaní naši mladí kolegovia Silvia Zubajová a Marek Šafárik za sekciu Scenography and Costume.

**STRETNUTIE ÚČASTNÍKOV OISTAT
KONFERENCIÍ**

V auguste sa uskutočnilo niekoľko stretnutí účastníkov OISTAT konferencií v Antverpách. Zuza Hudeková, Sisa Zubajová, Marek Šafárik a Naďa Šimunová ako reprezentanti národného centra OISTAT, si vymenili svoje dojmy zo študijných ciest po Belgicku.



**PREZENTÁCIA KNIHY, DANA JANÁČKOVÁ:
VLADIMÍR SUCHÁNEK SCÉNO – GRAFIA**

V jednom roku bola vydaná už druhá kniha o tvorbe scénografa.



**COSTUME DESIGN AT THE TURN
OF THE CENTURY: 1990 – 2015**

OISTAT CDG v Antverpách nominovala Naďu Šimunovú ako kurátorku pre Slovensko. Boli vybraté štyri kostýmové výtvarníčky Zuza Hudeková, Silvia Zubajová, Ľubica Jarjabková a Naďa Šimunová a ich práce boli poslané do Moskvy, kde sa v júli 2016 výstava bude konať.

Costume designer: Naďa Šimunová / John Ford: Tis pitty she's a whore – drama, 1992, theatre Nová Scéna Bratislava, Slovakia / 14, Anabella/ S. Párnická / Director: Emil Horváth / Stage designer: Miloš Pietor

ŠTEFAN HUDÁK

– náš kolega, kamarát...

Navždy nás opustil 17. 11. 2014 vo veku 72 rokov.

JÁN ZAVARSKÝ – scénografia

Výstava v produkcii PRO SCENY s podporou MK SR, venovaná nášmu kolegovi. Vernisáž 27. 11. 2014 vo výstavných priestoroch SVÚ – Galéria UMEĽKA. Komisár výstavy je Miroslav Daubrava, priestorové riešenie Jaroslav Daubrava, grafický dizajn Nora Nosterská, produkcia Naďa Šimunová.

**2 / b / 5 / Dva domy cez ulicu,
kde „býva“ umenie
/ Koprodukčný projekt SVÚ
a Divadla Malá scéna STU**

Barbara Brathová, historička umenia



V rámci výstavných súvislostí je celkom bežné a štandardné, že na vernisážach expozícií je do programu, okrem kurátorského príspevku, zaradený hudobný vstup, spev, tanec, herecká etuda, respektíve iný druh umenia, ktorý večer príjemne obohatí. V ostatnom období vedenia rôznych divadiel prišli na to, že vo svojich priestoroch môžu návštevníkom, okrem divadelného predstavenia, ponúknuť aj iný druh umeleckého zážitku, respektíve výstavu. Niektoré divadlá pristúpili k riešeniu prezentácii výtvarných artefaktov živelne, iné komplexne. Tým druhým prípadom je aj Divadlo Malá scéna STU, ktoré požiadalo SVÚ o tip na kurátora a koncepciu jednotlivých divadelných sezón.

Divadlo Malá scéna STU v spolupráci so Slovenskou výtvarnou úniou prišli teda na myšlienku spojiť dve kultúrne inštitúcie vzájomnou spoluprácou výmenných výtvarných a divadelných projektov. Snahou inštitúcií je prepojiť umelecké druhy a žánre v dvoch „domoch“, ktoré sú situované takmer oproti sebe, priniesť divadlo do výstavných priestorov a výtvarné umenie do prostredia divadla v zmysle

plnohodnotného a viacvrstvového zážitku z umenia pre návštevníkov. Zároveň je ambíciou týchto dvoch partnerov vyniesť umenie na ulicu a využiť priestory pred budovami na projekty, ktoré priblížia umenie širšej verejnosti.

V sezóne 2013/2014 sa uskutočnil pilotný rok, v ktorom v rámci Svetového dňa umenia zorganizovalo Divadlo MS STU v Galérii UMEĽKA koncert, ale predovšetkým sa koncentrovalo na prezentáciu výstav v pravidelnom intervale v zmysle predstaviť slovenských výtvarníkov rôznych generačných súvislostí, tém, žánrov, respektíve spektra výtvarných výstupov od abstraktného umenia cez figúru, od kresby po maľbu, fotografiu, drevo, kameň, či textil. Témy riešia celospoločenské problémy, ale viažu sa aj priamo na divadlo v jeho žánrovom rozptyle, čím sa dve umenia – výtvarné a dramatické – vzájomne prestupujú a podporujú. Súčasťou jednotlivých vernisáží sú sprievodné programy: recitácie, intímne koncerty kapiel, čítanie poviedok, autorské prezentácie, umelecké módné prehliadky, divadelné vystúpenia alebo aj zábavné prvky ako tombola založená

• Vernisáž Daniely Révay-Lichardusovej





- Hľadisko divadla Malá scéna počas vernisáží ↗, ↗
- Harfový koncert Michala Matejčíka na vernisáži fotografa a maliara Martina Levinna ↗↗
- Prezentácia knihy Daniela Heviera ↗
- Vernisáž Janka Lehotského ↗↗

na výsostne umeleckých cenách. Cieľom projektu je pritiahnúť čo najviac divákov, ale predovšetkým im ponúknuť druh kvalitného, inteligentného prežitku oprostého od komerčných návnad.

V uplynulej sezóne sa predstavili výtvarníci Jaroslav Jelenek, Miroslav Gábriš, Daniel Bidelnica, Ivan Popovič, Daniela Révay-Lichardusová, Milan Herényi, Paula Chrenková, v závere sezóny sme uskutočnili aj finisáž na zastávke, kde sa predstavili všetci výtvarníci vystavujúci počas sezóny v Divadle MS STU spolu s hercami, ktorí hrali na jednotlivých premiérach. V programových blokoch vystúpili herci a speváci, spomeňme skupinu Grapefruit Death, Janka Lehotského, Petru Kepeňovú, módnou prehliadku modelov výtvarníčky Zuzany Benkovej, čítanie poviedok Ivana Popoviča, či vtipný výklad vlastných obrazov Jara Jeleneka,

alebo artovú tombolu, ktorá odmenila návštevníkov obrazom autorky, knihami z vydavateľstva Artforum, ročenkami SVÚ, CD Petry Kepeňovej, umeleckými predmetmi jednotlivých výtvarníkov, vstupenkami do divadla jednotlivých divadiel (Divadlo Malá scéna STU, Divadlo Nová scéna, talkshow Viktora Horjána), alebo kalendárom baletného súboru SND a mnohými ďalšími.

Zatiaľ čo sezóna 2013 / 2014 mala za cieľ prezentovať rôznorodosť výtvarníkov v divadle Malá scéna STU a vyslať tak prvotný signál „z druhej strany ulice“ smerom ku všetkým, ktorí sú schopní a ochotní akceptovať tento kombinovaný art-ový „mesidž“, sezóna 2014 / 2015 pristúpila ku koncepcii v zhutnenejšej divadelnej podobe. Využíjúc krásne privilégium otvárať výstavy priamo na javisku divadla sa otvorili ďalšie možnosti inodruhových prezentácií umelcov



na vernisáži, zároveň však sme siahli po výtvarníkoch, ktorí sa doposiaľ venovali jednému výtvarnému žánru a v ostatnom čase sa začali koncentrovať na iné žánre i iné druhy umenia (výtvarníci, ktorí fotia aj maľujú, ale aj takí, ktorí maľujú aj spievajú, architekti, čo píšú), alebo sme oslovili umelcov z inej umeleckej brandže – spisovateľa, ktorý sa vyjadruje aj obrazmi a kolážami, hudobníka, ktorý maľuje a spracováva drevo i kameň, umelkyňu, ktorá sa venuje bábkarskej scénografii, kresbe i ilustrácii...). Odhaľujeme teda skryté umelecké „trináste komnaty“, ale snažíme sa to robiť s citom a nadhľadom.

Plán do ďalšej sezóny zahŕňal projekt Daniela Heviera s jeho výtvarnou aj literárnou tvorbou – na vernisáži autor sám spieval, hral a pokrstili sme jeho najnovšiu knihu Vnútrozem za prítomnosti realizátorov publikácie. Predstavili sme tvorbu Martina Levinna, slovenského fotografa a maliara žijúceho 17 rokov v Los Angeles a v rámci večera sa nám podarilo sklbiť maľbu s hudbou na harfu Michala Matejčíka, ďalšieho Slováka žijúceho v zahraničí a tvoriaceho súčasť koncertov Georga Michaela a Depeche mode. Ukázali sme v kreatívnej kombinácii tých, ktorí sú úspešnejší v zahraničí ako doma. Muzikant Janko Lehotský odkryl svoje druhé ja popri komornom koncerte aj na pozadí maľby a práce s kameňom a drevom, pričom ako súčasť vernisáže sa uskutočnil aj krst jeho CD spolu s knihou architekta Pavla Mrázka Kreativita 1 – tvorivosť a vedomie. Siahli sme po domácich slovenských tvorcoch, obzreli sme sa do zahraničia, čerpáme z rôznych generácií aj žánrov v snahe „zdivadelniť“ výtvarné umenie a „zvýtvarniť“ to divadelné.

V sezóne 2014 / 2015 upozorníme aj na komentovaný zábavný výklad diel Jara Jeleneka k jeho životnému jubileu,

postaveného na princípoch humornej talkshow, bratia Ján a Peter Mózerovci nás vo svojej maľbe presvedčia, ako sa dá súčasne spomínať na veľké osobnosti minulosti, talianska fotografka Gloria Corradetti odkryje rozmer svojho ojedinelého foto-myslenia, predstavíme aj Vladimíra Kudlíka zo Spoločnosti voľných výtvarných umelcov SVÚ s významnou maliarskou tvorbou. Plán je v progrese a dopĺňa sa priebežne na základe dohôd s výtvarníkmi a ich časovými možnosťami, ktoré je nutné zladiť s hracím plánom divadla. Mnohé vernisáže sa konali a budú konať priamo na javisku Divadla MS STU práve pre ich širokospektrálne programové poňatie ako aj pre príjemnejšie pohodlie návštevníkov sediacich v hľadisku. Toto priame prepojenie divadla a výstavy (vernisáže na javisku) sa stretlo s úspešným prijatím návštevníkov, nielen kvôli väčšiemu komfortu, ale predovšetkým kvôli pridanej hodnote k expozícii, ktorá sa pretransformovala do malých divadelných foriem.

Tým sa napĺňa aj pôvodný zámer – dostať divadlo do galérie a galériu do divadla. Slovenská výtvarná únia spolu s Divadlom Malá scéna STU ma prizvali k spolupráci ako kurátorku expozícií a autorku konceptu tohto projektu. Majúc v sebe po celý život divadelného ducha, dlhoročné recenzenské mapovanie slovenskej divadelnej scény a dvojročné pôsobenie v Slovenskom národnom divadle ako vedúca oddelenia strategických projektov a kurátorka divadelnej galérie, túto ponuku som s otvorenou dušou prijala a snažím sa naplňovať naše spoločné zámery – SVÚ a Divadla MS STU – s dôslednou zodpovednosťou, kreativitou, úctou a niekedy aj s humorom.

Pilotný projekt sezóny 2013 / 2014 sa stretol s mimoriadnym úspechom potvrdeným návštevníkmi, ich vysokou účasťou nielen na vernisážach, ale aj počas trvania výstav a zároveň aj zúčastnenými výtvarníkmi, o čom svedčí aj vzniknutý enormný záujem výtvarníkov o vystavovanie v tomto priestore. Tak sa postupne po odbornej selekcii vyprofilovala sezóna 2014 / 2015 a verím, že sa zadefinujú aj tie ďalšie. V priestore, ktorý je síce komorný, ale dokáže poskytnúť veľké a komplexné umelecké zážitky založené na kvalitných dielach v inteligentnom znení. Dovolím si tvrdiť, že pôvodná myšlienka spolupráce dvoch domov, kde „býva“ umenie, sa postupne s entuziazmom darí naplňovať do kvalitných realizácií výtvarno-divadelných konceptov, ktoré poskytujú návštevníkom akýsi umelecký „pekidž“ zážitkov v plnohodnotnom prevedení zúčastnených a na kvalitatívne ojedinelej kreatívnej úrovni.

2 / c / Akcie a podujatia

Andrea Kozárová

Noc múzeí a galérií

Tak ako po uplynulé roky sa aj v roku 2014 Slovenská výtvarná únia pripojila k celoeurópskej iniciatíve La Nuit européenne des musées – Noc múzeí a galérií, pričom tento rok sa podujatie na Slovensku konalo už jubilejný desiatykrát.

Noc múzeí a galérií je podujatie realizované pod patronátom Rady Európy s cieľom v čo najväčšej miere prezentovať kultúrne dedičstvo, význam jeho zachrany a ochrany pri kultúrnej výmene, šírení informácií o kultúrnej rozmanitosti jednotlivých krajín i regiónov Európy, pri neformálnom vzdelávaní a kultivovanom oddychu.

Hlavným cieľom podujatia bolo netradičnou formou priblížiť činnosť múzeí a galérií širokej verejnosti, odhaliť aj tajomstvá práce, ktoré bežne nie sú v návštevníckom režime dostupné a prispieť k pochopeniu významu múzeí a galérií pri ochrane kultúrneho dedičstva.

Keďže toto populárne podujatie sa teší mimoriadnej diváckej obľube, nenechala si Slovenská výtvarná únia ujsť príležitosť byť jeho súčasťou: urobili sme maximum pre úspešný priebeh podujatia. V tretiu májovú sobotu – 17. mája 2014 od 10:00 do 24:00 – pripravil tím SVÚ pre svojich návštevníkov bohatý program, ktorý v priestoroch aktuálnych výstav („Princíp neurčitosti“ – prezentácia tvorby členov a hostí združenia VEKTORYart a „Materiál je nevinný“ – retrospektívna výstava životného diela rakúskeho dizajnéra, architekta a pedagóga prof. Wolfganga Haipla) prebiehal v Galérii UMEĽKA od predpoludnia až do polnoci.

Akcie sa tento rok zúčastnilo približne 510 – 530 návštevníkov najrôznejších vekových kategórií a vzhľadom k výlučne pozitívnym odozvám jednoznačne plánujeme pripraviť atraktívny program aj v nasledujúcich rokoch (pomoc pri organizácii a príprave programu je opäť vítaná ☺).



- Komentovaná prehliadka výstavy rakúskeho dizajnéra Wolfganga Haipla [↑](#)
- Jena Šimková vo svojom improvizovanom fotografickom ateliéri – proces a výsledok [↗](#)
- Autorka Lýdia Jergušová-Vydarená a účastníci jej workshopu Umenie a matematika [→](#)



Bratislava Art Festival – BLAF

Slovenská výtvarná únia a Galéria UMEĽKA sa už piaty rok zúčastnili celobratislavského podujatia – galerijného festivalu vizuálneho umenia, ktoré od roku 2010 každú jeseň spája počas jedného týždňa niekoľko desiatok bratislavských galérií do multižánrového interaktívneho projektu zameraného na širokú verejnosť v snahe prilákať divákov do inštitúcií prezentujúcich vizuálne umenie.

Tohtoročný BLAF sa konal 2. – 5. októbra a nadväzujúc na jeho podtitul „Je umenie pre masy?“ pripravili sme aj my pre svojich návštevníkov bohatý program, ktorý sa odohrával v sobotu 4. 10. 2014 v prostredí aktuálnej výstavy jubilujúceho sochára, reštaurátora a šperkára Milana Greguša. Práve počas festivalového dňa mala verejnosť po prvýkrát možnosť vzhliadnuť zrekonštruované priestory Kamennej sály – nové okná, vstup do záhrady, nový omietku, maľovku a závesný systém. Počas celého dňa bola v tejto miestnosti premietaná fotodokumentácia stavu budovy UMEĽKY pred a po rekonštrukcii.



- Braňo Jelenčík a prezentácia workshopu modrotlače →
- „Áno“ snúbencov Zuzky a Nora – svadba v galérii →→



V Kamennej sále profesionálna fotografka Jena Šimková v improvizovanom fotoateliéri fotografovala návštevníkov galérie a odpovedala na otázky týkajúce sa módnjej, reklamnej a portrétnej fotografie. Portréty návštevníkom následne zasielala v elektronickej podobe. Táto služba či pozornosť pre návštevníkov bola – ako už tradične počas akcií SVÚ – zdarma.

Už roky osvedčený a obľúbený formát – konzultácie pre záujemcov o štúdium výtvarných umení – určený pre záujemcov (všetkých vekových kategórií), ktorí mali možnosť priniesť ukážky svojej tvorby a využiť bezplatné poradenstvo profesionálnych výtvarníkov – pedagógov, nechýbal ani tento rok. V priebehu dňa sa záujemcom o konzultácie venovali podpredsedovia SVÚ Branislav Jelenčík (Ústav dizajnu, Fakulta architektúry, STU) a Róbert Makar (Katedra grafiky a iných médií, VŠVU), ako aj predseda Dozornej rady SVÚ Peter Heriban. Informácie boli poskytované v slovenskom a anglickom jazyku.

Predseda SVÚ Pavol Kráľ prednášal bratislavským seniorom o histórii budovy Umeleckej besedy ako aj o aktuálnom fungovaní Slovenskej výtvarnej únie. V organizovaní komentovaných prehliadok k aktuálnym výstavám a prednášok na aktuálne témy kultúrnej politiky budeme pokračovať.

Prezentácia výsledkov medzinárodného workshopu modrotlače bola ďalšou zo série prednášok venovaných dizajnu a užitočnému umeniu.

Členka SVÚ Lýdia Jergušová-Vydarená spolu s matematickou Danielou Velichovou pripravili prednášku na tému Heisenbergov Princíp neurčitosti a workshop Umenie a matematika. Poslucháčom a účastníkom prednášky boli rozdane kartičky a kúsky kopírovacieho papiera s rôznymi vzorcami, ktorým ľudia môžu, ale aj nemusia rozumieť /môže ich zaujať iba grafická forma vzorca/ a kto mal záujem, mohol tvar vzorca alebo jeho zmysel doplniť svojim výtvarným prejavom. Počas celodenného programu navštívilo Galériu UMEKA asi 300 návštevníkov.

*Z festivalových novín, ktoré vyšli v náklade 5000 kusov a hľadali aj odpoveď na otázku: **Je umenie pre masy?** Nič nie je čierne ani biele. Umenie len pre pár vyvolených, pre elitu, ktorá si vyhradzuje právo rozumieť vizuálnej tvorbe, môže byť kontraproduktívne a vzbudzovať dojem, že výtvarné umenie je zbytočný luxus. Umenie pre masy zas evokuje pásový výrobu, komerciu, znižovanie kvality a nadbiehanie vkusu priemerného diváka. Takýto prístup degraduje umenie na lacný tovar z akciového letáku. Ani jeden extrém nie je ideálny, cestou je podľa mňa systematická podpora galérií a ich vzdelávacích programov, kvalitné umenie dostupné pre všetkých ľudí, ktorí o jeho jedinečnosť prirodzene prejavia záujem a nasmerovanie najmladších k vnímaniu umenia*



ako niečoho, čo život obohacuje a skrášľuje. Aj preto sa snažíme, aby UMEKA nebola „len“ galériou, kde ľudia potichu stoja pred dielami a boja sa čo i len dýchať. Chceme, aby si návštevu u nás užili a zapamätali. Organizujeme komentované prehliadky, workshopy študentov, najnovšie aj prednášky pre seniorov a v rámci BLAFu už niekoľko rokov konzultácie pre záujemcov o štúdium výtvarného umenia, ktoré majú konkrétne výsledky – stačí spomenúť zahraničnú študentku, ktorá po rozhovore s výtvarníkmi v UMEKE prišla na Slovensko študovať dizajn. Chodia sem rodičia s deťmi, ktoré baviť kresliť, stredoškóľáci, ktorí uvažujú o vysokej škole výtvarného zamerania, ale mali sme aj pána z univerzity tretieho veku, ktorý sa stále zdokonaľuje vo fotografii ☺. Každý, kto má záujem, má možnosť počas takýchto akcií priniesť svoje diela, nechať si poradiť a neformálne sa porozprávať so svojim (možno) budúcim pedagógom. –AK–

SVÚ plánuje aktívnu účasť aj na ďalších ročníkoch festivalu, dobré nápady, zaujímavé prezentácie a chuť pridať sa k organizačnému tímu s radosťou uvítame.

Okrem už pravidelných podujatí, akými sú Noc a BLAF, sa v roku 2014 konali v Galérii UMEKA aj iné zaujímavé

podujatia, ktoré opakovane potvrdili, že tento priestor vie byť pôsobivou a technicky adekvátne vybavenou scénou pre multižánrové akcie, od komorných až po hromadné za účasti niekoľkých stovák hostí.

Začiatok roka sme odštartovali krstom video klipu Mileny Minichovej, obľúbenej speváčky a herečky, ktorá je častou návštevníčkou výstav aj vernisáží, jednu z nich dokonca obohatila tanečným vystúpením. V budúcnosti sa môžeme zase tešiť na jej spevácky prejav.

Na jar nás príjemne prekvapila požiadavka mladých snúbencov – architektov Zuzky a Nora, ktorí si priali uzavrieť manželský sľub práve vo Veľkej sále galérie. V čase, keď sa tak za účasti asi 120 hostí napokon aj stalo, prebiehala v UMEKE výstava českých sklárov, ktorá v poludňajšom svetle svadobnému obradu vytvárala takmer rozprávkovú kulisu. Pri počte hostí, veselom poskakujúcom psíkovi, naháňajúcich sa deťoch a opulentných kyticích, ktorými nadšení gratulanti šermovali sem a tam, decentná a tichá výstava ožila (pár mal asi najkrajšiu a najdrahšiu výzdobu sály v rámci bratislavských sobášnych siení ☺). Za nás všetkých im zablahoželel P. Kráľ: Novomanželom prajeme veľa šťastia do spoločného života, ktorý nech je taký dlhý, ako dlho už tu budova UMEKY stojí...

Čítanie poézie

Horúce letné dni osviežila svojimi básňami mladá poetka píšuca pod pseudonymom Eleni Cay, ktorú sprevádzali na gitare Pavol Bereza a na harfe Mária Kmeťková.

Projekt Freedom Expres

Medzinárodný projekt Expres slobody, mapujúci pád železnej opony, mal svoju zastávku aj v Bratislave, kde sa v UMELEKE konal workshop a prezentácia Michala Murina a diskusia so slovenskými umelcami Rudolfom Sikorom, Jozefom Jankovičom a Miroslavom Cipárom.



- Čítanie poézie autorky Eleni Cay, prezentácia knihy, hudobný sprievod harfa a gitara ←, ↑
- Účastníci projektu Freedom expres zo zahraničia ↓
- Emotívny prejav Ruda Sikoru ↗↗



VPN – podujatie pri príležitosti 25. výročia Nežnej revolúcie

Podobne ako pri 20. výročí VPN, opäť sme boli pritom: 25. výročie novembrových udalostí si pripomenula Nadácia Milana Šimečku celodenným podujatím vo všetkých výstavných priestoroch UMELEKY vrátane reštaurácie s názvom *Revolúcia bez konca – spomienkové stretnutie pri príležitosti 25. výročia demokratickej revolúcie*. Panelové diskusie moderovali Peter Tatár, Fedor Blaščák a Martin Bútora, diskusie sa zúčastnilo niekoľkých stoviek pozvaných hostí a záujemcov z celého Slovenska.

Iné akcie – prenájmy

Okrem týchto akcií sa v UMELEKE počas celého roka konali tlačové konferencie, verejné diskusie, fotografovania ale i televízne natáčania. Vzhľadom k tomu, že nie sme štátna inštitúcia, príjmy z prenájmu priestorov na nevýstavné aktivity tvoria dôležitú časť prostriedkov na našu prevádzku. Priestory galérie sú dôstojným miestom pre zorganizovanie konferencií, workshopov, prednášok, väčších kultúrnych eventov i komorných podujatí, pričom adekvátne technické vybavenie (wi-fi, klimatizácia, ozvučovací systém ako i stravovacie prevádzky priamo v budove) garantuje ich plynulý priebeh. Celoročne prítomná výstavná kulisa a svetlo prenikajúce či už z presklenej strechy Veľkej sály alebo zrekonštruovaných okien a dverí sály Kamennej dotvára každé podujatie jedinečnou vizuálnou atmosférou. Pre viac informácií ohľadom podmienok prenájmu kontaktujte administratívu SVÚ.

Na záver dobrá správa pre tých, ktorí si obľúbili pondelňajšie cvičenie s inštruktorom Zdenkom – „Jogaléria“ pokračuje už druhý rok, každý pondelok od 17:45 – 19:00, stačí prísť s podložkou na cvičenie a vychutnať si jogu pre začiatočníkov vo veľkorysom priestore Veľkej sály.



2 / d / Klub umelcov

Bohunka Hajnalová

Na najvyššom podlaží sa v UMEŁKE nachádza *Klub umelcov*. Prijemná kaviareň. Podnik s tonetovým nábytkom, drevenou parketovou podlahou, drevenými oknami, terasou, lahodiacou hudbou a priateľskou obsluhou. Bolo dobrým zvykom, keďže už v názve Klubu sa spomínajú umelci, zveľaďovať jeho priestor, presnejšie jeho steny, umeleckými dielami. Tento dobrý zvyk previedol do vytrvalej kurátorskej koncepcie PhDr. Bohumír Bachratý, CSc., ktorý v rokoch 2008 až 2013 v Klube umelcov zrealizoval 60 výstav. Po tomto úctyhodnom počte si chcel dať prestávku a spolupracovať na výstavách už menej intenzívne, raz za čas urobiť výstavu niekomu, kto ho o to poprosí, osloví, koho má jednoducho rád. Predtým, ako sa mala rozbehnúť realizácia ďalšieho cyklu výstav, vznikla potreba dať Klub trochu dokopy. Steny už nevyzerali dobre, bolo na nich vidieť stopy po klincoch, šmuhy, skrátka potreboval vystierkovať a vymaľovať. Na tieto práce sa podujali súčasní nájomcovia UMEŁKY. Klub dostal nielen nové steny, ale aj nový závesný systém, aby novota vydržala čo najdlhšie.

Prvou letnou výstavou v novom Klube bola výstava s hravým názvom *SAS-OLI-NY*. Dve detské autorky Saška Čačányiová a Oli Keményová, s ktorými Bobeš Bachratý spolupracuje už dlhšie a absolvoval s nimi už ich výstavy, túžili po ďalšej. Mladé výtvarníčky vedie v ich umeleckom raste Ľudka Karásková-Hýľlová a Bobeš ich má skrátka rád, preto im výstavu kurátorsky zastrešil. Na vernisáži sa bubnovalo, spievalo aj tancovalo.

Druhým autorom, ktorý sa v Klube v septembri roku 2014 predstavil, bol Milan Greguš. V čase, keď mala prebiehať jeho jubilejná výstava vo všetkých výstavných priestoroch Galérie UMEŁKA, museli sme začať s rekonštrukciou Kamennej sály. Milan Greguš nám vyšiel s porozumením v ústrety a rekonštrukciu umožnil tým, že sa vystavovania v Kamennej sále zriekol (napriek tomu, že zmluva s ním už bola uzatvorená), za čo sme mu vďační. Ako malú kompenzáciu sme mu ponúkli náhradný priestor – Klub umelcov. V Klube boli nainštalované jeho kresby. Kresby ceruzkou alebo uhlíkom, kresby organických a figuratívnych tvarov, ktoré boli jeho štúdiami k sochárskym objektom alebo šperkom. V Klube viseli mesiac a vo svojej komornosti, vtipnosti a podkúšavosti si našli svojho diváka.

Ďalšie dve výstavy, predstavené v októbri a novembri, boli zaujímavé aj svojím organizačným pozadím. Boli to dve kolektívne výstavy ruských umelcov, ktorých tvorbu na Slovensko priviezli ukrajinskí manželia a výtvarníci Tatiana Siedlova a Igor Navrotskyi. Tatiana a Igor žijú na Slovensku v Nitre, maľujú a vyučujú maľbu vo výlučne realistickej

intencii a popri tom sprostredkovávajú kontakty svojím kolegom z Ruska na výstavy v Európe. O Klub prejavili záujem a tak začala naša spolupráca s nimi. Cyklus rusko-ukrajinského umenia bude pokračovať aj v roku 2015. V Klube umelcov nezaujímame politické stanoviská, zaoberáme sa umením, kultúrou a hovorom na tieto témy. Náhoda však chcela, aby sa nám v našom malom Klube stretli Rusi a Ukrajinci (dokonca jeden z vystavujúcich autorov druhej výstavy, Shevket Keshfidinov, narodený v meste Chirchik v Uzbekistane, žije v súčasnosti na Kryme) a ukázali tak normálnu ľudskú spoluprácu. Vystavujúcimi autormi oboch výstav ruského súčasného a mladého umenia v roku 2014 boli: Irina Asaeva (Naberezhnye Chelny, Rusko), Shevket Keshfidinov (Chirchik, Uzbekistan), Igor Plotnikov (Petrohrad, Rusko), Pavel Yakovlev (Jaroslavl, Rusko), Kira Bars (Orsha, Bielorusko), Natalya Goncharova (Magadan, Rusko), Ekaterina Kurochkina (Moskva, Rusko), Vasilij Potapov (Petrohrad, Rusko), Vera Vladimirovna Shurkus (Petrohrad, Rusko).

Záznam časti úvodného vystúpenia P. Kráľa na vernisáži výstavy v Klube umelcov, 14. 10. 2014:

... Pri predstavovaní autorov Bohunkou Hajnalovou, kurátorkou dnešnej výstavy, určite neunikli vašej pozornosti slová, ktoré sú už skoro rok v centre pozornosti médií i verejnosti: Rusko a Ukrajina.

Mnohých z nás aktuálny vývoj znepokojuje. Nakoniec, už v antickom Ríme platilo: *Inter arma silent musae* – Keď rinčia zbrane, múzy mlčia.

Určite však neuniklo vašej pozornosti ani to, že tu, v Klube umelcov, sa nebojuje. Nevyjadrujeme sa k politike. Vyjadrujeme sa k tvorbe, k dialógu, k stretávaniu umelcov. Je to v súlade s našimi stanovami, v ktorých je SVÚ jasne zadefinovaná ako apolitická organizácia. Keby sme sa chceli sústreďovať na konflikty, bolo by si z čoho vyberať. Aj vo vzťahoch medzi Slovenskom a Maďarskom neraz odznali neprimerane silné slová. Slovenská výtvarná únia sa však podieľala na príprave veľkej spoločnej výstavy 100 slovenských



- Prevádzkar Klubu umelcov Jozef „Dodo“ Barna a rozbúraný východ na terasu, počas decembrovej rekonštrukcie okien. Po odstránení starého okenného rámu časť prekladu odpadla, tehly boli len nasucho naukladané na seba a jedine rám ich držal pokope – preto mal Dodo hlavu v smútku. ↓, ↘
- ... a Klub umelcov po rekonštrukcii →



a 100 maďarských výtvarných umelcov pred niekoľkými rokmi v Danubiane pod názvom Tolerancia v umení. Umelci z oboch strán tu demonštratívne ukázali, že oni sa dohodnúť vedia. Na dnešnej vernisáži predstavujeme diela ruských výtvarníkov spolu s dielom výtvarníka z Krymu. A organizátorom výstavy sú dvaja Ukrajinci. To je príspevok umelcov do diskusie o rusko – ukrajinských a európsko – ruských vzťahoch. Dovoľte mi voľne nadviazať na známe slová Martina Luthera Kinga (I have a dream...): keby sme sa viac venovali umeniu, možno by nám zostalo menej chuti či energie na nezmyselné vojny ☺.

Poslednú tohtoročnú decembrovú výstavu mal v réžii prevádzkar Klubu umelcov Jozef „Dodo“ Barna. Výstava troch slovenských výtvarníčok Dity Kaplanovej, Patrície Koyšovej a Kristíny Šimekovej si zažila aj svoje útrapy. Len pár dní po nainštalovaní ich diel sa spustila výmena okien v celom Klube. Na rekonštrukciu okien prispelo MK SR a SVÚ, boli obnovené do pôvodného stavu, ale s lepšími tepelno-izolačnými vlastnosťami, čo už priestor naozaj potreboval. Nielen vizuál, ale najmä teplo je to, prečo okná bolo už potrebné vymeniť. Majstri spravili svoju robotu

rýchlo a kvalitne. Nás, ale i Doda a jeho tím stála výmena veľa energie, stresu a síl, ale stálo to zato. Okná sú nové, krásne. V Klube je teplo, ktoré počas dlhých zimných večerov zákazníci iste ocenia.

V prípade záujmu o prenájom Klubu alebo rezerváciu teplého miesta preto volajte Dodovi (+421905528553) a v prípade záujmu o výstavu kontaktujte SVÚ (+421917405492).

Termín podávania žiadostí: priebežne na adrese office@svu.sk, hajnalova@svu.sk alebo v kancelárii Slovenskej výtvarnej únie, Dostojevského rad 2, 811 09 Bratislava.

Trvanie výstavy: výstavy budú prebiehať v trojtýždňových termínoch.

Koncepcia výstavného plánu: Mgr.art. Róbert Makar ArtD, podpredseda SVÚ.

Spolupráca pri realizácii výstav a bližšie informácie o podmienkach: Mgr. Bohunka Hajnalová, manažérka SVÚ.

2 / e / Danubiana Meulenstein Art Museum – symbol modernej Bratislavy

Vincent Polakovič, riaditeľ múzea

Rok 2014 bude vždy spájaný so znovuo tvorením múzea Danubiana.

Dobre si spomíname na udalosti, ktoré tomu predchádzali. V roku 2011 sa zakladateľ /holandský zberateľ a podporovateľ umenia Gerard Meulenstein/ rozhodol svoje múzeum venovať Slovensku.

Vláda SR reagovala na ponuku, ktorá na Slovensku nemá precedens, spôsobom dovtedy nezvyklým: prijatím daru a poskytnutím finančných prostriedkov na rozšírenie Danubiany o pavilón permanentnej zbierky. Od začiatku roku 2012 tak začala činnosť tohto múzea, ktoré sa stalo neziskovou organizáciou, riadiť správna rada. Väčšinu v nej má MK SR – menuje štyroch členov, ktorých úlohou je svojou autoritou a odbornosťou garantovať smerovanie múzea, ktoré je zadané v štatúte tejto organizácie.

Hlavnou úlohou sa hneď od začiatku stala príprava verejného obstarávania tak, aby nič nebránilo začatiu dostavby múzea podľa projektovej dokumentácie Ing. Arch. Jána Kukuľu. Projekt múzea venoval zakladateľ múzea neziskovej organizácii, rovnako ako aj možnosť dvadsať rokov bezplatne využívať jeho zbierku medzinárodného umenia.

Slávnostný začiatok dostavby

Potom, ako spoločnosť Process Management Bratislava profesionálne zvládla celý priebeh verejného obstarávania, nič nebránilo tomu, aby v marci 2013 nezisková organizácia podpísala zmluvu s víťazom elektronickej aukcie, ktorým sa stalo konzorcium AVA stav Galanta a CFE Hungary Budapešť. Aj keď podmienky zmluvy boli neobyčajne prísne /úhrada za vykonanú prácu jednorázovou platbou po kolaudácii stavby/, víťaz dostavby splnil všetky sľuby a stavbu ukončil nielen načas (v zmluvnej lehote 18 mesiacov), ale aj bez navýšenia ceny. Tým sa Danubiana zaradila medzi výnimočné stavebné diela, ktoré sa na Slovensku môžu pochváliť niečím podobným. To, že sa to nakoniec podarilo, svedčí nielen o vysokej profesionalite staviteľa diela, ale aj o viac ako zodpovednom prístupe všetkých zástupcov investora a ich externých poradcov.

Výnimočnosť tohoto diela potvrdila aj medzinárodná porota, ktorá práve dostavbu Danubiany vyhlásila za víťaza súťaže Stavba roka 2014.





V dňoch 5. – 7. septembra 2014 došlo k slávnostnému znovuotvoreniu múzea, ktoré od roku 2000 vo svojich priestoroch poskytuje návštevníkom výnimočné výstavné projekty – v minulosti k nám mohli prichádzať iba ojedinele. Účasť ministra kultúry SR Mareka Maďariča a ministra zahraničných vecí SR Miroslava Lajčáka na otvorení múzea poukazujú na dôležitosť, akú zohráva kultúra a vznik podobných inštitúcií v aktuálnej politike SR. Danubiana sa už prvými výstavami /Galandovci a stála zbierka/ predstavila ako vlajková loď, prezenujúca výtvarné diela nielen domácej, ale aj zahraničnej výtvarnej scény. Diela umelcov, ktorých sme si doposiaľ mohli pozrieť iba v zahraničných múzeách a galériách, si tak budeme môcť pozrieť aj u nás doma.

S hrdosťou môžeme teda konštatovať, že aj napriek počiatočnej skepse a nedôvere sa podarilo vytvoriť priestor, ktorý už dávno prekonal hranice Slovenskej republiky a ktorého význam je minimálne stredoeurópskeho rozmeru.

Za to patrí vďaka i výtvarným spolkom a profesionálnym združeniam, ktoré sa projektu rozšírenia Danubiany jednoznačne zastali. Danubiana si od svojho vzniku ako nezisková organizácia vytvára vlastnú zbierku umenia, ktorá sa v budúcnosti stane lákavým dôvodom, prečo sa na toto obľúbené miesto budú vracaa tisíce záujemcov o výtvarné umenie. Spojenie kultúry a prírodnej scenérie v strede mohutného toku rieky Dunaj dodávajú tomuto miestu pečať výnimočnosti a atraktívnosti. Jedno z najromantickejších múzeí moderného umenia v Európe má všetky predpoklady na to, aby jeho výstavy v budúcnosti navštevovalo okolo 50 000 domácich a zahraničných návštevníkov, čo je v podmienkach múzea nachádzajúceho sa 20 km južne od Bratislavy výnimočné číslo. V budúcnosti bude dôležité prehodnotiť spôsob financovania podobných nekomerčných a neštátnych kultúrnych inštitúcií u nás, pretože práve tieto sa stávajú dôležitými centrami umenia, ktoré zatraktívňujú nielen naše hlavné mesto

a región, ale vytvárajú pozitívny obraz o Slovensku ako o krajine, ktorá má čo ponúknuť aj tým najnáročnejším zahraničným návštevníkom. Osobitne to platí v období príprav predsedníctva SR v Európskej únii v druhej polovici roka 2016, kedy sa práve SR dostane do centra pozornosti celej Európy.

Zostáva iba veriť, že výnimočné technické zrealizovanie dostavby múzea Danubiana nezostane ojedinelým projektom a že v budúcnosti sa podobnej pozornosti dostane aj rekonštrukciám SNG, Umelky a ďalším pozoruhodným výstavným priestorom na Slovensku. Výtvarníci a všetci, pre ktorých je práve výtvarné umenie dôležitou súčasťou ich každodenného života, si to zaslúžia.

Všetkým, ktorí nás podporovali a ktorých sme – aspoň dúfam – nesklamali, patrí naše úprimné poďakovanie.

• Gerard Meulenstein, Vincent Polakovič a umelci so symbolickými lopatami – slávnostný začiatok dostavby



3 / a / Výstavná činnosť v zahraničí

3 / a / 1 / Medzinárodné bienále kresby Plzeň / INTERNATIONAL BIENNIAL OF DRAWING PILSEN

Pavol Král' a archív Bienále Plzeň

Naša spolupráca s týmto významným podujatím a odborným tímom na čele s prezidentkou PhDr. Janou Potužákovou a výkonnou riaditeľkou Gabrielou Darebnou je veľmi dobrá a má viac rozmerov:

- Slovenská výtvarná únia je dlhoročným partnerom Bienále, od roku 2010 je na Bienále udeľovaná aj Cena Slovenskej výtvarnej únie,
- v mene IAA Europe je jej prezident P. Král' od roku 2010 členom Čestného predsedníctva; už tradične sa na Bienále udeľuje aj Cena IAA Europe,
- slovenská kolekcia kresieb patrí pravidelne medzi tie väčšie a slovenskí autori sa v medzinárodnej konkurencii dokážu presadiť: v roku 2014 o tom svedčia udelené ceny (BLAŽEJ BALÁŽ), čestné certifikáty najvyššej kvality (HONORARY CERTIFICATE OF THE HIGHEST QUALITY – SHORT LIST) – EMIL FULKA a MÁRIA MATRKOVÁ, ako i výber kresieb slovenských autorov na výstavu – Mária Balážová, Ladislav Berger, Zuzana Branišová, Mária

Čorejová, Martina Ficová, Petra Nováková Ondreičková a Štefan Oslej (a presadiť sa na tomto Bienále naozaj nie je ľahké: ako som uviedol v prejave pri udeľovaní cien, len približne jedna zo 160 kresieb priniesla svojmu autorovi cenu, len jedna z 80 kresieb získala čestný certifikát najvyššej kvality a len jedna z 11 kresieb sa stala súčasťou vystavenej kolekcie),

- Slovenská výtvarná únia podporuje účasť slovenských autorov tým, že zabezpečuje bezplatný odvoz kresieb do Plzne (pokiaľ v stanovenom termíne doručia svoje kresby do kancelárie SVÚ) a zároveň im po dohode s organizátorom poskytuje zľavu z účastníckeho poplatku,
- spolupracujeme i pri príprave výstav slovenskej kresby v rámci sprievodných podujatí Bienále – napr. výstava Róberta Makara (Kresby pre nezaujaté oči / Drawings for Open-Minded Eyes) v Českom rozhlase v roku 2012, či Česko – Slovenské dny v Plzni 1. 10. – 27. 10. 2014: VENKOVNÍ EXPOZICE / OUTDOOR EXPOSITION, SMETANOVY SADY, PLZEŇ SLOVENSKÁ KRESBA / SLOVAK DRAWING, Partneři/Partners: Česko-Slovenské dny Plzeň 2014, Slovenská výtvarná únia, Lýdia Jergušová-Vydarená: Štěrby 2, perokresba / Slots 2, pen drawing, 61 x 44 cm, 2004
- výber z Bienále bol vôbec prvýkrát vystavený na Slovensku v roku 2011 práve v Galérii Slovenskej výtvarnej únie UMEĽKA pod názvom **NAJLEPŠIE DIEĽA BIENÁLE KRESBY PLZEŇ 2010**
- spolupracujeme i pri príprave iných sprievodných podujatí, napr. Medzinárodné sympóziu Postavenie umenia

a umelca v súčasnom svete / International symposium The status of Art and the Artist in the Contemporary World, 2012 (úvodný prejav a prednáška v druhej časti – P. Král') a v roku 2015, ako súčasť podujatia Plzeň – Európske hlavné mesto kultúry pripravujeme spoločne 3 medzinárodné akcie:

- Plenárne zasadanie IAA / AIAP – celosvetovej organizácie výtvarných umelcov
- Plenárne zasadanie IAA Europe – strešnej organizácie výtvarných umelcov Európy a Severnej Ameriky
- konferenciu Štatút umelca: Ako prežiť s výtvarným umením? / The Status of Artist: How to Survive with Visual Art?

Z archívu Bienále Plzeň:

Bienále kresby Plzeň je unikátny výtvarný projekt medzinárodného významu. Jako jediný v Evropě se zabývá jednobarevnou kresbou, umožňuje srovnání kreseb výtvarníků ze zemí celého světa. Mezinárodní bienále kresby Plzeň je součástí programu Plzeň Evropské hlavní město kultury 2015.

V letošním roce tento projekt zaštili: Ministr kultury ČR Mgr. Daniel Herman a Česká komise pro UNESCO. V průběhu předcházejících ročníků se z Bienále kresby stal jeden z nejvýznamnějších mezinárodních kulturních projektů v České republice, na němž se každý rok prezentuje stále více výtvarníků ze všech kontinentů. Bienále kresby se setkává s velkým ohlasem české i zahraniční veřejnosti, k čemuž přispívají i putovní výstavy vyznamenaných prací v lichých ročnících (USA, Norsko, Itálie, Francie, Německo, Maďarsko, Polsko, Slovensko, atd.). Že zájem o účast na plzeňském bienále stále stoupá potvrzuje i letošní rekordní účast.

Letošní ročník obeslalo 461 autorů ze 44 zemí, kteří zaslali 1669 kreseb. Pro expozici bylo vybráno 153 kreseb od 129 autorů z 32 zemí. Jsou to výtvarníci z České republiky a dále z těchto zemí:

Argentina, Austrálie, Bělorusko, Čína, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Indie, Irsko, Itálie, Izrael, Japonsko, Jižní Korea, Kanada, Kosovo, Kypr, Lichtenštejnsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Mexiko, Německo, Nizozemí, Norsko, Polsko, Portoriko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Rusko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Spojené arabské emiráty, Spojené státy americké, Srbsko, Švédsko, Švýcarsko, Tchaj-wan, Turecko, Ukrajina a Velká Británie.

Mezinárodní porota bienále 2014 zasedala ve dnech 1. 7. – 4. 7. ve složení:

ak. mal. Pavol Král', předseda poroty, prezident IAA – EUROPE, předseda Slovenské výtvarné unie, Slovensko

Mgr. Dana Doricová, historička umění, kurátorka Bienále, Slovensko

doc. ak. mal. Jiří Kornatovský, profesor malby, speciální malby, kresby a grafiky na Fakultě designu a umění Ladislava Sutnara, Česká republika

prof. Francisco Laranjo, děkan Akademie výtvarných umění, Univerzita Porto, Portugalsko

DLA. Istvan Madacsy, profesor Akademie výtvarných umění Budapešť, Maďarsko

Werner Schaub, předseda partnerského spolku BBK a IGBK, Německo

prof. Jacek Szewczyk, děkan Fakulty grafiky a mediálního umění Akademie výtvarných umění a designu Eugenia Gepperta Wrocław, Polsko

Byly uděleny tyto ceny:

Grand Prix – CLAUDIA WEBER, Německo

Cena hejtmana Plzeňského kraje – JAROSLAW GRULKOWSKI, Polsko

Cena primátora města Plzně – SIH CI FAN, Tajwan

Cena The International Association of Art – Europe – JAN TICHÝ, Česká republika

Cena Českých center – LUBOŠ VETENGL, Česká republika

Cena Bundesverband Bildender Künstlerinnen und Künstler – KATE SERŽÁNE, Litva

Cena Unie výtvarných umělců České republiky

– BLAŽEJ BALÁŽ, Slovensko

Cena Maďarské asociace výtvarníků – NICOLAS POIGNON, Německo

Cena Slovenské výtvarné unie – VIOLETTA KULIKOWSKA, Polsko

Cena studentů Fakulty designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni – KATARZYNA WIESIOLEK, Polsko

Dále mezinárodní porota udělila short list – ocenění nejvyšší kvality. Z důvodu vysoké kvality soutěže bylo oceněno 23 výtvarníků.

Výstavní kolekce byla sestavena mezinárodní porotou a kurátorka, slovenská historička umění Mgr. Dana Doricová, připravila instalaci výstavy.

Text z katalógu Bienále / akad. mal. Pavol Král, predseda poroty / Chairman of the Jury:

... bravúrna expresívna kresba... výrazné gesto... ale i kresba disciplinovaná, racionálna, úsporná, skratkovitá až minimalistická... kresba klasickými technikami – ceruzou, uhľom či tušom, ale i nové techniky – kresba ohňom, skalpelom, olejom... poetické dotvorenie a fantázia, alebo naopak vecné konštatovanie... realizmus či superrealizmus v kontraste s abstrakciou... konceptuálny, civilistický i ilustratívny prístup... konštruktívne a geometrické tendencie... rytmus... napätie medzi plochou a linkou... hlbavé filozofické zamyslenie, kladenie otázok, alebo naopak dôraz na formu či dekoratívnosť... detský čistý pohľad na svet a úsmevný nadhľad, ale i smútok, varovanie, naliehavý výkrik, tragédia... príbeh... záznam, stručné poznámky z denníka či monumentálne zovšeobecnenie... nežné posolstvo večnej témy – matky s dieťaťom, ale i znepokojujúci anonymný účastník protestov na Majdane... Človek... Myšlienka... Sen... ale i príroda, industriálna krajina, mesto či zátišie... bezbrehá hravosť i prísna disciplína... sebavedomé a technicky brilantné ovládnutie veľkého formátu, ale i skromné, zdanlivo nenáročné kresliarske poznámky (keď „dva“ je málo, ale „tri“ už priveľa)... irónia a pochybnosti... podtext, slová medzi riadkami... dvojzmyselnosť... krása v súlade (či kontraste) s výrazom... hľadanie zmyslu v spontánne prežívanom okamihu, alebo naopak pokus definovať absolútnu pravdu a dokonalosť... hlučná, až ohlušujúca čierna na samej hranici výrazových možností materiálu, ale aj distingvovaný šepot jemnej, zľahka načrtnutej svetlošedej...



... závan spomienky na niekoľko dní, intenzívne prežitých s 1667 kresbami, ktoré sa znovu a znovu odvíjali pred očami poroty. Poroty, ktorá mala možnosť vidieť všetky práce v celej šírke tak, ako ich už nikto nikdy neuvidí. Poroty, ktorá mohla spoznať rekordný počet 461 autorov zo 44 krajín a nazrieť do ich sveta prostredníctvom kresby, ktorá patrí k najintímnejším formám vyjadrovania sa výtvarníkov. Poroty, zloženej so zástupcov 6 krajín, ktorá mala neľahkú úlohu zhodnotiť kresby a nakoniec vo vzájomnej polemike obhájiť spoločné stanoviská a vybrať na výstavu nepatrný zlomok zo zaslaných prác – len 153 kresieb (čo znamenalo vyradiť z priestorových dôvodov – neraz s ťažkým srdcom – aj množstvo kresieb, ktoré by si účasť na výstave zaslúžili...) a rozhodnúť o udelení cien.



V pamäti zostáva (okrem nespornej únavy po vyčerpávajúcom týždni) aj zážitok z konštruktívnej a harmonickej spolupráce členov poroty, z výborných podmienok pre prácu (ako v Plzni nakoniec vždy, vďaka tímu nadšených a profesionálne zdatných organizátorov Bienále), zo stretnutia s priateľmi.



Výstava čaká na svojich návštevníkov. Veríme, že aj v ich spomienkach zostane obohacujúci zážitok a radosť zo stretnutia s kresbami.



... masterful expressive drawing... striking gesture... but also drawing that is disciplined, rational, economical, even minimalist... drawing by classical techniques – pencil, charcoal or ink, but also new techniques – drawing by fire, scalpel, oil... poetic touch and fantasy or, on the contrary, matter-of-fact statement... realism or super-realism in contrast with abstraction... conceptual, informal, as well as illustrative approach... constructive and geometric tendencies... rhythm... tension between surface and line... philosophical rumination, asking questions or, on the contrary, emphasis on form and decorativeness... pure child-like view of the world and light-heartedness, but also sadness, warning, urgent cry, tragedy... story... record, brief diary notes or monumental generalization... tender message of the perennial theme – a mother with a child, but also an unsettling anonymous participant of the Majdan protests... a Human... a Thought... a Dream... but also nature, industrial landscape, city or still life... boundless playfulness as well as stern discipline... self-confident and technically brilliant mastery of large format but also modest, seemingly simple draughtsman's notes (when “two” is too little, but “three” is too much)... irony and doubt... subtext, words between the lines... ambiguousness... beauty in harmony (or contrast) with expression... search for meaning in a spontaneously experienced moment, or, on the contrary, an attempt to define the absolute truth and perfection... loud, even deafening black at the outer limits of the expressive potential of material, but also the distinguished whisper of subtle, gently sketched light grey...



... a whiff of the memory of several days spent intensively with 1,667 drawings unfolding again and again before the Jury's eyes. The Jury that had an opportunity to see the works in their entire range in a way that will never be seen again. The Jury that had a chance to get to know a record number of 461 authors from 44 countries and to glance into their world by means of drawing, one of the most intimate forms of artistic expression. The Jury, made up of the representatives of six countries, that had the daunting task to evaluate the drawings and subsequently, in a mutual polemic, to defend the shared viewpoints and select a tiny fraction of the submitted works for exhibition – only 153 drawings (which meant excluding for space constraints – often with a heavy heart – a large number of drawings which would have deserved participation in the exhibition...) and to decide on awarding prizes.

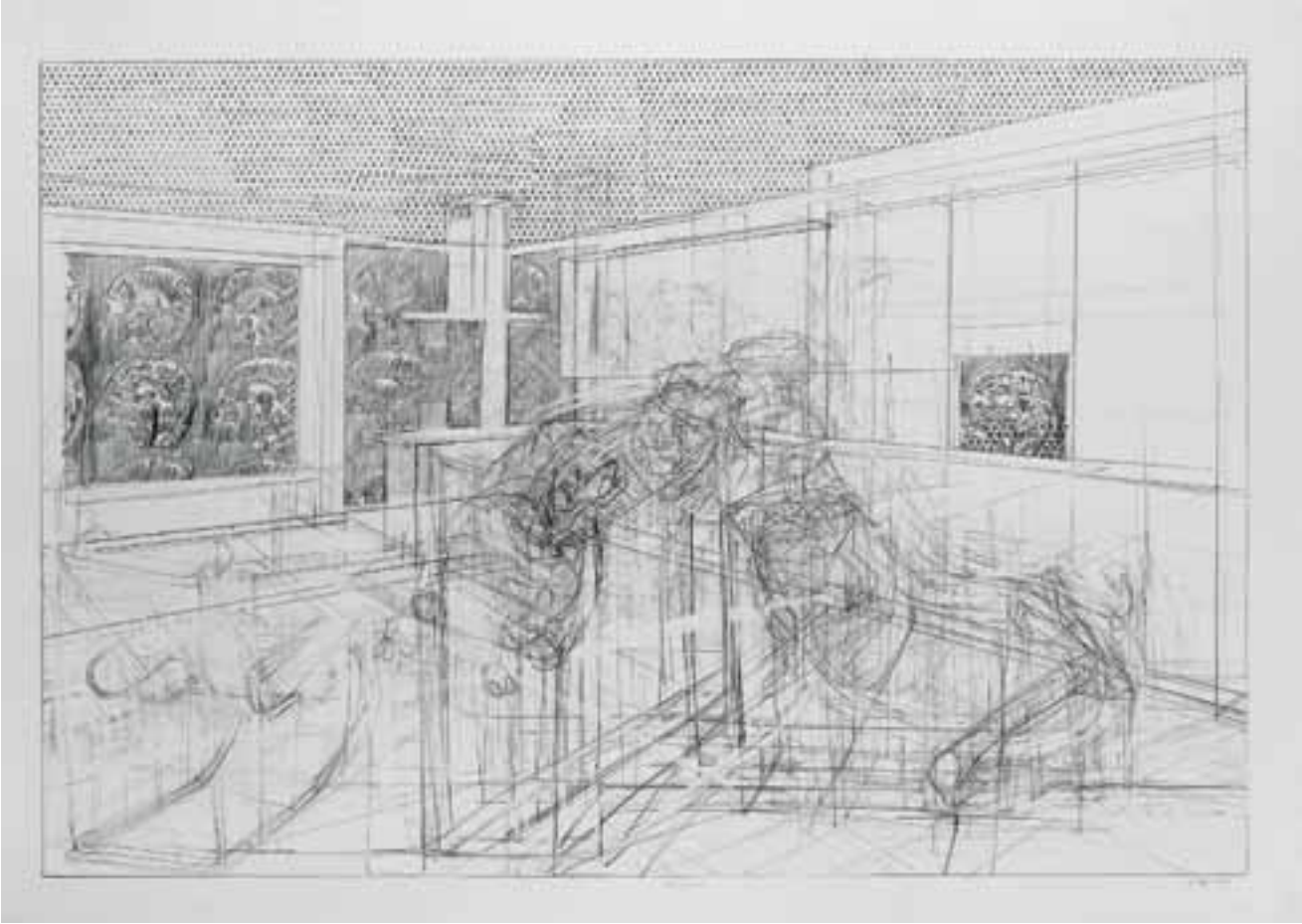
Remaining in the memory (besides the undeniable tiredness after an exhausting week) is an experience of the constructive co-operation among the Jury members, of the excellent conditions for work (as is usual in Pilsen, thanks to the team of enthusiastic and professionally competent organizers of the Biennial) and of meeting friends.

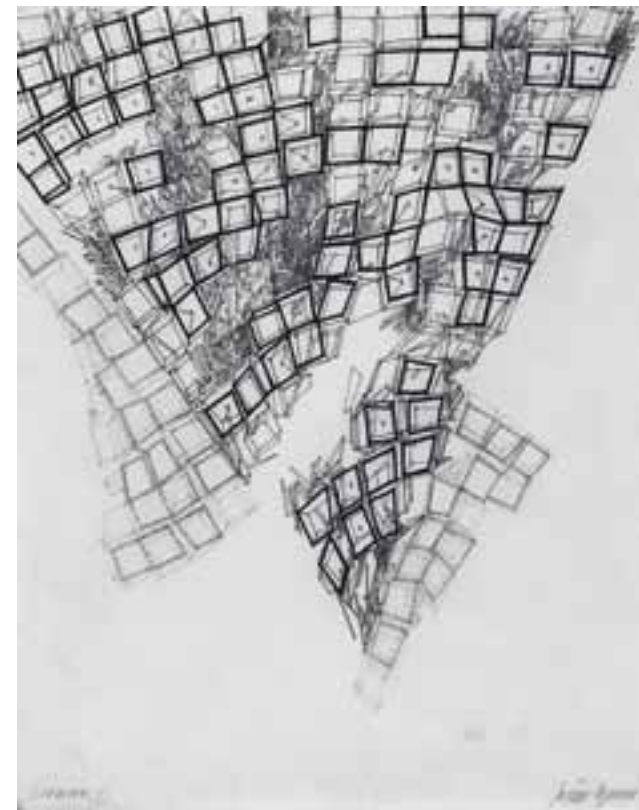
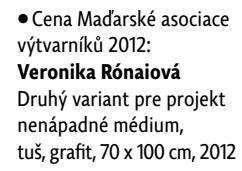


The exhibition is waiting for its visitors. We believe that the enriching experience and the joy of encountering drawings will remain in their memories, too.



● GRAND PRIX 2014: **Claudia Weber**, Ložnice #2, tužka, 70 x 100 cm, 2014 / Sleeping room #2, pencil, 70 x 100 cm, 2014 Německo/Germany







- Ceny Bienále si autori preberali v reprezentačných priestoroch radnice za účasti primátora, hejtmána, zástupcu Ministerstva kultúry ČR a ďalších významných osobností ↩↑
- Violetta KULIKOWSKA, Poľsko s CENOU SLOVENSKEJ VÝTVARNEJ ÚNIE (autorom Ceny SVÚ je Alojz Drahoš) ↩↩
- Blažej BALÁŽ po prevzatí Ceny Unie výtvarných umelcov České republiky 2014 ↩
- Dana DORICOVÁ, kurátorka Bienále, pri otváracom prejave ↩
- Predseda medzinárodnej poroty P. KRÁL pri odovzdávaní cien ↘



Již 9. ročník mezinárodního Bienále kresby Plzeň 2014, jenž vrcholil 8. října slavnostním předáním cen v obřadní síni plzeňské historické radnice, opětovně ukázal, jak důležitým a podnětným projektem je setkávání s jednobarevnou kresbou. Po formální stránce je na předložené práce vždy kladen důraz na užití kresebné linie jako základu, s nímž je nutno uvažovat ve všech aspektech nazírání. Kresba, chceme-li obraz, nás tak vždy bude při vnímání a hodnocení zajímat, protože v tomto procesu vždy bude snahou mnohé odkrýt, abychom následně předloženým dílům porozuměli. A je celkem lhostejné, jedná-li se o skicu k dalšímu obrazu či již o práci definitivního charakteru.

Kresby předložené v letošním ročníku plzeňského bienále předčily co do kvality i do počtu všechny předchozí, neboť se sešlo téměř sedmáct set prací od více než čtyřech stovek autorů ze všech kontinentů. Je tedy možno konstatovat, že zájem o tuto slavnost kresby trvá a že vzestup tohoto pozitivního jevu má trvalý charakter. Ke kladům rovněž náleží, že kresebná interpretace hmotných tvarů či vyjádření vlastního autorova vnitřního stavu zajímá mladé tvůrce, kteří, zdá se, nalézají v kresbě další možnosti své realizace. Bylo by jistě odvážné tvrdit, že tito autoři, unaveni možnostmi současné rozvinuté techniky, se rádi vrací a vystačí si s elementárními výtvarnými prostředky. Relativně ne-novou inspiraci dokládají pak na předložených dílech všechny formy života člověka a společnosti, včetně naléhavého varování před devastací základních hodnot. Dalším stále důležitým inspiračním zdrojem je živá i neživá příroda, mající svůj konkrétní i absolutní význam a transcendentální hodnoty. A v neposlední řadě jsou zde prezentovány autorské duchovní a duševní stavy, postavení člověka a umělce v našem současném rozporuplném světě. Nacházíme i touhu po idyle, neboť pohoda a klid se stále více stávají postrádanou hodnotou každodennosti, tedy v realitě vlastního žitého světa.

Z předloženého souboru lze jen částečně usuzovat na kvalitu zájmu o kresbu u jednotlivých národů. Tato otázka má spíše pedagogický charakter a navazuje na péči o výuku kresby zejména na odborných školách. Odpověď lze však i zčásti najít na již tradiční doprovodné výstavě, připravené v nových prostorách Fakulty umění a designu L. Suttnara ZČU v Plzni. Figurama přináší mezinárodní výsledky figurální výuky na různých vysokých školách výtvarného charakteru a dokládá, že figura byla a je středem zájmu. Rovněž další doprovodná akce, realizovaná v Galerii dětského výtvarného projevu Paletka, dokládá, že výuce kresby je věnována na všech stupních základních uměleckých škol pozornost a že jsou překonány tradiční mýty o výhradním kreslení ovoce

či vycpanin. Můžeme tedy na příkladu těchto dvou školních pólů připomenout, že se jedná o živé vedení, konkrétní a vnímané vždy ve zcela jedinečném okamžiku výukového procesu.

Sama základní výstava, představená v Galerii města Plzně a v Galerii J. Trnky, přinesla mezinárodní porotě a kurátorce Daně Doricové, slovenské historičce umění, nemalé starosti, neboť bylo možno prezentovat jen 150 prací. Ale právě tento rigorózní výběr umožnil vytvořit velmi ucelenou a výpovědně bohatou kolekci, která přinesla velmi kvalitní díla, jenž uspokojila náročného diváka. Porota, v jejímž čele stál akad. mal. Pavol Král ze Slovenska, měla členy ze šesti evropských zemí a ti rozhodně neměli jednoduchou práci. Také činnost realizačního týmu neměla výkyvy a přispěla tak ke kladnému hodnocení celého projektu.

Za důležité lze také považovat, že soutěž obesílali jak jednotlivci, tak, i když sporadicky, jednotlivé národní týmy, např. z Maďarska a Polska. Kolekce se tak stávají dokladem tamního zájmu o kresbu i o plzeňskou soutěžní přehlídku. Letošní soutěž Bienále kresby obeslalo celkem 461 výtvarníků ze 44 zemí. Porota vybírala z 1669 kreseb pro výstavu v Plzni. Vystaveno nakonec bylo 153 kreseb od 129 výtvarníků. Bylo uděleno celkem 10 cen a nejvyšší ocenění Grand Prix získala mladá německá autorka Claudia Weber. Jejím právem je uspořádat v Plzni v následujícím ročníku svou autorskou prezentaci. Letos se tak mohli návštěvníci šířeji setkat v síni Evropského domu s držitelem Grand Prix 2012 akad. malířem Martinem Zálešákem.

V roce 2015 se Plzeň stane Evropským hlavním městem kultury. Již od slavnostního zahájení 17. ledna jsou průběžně připravovány významné a zajímavé kulturní akce, např. výstavy díla J. Trnky, přehlídka slavných maleb tváří novozélandských maorských náčelníků od plzeňského rodáka B. Lindauera aj. Je samozřejmé, že ani Bienále kresby nezůstane stranou tohoto dění. V přípravě je výstava děl všech dosavadních držitelů hlavních cen od roku 1996 do 2014, kteří tak svoji tvorbu představí v širším profilu a celistvěji. Také kongres mezinárodních organizací výtvarných umělců a teoretiků jistě přinese nejen dosud postrádanou diskusi k problematice umění a umělců v současném světě. Přijměte tedy pozvání k návštěvě Plzně v roce 2015.

PhDr. **Jana Potužáková**
Prezidentka Bienále kresby Plzeň

3 / a / 2 / S.V.U. Mánes – SVÚ UMEĽKA

Andrea Kozárová / Bohunka Hajnalová

Slovenská výtvarná únia a Spolok výtvarných umelcov Mánes majú veľa spoločného. Okrem formálnej podobnosti, troch spoločných iniciál S-V-U, je to najmä ich poslanie. Obe organizácie sídlia v hlavných mestách – Bratislave a Prahe. Medzi ich prvoradú náplň patrí umelecká a prezentačná činnosť. Organizácia výstav a sprostredkovanie kontaktov pre umelcov, svojich členov i výtvarníkov mimo členskej základne, na výstavy doma i v zahraničí. Po rozdelení Československa sme sa navzájom stali zahraničím (napriek tomu, sme si naďalej udržali blízke kontakty i priateľstvo), no Slovenská výtvarná únia a S.V.U. Mánes vo vzájomnej spolupráci pokračujú už od roku 2007. V spoločných recipročných programoch vytvorili viacero kvalitných výstav českých umelcov na Slovensku a slovenských výtvarníkov v Čechách. Medzi náplň oboch zoskupení patrí i prednášková a publikačná činnosť. Obe poslanie sa obidve umelecké inštitúcie snažia každoročne plniť. Mánes najmä svojimi monografiami, katalógmi výstav a ročenkami, Únia katalógmi k výstavám rovnako ako novým profilom – Ročenkou. Treba zdôrazniť aj to, že obe zoskupenia združujú profesionálnych výtvarníkov a kurátorov. K obojmu spolkom sa viažu i dva skvosty funkcionalizmu, dve budovy postavené v 20. rokoch 20. storočia v Bratislave a Prahe.

V roku 2014 sa v rámci recipročného programu konali dve výstavy. Sklárski výtvarníci S.V.U. Mánes predstavili svoju tvorbu v Galérii UMEĽKA a členovia združenia Slovenskej výtvarnej únie – Resculpture.sk, asociácia sochárov a Združenie šperkárov AURA svoje diela inštalovali v Galérii DIAMANT v Prahe.

V Galérii UMEĽKA vystavili svoje práce: Jiřina Žertová, Dana Vachtová, Jaroslav Matouš, Jan Exnar, Jaromír Rybák, Marian Volráb, Bohumil Eliáš a hosť Ivo Křen (kurátor a grafik, člen Sdružení českých umělců grafiků Hollar). Na výstave sa zišli tri generácie sklárskych výtvarníkov, absolventov z ateliéru skla prof. Josefa Kaplického a prof. Stanislava Libenského z Vysokej školy umeleckoprůmyslovej v Prahe i zo sochárskeho ateliéru prof. Hendrycha na Akademii



• Diela sklárov Mánesa v Umelke

výtvarných umění v Prahe (cit. Mgr. Božena Vachudová, kurátorka zbierky grafiky Galerie umění v Karlových Varech). Práce etablovaných českých sklárov boli vystavené vo Veľkej sále galérie od 15. apríla do 4. mája. Sklo je matéria, ktorá sa na prvý pohľad môže niekomu javiť ako chladná, ostrá alebo príliš krehká. Ja som však počas štúdia na vysokej škole pracovala v Galérii NOVA, najstaršej súkromnej galérii na Slovensku, ktorá sa časom vyprofilovala na galériu prezentujúcu len sklársku tvorbu. Tam som zistila, ako funguje sklo. Nielen ateliérové, ale aj úžitkové vie k nám – divákovi – prehovárať, v priebehu dňa sa mení, iné je ráno, na poludnie a opäť sa zmení večer v umelom galerijnom osvetlení alebo podsvietení. Vo veľkej sále Galérie UMEĽKA sa všetky tieto zmeny dali krásne sledovať. Vďaka strešnému preskleniu sa diela menili, menila sa ich žiarivosť v intenzite dopadajúceho svetla, ich odlesky a celková atmosféra. Českí autori so sebou priniesli sklo tavené (hladké leštené i pieskované, čisté alebo s pridanými objektmi z iných materiálov), fúkané s maľbou, tabuľové vyskladané tak, že vytváralo príťažlivý optický efekt, alebo transparentné optické sklo s vnútornými dimenziami, odrazmi a hĺbkami. Sklárske objekty nainštalované v priestore boli podporené obrazmi jednotlivých autorov na stenách sály. Okrem vysokej umeleckej kvality autorov sa chcem zmieniť aj o ich profesionalite a všestrannosti v rámci inštalácie. Svojim príjemným a priateľským prístupom nám výstavu i vernisáž ešte viac spríjemnili.

Snahou oboch spolkov je ponúknuť českému i slovenskému návštevníkovi galérie kvalitnú výstavu súčasného výtvarného umenia reprezentujúcu aktuálne umelecké trendy oboch krajín. Či už autorské (Adolf, Xénia a Adam Hoffmeisterovci, Eva Chmelová, Róbert Makar, Michael Rittstein, Boris Jirků) alebo kolektívne (výročné výstavy Mánesa, výbery z Bienále, výstava združenia C plus S, Bublina) výstavy sa stali v priebehu uplynulých rokov tradíciou a za slovenskú stranu v nej bude v roku 2015 pokračovať projekt združenia TxT – medzinárodná prehliadka textilnej miniatúry.

Medzinárodnou z hľadiska doterajšej prezentácie bola i výstava inštalovaná v pražskom Mánese v tomto roku. Išlo o projekt slovenských sochárov a šperkárov, ktorý v roku 2012 začal svoju púť v Pobaltí a po úspešnej prezentácii vo Vilniuse a Rige pricestoval v lete 2014 do Prahy. V kurátorskej koncepcii Evy Masarykovej, Maji H. Nepšinskej a Karin Patúcovej Lunterovej predstavili svoje diela členovia združení Resculpture.sk, asociácia sochárov a AURA Andrej Csillag, Katarína Gallovič Gáspár, Roman Hřčka, Hany H. Kašíčková, Maja H. Nepšínská, Kata Kissoczy, Martin Kubina, Bohuš Kubinský, Jozef Kurinec, Peter Machata, Jana Machatová, Eva Masaryková, Martina Matúšová Zimanová, Viktória Münzker, Karin Patúcová Lunterová, Ivan Patúc, Ivana Sláviková, Jozef Suchoža, Peter Šelc, Kristýna Španihelová, Róbert Szittay, Dušan Rychtárik (in memoriam), Tatiana Warenichová.



• Vernisáž v Galérii Diamant, v popredí dielo Martina Kubinu ←
• Vernisáž v Galérii Diamant, v popredí dielo Bohuša Kubinského, v pozadí vľavo dielo Karin Patúcovej Lunterovej, vpravo Andreja Csillaga ↑

Andrea Kozárová

Na jeseň 2015 uplynie 5 rokov, odkedy spoločne s P. Kráľom (on samostatne už od roku 2006) pracujeme pre IAA / AIAP, z toho od jesene 2011 ako prezident a tajomníčka IAA Europe. Pôvodne mali naše funkčné obdobia skončiť v novembri 2014, avšak Výkonný výbor IAA Europe sa jednohlasne zhodol na tom, že budú predĺžené o rok a vyvrcholia zorganizovaním Plenárneho zasadnutia IAA Europe a IAA / AIAP a medzinárodnej konferencie na tému Štatút umelca v októbri 2015 v Plzni, ktorá bude v tom čase Európskym hlavným mestom kultúry.

Telefonický rozhovor s P. Kráľom, ktorý mi zavolať z parížskeho stretnutia Výkonného výboru IAA Europe v júni 2010 (v čase, keď som pracovala pre SVÚ iba druhý mesiac), ma v prvej chvíli trochu zaskočil. V telefóne totiž zaznela otázka (rezonujúca na pozadí šumu rôznych cudzích rečí), či by som mala odvahu a chuť pustiť sa do práce pre medzinárodnú asociáciu a asistovať mu nielen ako predsedovi SVÚ, ale aj ako novozvolenému tajomníkovi IAA Europe. A to už pri nasledujúcej medzinárodnej akcii, ktorou malo byť zorganizovanie kongresu a plenárneho zasadnutia celoeurópskej organizácie v Bratislave. Vtedy som o IAA Europe vedela iba to, že existuje a Slovenská výtvarná únia je jej členom. Pri prijímacom pohovore do SVÚ som sa dozvedela o nutnosti ovládania angličtiny, čakala som však občasné telefonáty od zahraničných vystavujúcich a jednoduchú korešpondenciu. Práca na medzinárodnej úrovni a štvordňový kongres za účasti delegátov z celej Európy, ktorý sa mal konať o tri mesiace, však zneli ako zaujímavá výzva a po asi dvojsekundovom váhaní som šéfovi odpovedala „Ale áno, to dáme ☺.“

Odvtedy ubehlo takmer päť rokov a sú dni, kedy v SVÚ neznies iný jazyk než angličtina. Samozrejme, chvíľku trvalo, kým som si zvykla na špecifické témy a pojmy kultúrnej politiky, ale bola to dobrá škola a dnes už nemám najmenšie obavy vystupovať na medzinárodných fórach, diskutovať s europoslancami alebo tlmočiť na vernisážach. V rámci IAA Europe máme len jednu členku s angličtinou ako materským jazykom, a síce delegátku z Kanady (európske krajiny patria pod región Europe and North America spolu s Kanadou – podľa definície UNESCO je Severná Amerika kultúrne bližšia európskemu kontinentu než Strednej a Latinskej Amerike), čiže každý delegát si „spíkuje“ svojim prízvukom, prepleteným svojimi národnými frázami ☺.

So zahraničnými kolegami mávame okrem výročných kongresov a zasadnutí pravidelné Skype konferencie, snažíme sa tak šetriť čas a peniaze, ktoré by boli potrebné na cestovanie a osobné stretnutia. Nie všetko sa však dá riešiť online, čiže pracovné cesty v rámci medzinárodnej spolupráce sú nevyhnutné. Niektorí by si povedali – vy sa máte, chodíte si po svete. Áno, je to zaujímavý bonus tejto práce, ale úprimne: žiadna dovolenka. Pred každou cestou absolvujeme dni príprav. Nakoľko od roku 2010 sa SVÚ stala sídlom kancelárie IAA Europe, čiže informačným a komunikačným strediskom pre celú Európu a Severnú Ameriku, sme to práve my, kto spolu s Výkonným výborom nesie zodpovednosť za chod organizácie. Okrem organizačno-technických záležitostí – kde a kedy bude kongres / zasadnutie / konferencia, ako sa tam dostať a zabezpečiť plynulý chod akcie, ustriechnuť, kto všetko príde, aká agenda sa bude riešiť, ako budeme prezentovať výstupy – často hasíme „last minute“ požiare súvisiace so zmenou termínov, miest, reakcií na urgentné záležitosti, ale aj stanoviská, komentáre k aktuálnym záležitostiam kultúrnej politiky či už doma alebo vonku.

K cestovaniu neodmysliteľne patria hodiny, či dokonca dni strávené v prievane letiskových hál, noci presedené zakliesnení medzi ďalšími pasažiermi, časové posuny, hotelové izby (ktoré sú občas tým jediným, čo v danom meste človek okrem letiska vidí) a samozrejme to hlavné – pracovné povinnosti. Stretnutia s celým svetom, kde nestačí iba sedieť a počúvať – okrem angličtiny aj šum simultánnych prekladov do španielčiny, francúzštiny alebo japončiny. Na každom zo zasadnutí sme aktívnymi účastníkmi: P. Kráľ spravidla vedie zasadania, prednáša, vysvetľuje, navrhuje, oponuje, presviedča, ja predkladám správu Office IAA Europe. Zo všetkých akcií spoločne robíme tzv. „minutes“,

čiže zápisnice, ktoré majú v prípade medzinárodných niekoľkodňových mítingov vo finálnej podobe cca 80 strán a sú distribuované do celého sveta. Po celom dni strávenom v rokovacej miestnosti zriedkakedy nasleduje oddych, hostujúca organizácia zväčša pripraví spoločenský program, na ktorom sa patrí byť usmiaty, vyžehlený a pripravený diskutovať na úrovni s predstaviteľmi oficiálnej kultúrnej scény – nevyhnete sa členom samosprávy, politikom, členom Európskeho parlamentu a iným „veľkým rybám“. Formálne stretnutia striedajú príjemné chvíle s domácimi výtvarníkmi a návštevy ateliérov a galérií, podnetné exkurzie do zákulisia fungovania umeleckej scény tej ktorej krajiny.

Po návrate domov nebýva veľmi čas na aklimatizáciu. Čakajú nás plné mailové schránky, kolotoč domácej agendy a zvedavé otázky, týkajúce sa výsledkov pracovnej cesty, ktoré by sa dali zhrnúť do vety, ktorú mi na poslednom zasadnutí položila Solongo, predstaviteľka mongolskej výtvarnej asociácie, zvažujúcej vstup do IAA: „Keby si sa vrátila domov a 700 členov tvojej výtvarnej únie by sa pýtalo, prečo by mali chcieť byť súčasťou medzinárodnej organizácie, čo by si im povedala?“

Nerozmýšľala som dlho. Čas strávený prácou pre IAA mne osobne priniesol neoceniteľnú profesionálnu skúsenosť, je však dôležité zhrnúť, čo dáva členom Slovenskej výtvarnej únie.

- Prezentácia Kórejskej výtvarnej asociácie na zasadnutí EC IAA / AIAP a oslavy „Korean Artists Day 2014“, Soul ↓, ↓↓
- Sympóziu „The State of Fine Art“, Brusel (P. Kráľ, P. Raud, A. Kozárová) ↓↓↓



Kontakt

Za uplynulých päť rokov sa nám podarilo nadviazať bližšiu spoluprácu alebo prinajmenšom užší kontakt s väčšinou výtvarníckych organizácií reprezentujúcich profesionálnych výtvarníkov nielen európskych krajín. Iste, v dnešnej digitálnej dobe nie je problém nájsť si na internete partnera pre medzinárodnú kooperáciu a začať riešiť výmenný pobyt, výstavu alebo účasť na veľtrhu umenia. Zvládne to každý, kto vie trochu „gúgliť“ a ovláda základy angličtiny. Nie vždy však natrafíte na serióznu ponuku – ako príklad dobre poslúži telefonát od nášho člena, sochára, ktorý upozornil na dôveryhodne vyzerajúcu výzvu, pozývajúcu umelcov na sympóziu do Senegalu, z ktorej sa po dôkladnejšom preverení cez veľvyslanectvo vyklul podvod. Ani SVÚ samozrejme nemôže poskytovať záruky za bezproblémové fungovanie zahraničných partnerov, jednu výhodu však máme, a síce kontakt osobný. Vieme, s kým sa treba spojiť, ak máte záujem prihlásiť sa na najväčší nordický artfair, kto má na starosti rezidenčný dom Islandskej výtvarnej únie v Reykjavíku a Berlína, kto bojuje za autorské práva v Bruseli, koho osloviť, ak vás zaujíma súčasné umenie v Pobaltí, čo sa naozaj deje počas protestov výtvarníkov v Istanbule a komu volať, ak máte ambície vystavovať vo Švajčiarsku. Komu je Európa pritešná, kontakty v Mexiku, Kanade či Južnej Kórei sú rovnako živé. Keď potrebujeme pohľad alebo odporúčanie „insidera“, nemusíme hľadať, skúšať, strieľať naslepo. Dnes už vieme, na koho sa obrátiť, kto ako vo svojej krajine funguje a nakoľko sa s ním dá počítať. V tejto chvíli máme s delegátmi z rôznych kútov sveta priateľské vzťahy a sieť kontaktov sa stále rozrastá. Ako ju využijeme/te a rozšírime/te je naozaj len a len na nás/vás ☺.

Argumenty

Už roky je jedným z hlavných cieľov SVÚ presadzovať zlepšenie sociálnej a právnej situácie umelcov. Odkedy P. Král pôsobí v medzinárodných asociáciách a na čele Slovenskej koalície pre kultúrnu diverzitu, jeho náplň práce ďaleko presahuje povinnosti súvisiace s UMELEKOU a SVÚ. Pôsobenie v medzirezortných ministerských pracovných skupinách, v Rade vlády pre kultúru a jej poradných orgánoch (Výbor pre umenie, Výbor pre prípravu stratégie rozvoja kultúry, pracovné skupiny k rekodifikácii autorského zákona a k štatútu umelca atď.) dáva šancu byť prítomný tam, kde sa rozhoduje a kde je možnosť do istej miery ovplyvniť, ako sa bude kultúrnemu sektoru v budúcnosti dariť. Vďaka



• P. Král na medzinárodnom fóre v Soule v diskusii o štatúte umelca ↑
• Program Svetového dňa umenia 2014 v Galérii UMELEKA →

medzinárodným kontaktom sa často dostane k aktuálnym informáciám v oblasti kultúrnej politiky ako prvý a následne ich vie použiť v rámci diskusií a konzultácií na domácej pôde. Zasahovať do stratégie rozvoja kultúry na najbližšie roky však vyžaduje schopnosť zorientovať sa v problematike, udržať si aktuálny prehľad, použiť nazhromaždené argumenty v správnej chvíli, reagovať pružne a neraz kriticky a disponovať príkladmi z iných krajín a podporou silných zahraničných partnerov. To všetko vďaka členstvu v IAA Europe, IAA / AIAP, European Council of Artists, European Coalition for Cultural Diversity a International Coalition for Cultural Diversity máme. Náš dotazník na tému štatút umelca precestoval celý svet a vďaka nemu mohol P. Král vypracovať rozsiahlu 164 stranovú slovensko – anglickú analýzu, ktorá je momentálne k dispozícii v tlačenej podobe. Za tým všetkým sú roky diskusií s ľuďmi zo všetkých kontinentov, s expertmi na kultúrnu diplomáciu, ale aj s bežnými ľuďmi, ktorí denne čelia podobným úskaliam ako umelci u nás (“same shit, different places” – „rovnaký príser, iba miesta sú rozličné“, zvykneme občas s nadhľadom skomentovať s kolegami zo zahraničia ☺), stovky strán materiálov a štúdií v angličtine, účasť na konferenciách a sympóziách, na ktoré už je P. Král často pozývaný ako hlavný rečník. Bez členstva v medzinárodných organizáciách by sme určite neboli natoľko informovaní a schopní reflektovať a implementovať získané znalosti doma. Možno pri mnohonásobne väčšom úsilí a po oveľa dlhšej dobe: energia a čas však nie je to, s čím pri snahe o pozitívne zmeny v kultúre môžeme plývať.



Zľavy

Päť rokov už ponúkame profesionálnym výtvarníkom a teoretikom inovovaný medzinárodný preukaz, ktorý im zabezpečuje zľavnený alebo voľný vstup do galérií a múzeí po celom svete. Netreba chodiť ďaleko, stačí zájsť do Galérie mesta Bratislavy alebo do viedenského Kunsthistorisches Museum, kde preukaz IAA bez problémov akceptujú. Kto sa vydá ďalej, napríklad na rezidenčný pobyt do Paríža, dokáže pri návštevách Louvre, d'Orsay, Rodinovho múzea ale i Versailles ušetriť desiatky, pri opakovaných návštevách možno stovky Eur. Rovnako v Istanbule, Berlína, Oslo, Toronte... Viac informácií nájdete v medzinárodnej príručke Travelling with IAA Card, manuáli, ktorý sme pripravili a vydali v roku 2011. Preukaz vydávame profesionálnym výtvarníkom, nielen členom, ale i nečlenom SVÚ. V prípade potreby sa dá vyrobiť aj na počkanie, pre mimobratislavských výtvarníkov



je možné vybavenie a zaslanie preukazu poštou. Kontaktujte nás, alebo keď budete mať cestu okolo kancelárie SVÚ na Dostojevského rade 2 v Bratislave, zastavte sa ☺.

Výstavy, workshopy, sympóziá

Opravte ma, ak sa mýlim (nie som umelkyňa, čiže niektoré veci vnímam inak), ale stále sa domnievam, že vystavovanie je najprirodzenejšou formou prezentácie výtvarníka. Výstavy za hranicami krajiny sa mi javia ako skvelá príležitosť ukázať sa a presadiť, okúsiť nový trh a zapôsobiť na nezaujaté publikum. Vďaka kontaktom z IAA Europe sa nám v posledných rokoch podarilo vyviezť slovenské umenie von a naopak, priviezt do UMELEKY niekoľko zaujímavých výstav súčasného umenia z Čiech, Litvy, Lotyšska, Ruska a Nórska, ale mali sme tu výstavy aj z Nemecka, Rakúska, USA, Talianska, Slovinska, Indie, Japonska a iných krajín. Pre rok 2015 plánujeme recipročnú výmenu s Chorvátskom, ktorej cieľom je okrem oboznámenia slovenskej kultúrnej verejnosti s umeleckými trendmi balkánskej krajiny a konfrontácie výtvarných prístupov v konštruktívnom dialógu aj prínos pre výtvarníkov zúčastnených krajín, a síce priestor na vytvorenie zázemia pre spoluprácu v budúcnosti formou či už podobných recipročných výstav, menších projektov ako sú rezidenčné pobyty alebo prinajmenšom naštartovania komunikácie umelcov na európskej úrovni. Keďže v prípade Chorvátska ide o krajinu pre Slovensko blízku mentálne, jazykovo i vzdialenosťou, na obe výstavy – v Bratislave aj Záhrebe – sa už veľmi tešíme.

V priebehu roku 2014 vyzerala medzinárodná spolupráca nasledovne:

1. Európsky výkonný výbor IAA Europe

Slovenských výtvarníkov zastupoval (a zastupuje) v Executive Committee International Association of Art Europe predseda SVÚ Pavol Kráľ, prezident IAA Europe. Na zasadaniach sa zúčastňovali členovia výboru: Pontus Raud (viceprezident, Švédsko), Rob den Boer (pokladník, Holandsko), Christos Symeonides (Cyprus), Anne Pourny (Francúzsko), Anders Werdelin (Dánsko), Janis Spalvins (Lotyšsko), Hilde Rognskog (Nórsko), Bedri Baykam (Turecko), tajomníkom je Andrea Kozárová (SVÚ, Slovensko).

1a Pravidelné zasadania európskeho výkonného výboru IAA Europe – online

Medzinárodné Skype konferencie sa konajú približne raz za mesiac a členovia Výkonného výboru IAA / AIAP riešia aktuálnu agendu. Tieto zasadania, ktoré boli výsledkom iniciatívy A. Kozárovej, tajomníčky Office IAA v Bratislave, výrazne prispeli k zvýšeniu efektívnosti a akcieschopnosti IAA.

1b Zasadnutie Výkonného výboru IAA Europe, 3. november 2014, Brusel, Belgicko

Členovia Výkonného výboru sa zišli na výročnom zasadnutí v Bruseli v sídle partnerskej organizácie European Visual Artists. Hlavnou témou stretnutia boli najmä prolongácia funkčného obdobia aktuálnych členov, rozpočet na ďalší rok, príprava budúcoročného Plenárneho zasadnutia a konferencie v Plzni, ktorú organizuje SVÚ a tiež možnosť rozšírenia členskej základne formou prijímania tzv. asociovaných členov.

1c Účasť na medzinárodnom sympóziu „The State of Fine Art“, 4. november 2014, Brusel, Belgicko

Medzinárodné sympóziu „Stav výtvarného umenia – nové perspektívy autorských práv výtvarníkov“, sa konalo 4. novembra 2014 v Bruseli pod záštitou členky Európskeho parlamentu Helgy Trüpel. Autorské organizácie a výtvarné asociácie po prvýkrát organizovali spoločnú akciu na európskej úrovni s cieľom upriamiť pozornosť na súčasné problémy autorského zákona a aktuálnu pozíciu sektoru výtvarného umenia v Európe pred členmi Európskeho parlamentu a predstaviteľmi Európskej komisie. Sympózia sa zúčastnil člen EP Pavel Svoboda – Predseda výboru pre právne otázky. Partnerom podujatia bola IAA Europe, jej

prezidenta Pavla Kráľa zo Slovenska v otváracom prejave hlavný organizátor Werner Schaub (BBK Nemecko) menovite privítal. Zaujímavým novým kontaktom v rámci strednej Európy bol Martin Leskovjan, zástupca pražskej organizácie Fair Art, ktorá poskytuje právne poradenstvo v oblasti výtvarného umenia.

2. Svetový výkonný výbor IAA / AIAP

Slovenských výtvarníkov zastupoval (a zastupuje) v Executive Committee International Association of Art predseda SVÚ Pavol Kráľ. Na zasadaniach sa ďalej zúčastňovali: Rosa María Burillo Velasco (prezident, Mexiko), Grete Marstein (viceprezident, Nórsko), Anne Pourny (pokladník, Francúzsko), Kan Irie (Japonsko), Anders Lidén (Švédsko), Bedri Baykam (Turecko), Ulises Román (Chile), Christos Symeonides (Cyprus), Dev Chooramun (Mauritius), Anton Loubser (Juhoafrická republika) a pozorovatelia: Sonia Calderón (Mexiko), Keiko Grim (Japonsko), Margarita Chacón Bache (Mexiko).

2a Výročné zasadnutie Svetového výkonného výboru International Association of Art 22. – 25. apríl 2014, Galéria UMEKA, Dostojevského rad 2, Bratislava

Počas tretieho aprílového týždňa 2014 zorganizovala Slovenská výtvarná únia v Galérii UMEKA niekoľkodňové pracovné stretnutie Výkonného výboru celosvetovej asociácie profesionálnych výtvarníkov International Association of Art (IAA / AIAP), na ktorom privítala delegátov z takmer všetkých kontinentov. Obvyklým miestom týchto stretnutí bývala v minulosti rokovacia miestnosť v budove UNESCO v Paríži, tentokrát sa hosťiteľom medzinárodného stretnutia stala práve bratislavská Galéria UMEKA, čím nadviazala na mnohé úspešne zorganizované podujatia tohto typu v uplynulých rokoch (Kongres Art after Crisis 2010, Plenárne zhromaždenia IAA Europe 2010, Kongres IECCD a IF CCD 2012, Zasadnutie Výkonného výboru ECA 2013...). Na zasadnutí sa zúčastnili: Rosa María Burillo Velasco (prezident, Mexiko), Grete Marstein (viceprezident, Nórsko), Anne Pourny (pokladník, Francúzsko), Kan Irie (Japonsko), Anders Lidén (Švédsko), Bedri Baykam (Turecko), Christos Symeonides (Cyprus), Anton Loubser (Juhoafrická republika), Cho Kang-Hoon a Jung Jun (Kórea) a pozorovatelia: Sonia Calderón (Mexiko), Keiko Grim (Japonsko), Margarita Chacón Bache (Mexiko), Oyku Eras (Turecko), Martine Pasquet (tajomníčka IAA, Francúzsko) a Andrea Kozárová (tajomníčka IAA Europe, Slovensko). Rokovacím jazykom bola angličtina, simultánne prekladaná do kórejčiny a japončiny.



Slovenská výtvarná únia poskytla pre toto stretnutie Veľkú sálu Galérie UMEKA a Klub umelcov, zabezpečila technické zázemie (wi-fi pripojenie, ozvučenie, záznam z rokovaní, projekciu) ako aj všetko potrebné pre čo najkomfortnejší pobyt delegátov v Bratislave (rezervácia hotelov, informácie o doprave, občerstvenie, kultúrny program – návštevu operného predstavenia v SND a komentovanú prehliadku mesta). V rámci trojdňového pracovného stretnutia delegáti riešili aktuálne otázky kultúrnej politiky na medzinárodnej úrovni ako aj interné záležitosti organizácie.

2b Zasadnutie Výkonného výboru IAA / AIAP, 3. – 6. december, Soul, Južná Kórea

Počas prvého decembrového týždňa sa P. Kráľ a A. Kozárová zúčastnili zasadnutia svetového Výkonného výboru v kórejskom Soule a konferencie delegátov krajín regiónu Ázia – Pacifik. Hlavnou témou rokovaní, ktoré organizovala Kórejská asociácia výtvarníkov, bola príprava budúcoročného volebného Plenárneho zasadnutia IAA / AIAP v Plzni (v tom čase EHMK) a medzinárodnej konferencie na tému Štatút umelca, otázka asociovaného členstva, pokračovanie projektu World Art Day, prijímanie nových členov, 70. výročie založenia UNESCO a 60. výročie založenia IAA a iné. Na stretnutí sa ďalej zúčastnili: Grete Marstein (viceprezident, Nórsko), Anne Pourny (pokladník, Francúzsko), Kan Irie a Tomoko Ikeda (Japonsko), Anders Lidén (Švédsko), Bedri Baykam (Turecko), Cho Kang-Hoon, Jung Jun, Rupert Lee, Alice Jung, Boyoun Kim (Kórea) a pozorovatelia: Sonia Calderón (Mexiko), Keiko Grim (Japonsko), Margarita Chacón Bache (Mexiko), Martha Ortiz Sotres (Mexiko), Tamara Winikoff (Austrália), Solongo Tseekhuu (Mongolsko), Jakapan Vilasineekul (Thajsko), Sarmiento Fidel (Filipíny).

• Delegáti IAA – živá reťaz výtvarných umelcov v púšti Atacama, Čile

3. Stretnutie pracovnej skupiny a workshop MU agreement

19. september 2014, Štokholm, Švédsko

P. Kráľ sa na pozvanie medzinárodnej pracovnej skupiny zaoberajúcej sa implementáciou švédskeho modelu tzv. MU agreement (odmeňovanie výtvarníkov za vystavovanie, ktoré sa chápe ako služba pre verejnosť) do legislatív iných európskych krajín zúčastnil workshopu na túto tému v Štokholme za účasti delegátov z nordických a pobaltských krajín, ale aj Švajčiarska, Nemecka, Anglicka a Škótska.

4. World Art Day

15. apríl, Bratislava

Slovenská výtvarná únia sa už po tretíkrát zapojila do celosvetového podujatia – Svetový deň umenia a v koordinácii s ostatnými členskými krajinami IAA / AIAP a IAA Europe pripravila svojim návštevníkom zaujímavý zážitkový program. Dátumovo sa akcia viaže ku dňu narodenia Leonarda da Vinci – 15. apríl. S iniciatívou začali výtvarníci, postupne sa podujatie postavené na prezentácii výtvarného umenia stalo multižánrovým a má ambíciu byť stabilnou súčasťou edukačného procesu. Projekt má okrem iného za cieľ naplniť víziu Stratégie rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020 – rozvíjať živé kultúrne podujatia s multimediálnym charakterom (Strategická oblasť 1, úloha 1. 3. 2.). Naším zámerom je, ako po uplynulé ročníky, ktoré sa konali v apríli 2012 a 2013, poukázať na význam výtvarného umenia a prostredníctvom interaktívneho programu prilákať do priestoru galériu okrem obvyklého diváka aj nových záujemcov o podujatia s multimediálnym charakterom. Aj v budúcnosti by sme radi do projektu zapojili čo najširšie spektrum výtvarných umelcov a pripravili pre divákov atraktívny program (workshopy, prednášky s aktuálnymi témami z oblasti kultúry, hudobné vystúpenia, performance, ukážky tvorby pred očami divákov atď.) v interiéri a exteriéri Galérie SVÚ UMEKA, tak ako tomu bolo v roku 2014, kedy sme program Svetového dňa umenia rozložili na niekoľko dní (12. – 15. apríl 2014) a prizvali sme k spolupráci aj ďalšie inštitúcie pôsobiace na súčasnej výtvarnej a kultúrnej scéne – ŠÚV Josefa Vydru, ÚLUV a Divadlo Malá scéna STU. Akcie sa zúčastnilo približne 500 návštevníkov, medzi ďalších divákov možno počítať poslucháčov ŠÚV Josefa Vydru, kde Pavol Kráľ prednášal na tému Právne a sociálne postavenie umelcov vo svete a na Slovensku a štatút umelca.



• Program Svetového dňa umenia 2014 v Galérii UMEKA



5. Program III. Svetového dňa umenia 2014

Sobota 12. 4. – Galéria UMEKA

13:00 – 15:00 • Študenti Školy úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru tvorili v priestoroch Galérie UMEKA i pred ňou umelecké diela in situ. Študenti odborov dizajn a tvarovanie dreva, keramický dizajn a kameňosochárstvo si svoje stanovištia umiestnili rovno pred fasádu budovy Slovenskej výtvarnej únie a diváci mohli priamo sledovať, ako ich diela vznikajú. Vo foyer Galérie UMEKA predviedla svoju zručnosť a moderný umelecký prístup k tradičnej ľudovej technike paličkovania Zuzana Dúbravová, študentka odboru výtvarného spracúvania textílií. Stanovište propagačnej fotografie, rovnako umiestnené vo foyer Galérie, umožnilo návštevníkom vyskúšať si rolu modelky či modela. Študentka odboru, pod vedením Judity Csáderovej, fotografie po úprave a postprodukcii rozoslala záujemcom.

15:00 – 17:30 • Konali sa voľné prezentácie na tému Remeslo a umenie kolegov z Ústredia ľudovej umeleckej výroby. Informácie o ÚĽUV-e a jeho aktivitách, v ktorých sa rôznymi spôsobmi spája tradičné ľudové remeslo so súčasným umením (dizajnom) a prezentáciu súťaže Kruhy na vode uviedli Mária Tomová, Martin Bu a Janka Motyčková. Mária Tomová po odprezentovaní vstupných informácií o ÚĽUV-e, jeho základnom poslaní a hlavných aktivitách (vzdelávacie, vydavateľské, zbierkotvorné, výrobné) plynulo nadviazala na prezentáciu projektu Kruhy na vode. Návštevníkom boli k dispozícii katalógy z predchádzajúcich ročníkov projektu, aby si o ňom, o finalistoch a ich tvorbe utvorili lepšiu predstavu. Následne predstavil svoju prácu a tvorbu dizajnér Martin Bu, laureát ceny Kruhy na vode. Svoju prednášku zamerail aj na otázku, prečo sa nechal inšpirovať práve tradičným remeslom. Janka Motyčková informovala o inom projekte – Otvorený ateliér, ktorého hlavným cieľom a zámerom do budúcnosti je spolupráca ÚĽUV-u so školami a spájanie dizajnérov a výrobcov v nadväznosti na súčasný európsky trend, akým je kreatívny priemysel. Nasledovali otvorené workshopy pre verejnosť pod vedením Branislava Jelenčika, pedagogického pracovníka Ústavu dizajnu Fakulty architektúry Slovenskej technickej univerzity a doktorandiek Zuzany Labudovej a Michaely Lipkovej. Prezentáciu ukážok remeselnej práce s rôznymi tradičnými materiálmi a jej posuny do súčasnosti sprostredkovali doktorandky návštevníkom nielen vizuálne. Návštevníci si na špeciálnej drevenej konštrukcii mohli vyskúšať tkanie a spriadanie nití a priadzí a naučiť sa túto tradičnú ľudovú techniku, ktorá sa dá použitím moderného materiálu posunúť ďalej. Workshopy mali u návštevníkov veľký úspech a kladnú odozvu.

15:00 – 17:30 • V priestoroch Galérie UMEKA prebiehali konzultácie pre záujemcov o štúdium na školách výtvarného zamerania. Budúcim študentom grafiky, maľby, dizajnu, sochy a fotografie poskytli individuálne poradenstvo výtvarníci a pedagógovia Peter Heriban a Robert Makar. Od 18:00 hod. si mohli návštevníci Galérie UMEKA vypočuť príjemný hodinový klavírný koncert, sprevádzaný spevom autorky Andrei Bučkovej.

Sobota 12. 4. – Malá scéna STU

Do projektu III. Svetového dňa umenia Slovenská výtvarná únia v roku 2014 získala nového partnera, Divadlo Malá scéna STU. Malá scéna STU a Slovenská výtvarná únia sa po vzájomnej dohode zhodli na tom, že budú svoje aktivity organizovať v zmysle spoločných programov a tak rozvíjať spoluprácu dvoch inštitúcií, ktorá prinesie návštevníkom oboch kultúrnych inštitúcií širšie žánrové spektrum umenia.

Od 19:00 hod. Divadlo Vertigo pri CSSM, Budapešť predviedlo 70 minútovú divadelnú inscenáciu zo života Hany Gregorovej, manželky Jozefa Gregora Tajovského – KEĎ DOZREL ČAS, podľa rozhlasového seriálu Modus Vivendi z cyklu Slovenské rody od Dušana Širokého. V inscenácii Malej scény STU v réžii Štefana Koreňiho účinkovali: Viola Thirringová, Denisa Dérová a Matyáš Dráfi.

Pondelok 14. 4. – ŠÚV Josefa Vydru

11:00 – 12:00 • Prednáška predsedu Slovenskej výtvarnej únie Pavla Kráľa na tému „Právne a sociálne postavenie umelcov vo svete a na Slovensku a štatút umelca“ pre študentov Školy úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru, po ktorej nasledovala diskusia a odpovede na otázky študentov.

Pondelok 14. 4. – Galéria UMEKA

17:45 – 19:00 • Cvičenie Joga pre začiatočníkov s profesionálnym inštruktorom Zdenkom v inšpirujúcom prostredí Veľkej sály Galérie UMEKA.

Všetkým účinkujúcim i návštevníkom patrí veľká vďaka. Tým, ktorí pripravili program za to, že sú rok čo rok ochotní venovať svoj čas, energiu, osobný vklad a dobrú náladu a z „lásky k umeniu“ sa venovať zvedavcom, ktorých program priláka. Im zase ďakujeme za návštevu a záujem o umenie v jeho najrôznejších podobách, za to, že sa k nám vracajú a inšpirujú nás k vymýšľaniu ďalších, veríme že zaujímavých nevýstavných aktivít. Vzhľadom k tomu, že na projekt sa zatiaľ nepodarilo získať dotáciu z grantového systému MK SR (snáď sa to v roku 2015 zmení), sú ľudské zdroje SVÚ neoceniteľným prínosom. Kto má chuť zapojiť sa, odprezentovať seba či svoj projekt, alebo jednoducho len stráviť s nami v UMEKE v polovici apríla príjemný víkend, je srdečne vítaný.

6. Medzinárodné Bienále kresby Plzeň

júl – október 2014

Pavol Král ako zástupca IAA Europe pôsobil aj v roku 2014 ako člen Čestného predsedníctva Medzinárodného bienále kresby Plzeň i ako predseda poroty; v rozhovore pre televíziu i na tlačovej konferencii v mene odborného tímu predstavil Bienále a odpovedal na otázky, zúčastnil sa vernisáže a odovzdal víťazom ceny: Cenu Grand prix, Cenu Slovenskej výtvarnej únie, Cenu IAA Europe a 22 ocenení najvyššej kvality. V spolupráci plánujeme pokračovať, aktuálne pripravujeme konferenciu a plenárne zasadnutia IAA Europe a IAA / AIAP v rámci podujatia Plzeň EHMK 2015.

3 / b / 2 / Švédsko – MU agreement: Dohoda štátu a umelcov o spolupráci pri príprave výstav

Pavol Kráľ

Výtvarníci v podstate celý svoj život riešia dilemu: **vystavovať svoje diela, alebo nie?**

Ak sa rozhodnú nevystavovať, znamená to prakticky rezignovať na možnosť presadiť sa, rezignovať na možnosť, že sa niekedy stanú známymi a žiadanými, že sa budú schopní svojou tvorivou prácou užiť.

Ak sa však rozhodnú pozitívne, znamená to v konečnom dôsledku neraz to, že budú musieť dlhodobo (celé roky) tvrdo (a neraz mimo sféry umenia) pracovať, aby si vystavovanie vôbec mohli dovoliť. Pretože vystavovať svoje diela znamená nielen vynaložiť množstvo energie, času a peňazí na ich samotné vytvorenie, ale neraz ešte viac energie, času a peňazí na zorganizovanie a zrealizovanie výstavy. Výtvarník si totiž spravidla hradí všetko alebo skoro všetko sám: nielen primerané adjustovanie svojich diel (zarámovanie či iná úprava, aby boli vhodné na prezentáciu na verejnosti), prepravu do výstavných priestorov (predstavte si diela sochára či veľkorozmerné maľby), odborné služby teoretika – kurátora (výber diel, príhovor na vernisáži, článok do katalógu alebo aspoň na propagačný leták), vydanie katalógu (náklady na grafiku, fotografa a polygrafické spracovanie), zabezpečenie propagácie (návrh a tlač pozvánky, propagačný panel či banner), nájom výstavného priestoru, nainštalovanie výstavy, dozor na výstave, kultúrny program, servírky a občerstvenie na vernisáži (skúste pripraviť výstavu a neponúknuť návštevníkom aspoň obvyklé pagáčky a 20 či 30 litrov vína...).

Náklady sa i pri menších výstavách rátaajú v stovkách, neraz i tisícoch Eur. Niečo sa dá ako-tak zvládnuť vlastnými silami, niečo sa uhradí výmenným obchodom či v naturáliach – obrazmi. Sem – tam sa podarí získať príspevok z grantového systému MK či z Fondu výtvarných umení. Bilancia po skončení výstavy však býva často veľmi nelichotivá a otázka o zmysle vystavovania sa vynára znovu a znovu...

Je tento problém vôbec riešiteľný? Ale áno, je. Príklady vo svete existujú.

Nice, Francúzsko

Všetky galérie a umelecké zbierky v meste (s výnimkou jedinej súkromnej galérie) sú k dispozícii návštevníkom zdarma. Môžu si to dovoliť, pretože dostávajú primeranú podporu z verejných zdrojov.

Základom je myšlienka, že pre mesto je to výhodné. Dopad na vnímanie mesta a turistický biznis, celkový zisk od spokojných návštevníkov mesta výrazne prevyšuje stratu zo vstupného. A nie je to len o turistoch: nezanedbateľná je i spokojnosť domácich obyvateľov a pozitívny vplyv na spôsob trávenia ich voľného času.

Švédsko

Švédsky model – tzv. MU agreement – odmeňuje výtvarníkov za vystavovanie, ktoré chápe ako službu pre verejnosť.

MU agreement v preklade znamená Dohodu štátu a umelcov o spolupráci pri príprave výstav. Dohoda je založená na princípe vzájomnej výhodnosti.

Ako to funguje v praxi: MU agreement stanovuje veľmi presne kompenzácie za prípravu výstavy, na ktorú má vystavujúci nárok od štátu, a k tomuto systému sa postupne pripájajú aj súkromné inštitúcie. Zohľadnený je rozsah výstavy, jej trvanie, význam výstavného priestoru, náklady na dopravu a iné špecifické položky.

Aj v Kanade, Poľsku či Nórsku podporujú umelcov za zorganizovanie výstav. Pribúdajú štúdie, ktoré preukazujú pozitívny dopad týchto opatrení na celkový rozvoj spoločnosti. Vo Švédsku podľa analýzy 1 švédska koruna, investovaná zo strany štátu, vyprodukuje 20 švédskych korún socio-ekonomického efektu.

Švédske skúsenosti sú naozaj pozoruhodné a určite stoja za pozornosť. V septembri 2014 som preto prijal pozvanie na zasadanie medzinárodnej pracovnej skupiny a seminár za účasti zástupcov umelcov z Nórska, Švédska, Islandu, Lotyšska, Litvy, Nemecka, Anglicka, Škótska a Švajčiarska v Stockholme (zapojené je aj Fínsko, jeho zástupca sa z účasti na tomto zasadaní ospravedlnil). Cieľom pracovnej skupiny je implementácia švédskeho modelu – MU agreement – do legislatív aj iných európskych krajín.

V Štokholme som sa zapojil do diskusie a reagoval som priamo na mieste na otázky ostatných prítomných. Účastníci reagovali veľmi pozitívne (Nórsko, Škótsko, Island, Anglicko, Litva...), niektorí sa mi poďakovali za podnetnú myšlienku i písomne, napr:

- Thank you Pavol for your valuable comments. I hope work is going forward positively in all the countries represented at the meeting. *Caroline* (AIR, Anglicko)
- Dear Pavol. Thank you indeed for your email, for your thoughts and for The Status of the Artist, which I am sure will be an interesting and necessary read for those that have not seen it before. An important document for us all. Best greetings, *Chris/Guðrún* (Škótsko/Island)

Verím, že je čas otvoriť i na Slovensku diskusiu o tom, ako motivovať neziskové galérie i samotných umelcov, ako podporiť ich aktivity – dôvodom je priamy pozitívny dopad na cestovný ruch a v konečnom dôsledku i na ekonomický rozvoj regiónu a spoločnosti. Kultúra predsa patrí popri krásach prírody k hlavným motívom, podporujúcim rozvoj cestovného ruchu. Občas aj športové podujatia, ale majstrovstvá sveta v hokeji sú u nás len raz za desaťročia a trvajú 2 týždne: čo potom? Čo ponúkneme turistom, ak chceme, aby mali dôvod stráviť u nás viac ako jednu noc? Turisti sú dôležití: pripomenme si, že v EU cestovný ruch vytvára okolo 5,5 % HDP. Aj u nás má potenciál prinášať peniaze a pracovné miesta pre našich ľudí, podporovať celkový rozvoj.

Dovolím si voľne citovať slová podpredsedu vlády a ministra financií Petra Kažimíra, ktoré spontánne odzneli v rámci diskusie na zasadaní Rady vlády pre kultúru (30. januára 2014): **kultúra je jedným z najlacnejších a najefektívnejších spôsobov propagácie.**

Keby sme túto myšlienku dokázali presadiť do praxe, možno by Slovensko nebolo jedinou krajinou v našom regióne, ktorej obrat v cestovnom ruchu sa v poslednom roku znížil...

Svoje myšlienky k rokovaniu v Štokholme (i odpovede na otázky o situácii na Slovensku) som zhrnul do písomnej správy, ktorú som poslal členom pracovnej skupiny (v pôvodnom znení v anglickom jazyku je uvedená nižšie), výber uvádzam v nasledujúcom slovenskom preklade.

Zopár poznámok k otázkam, ako postupovať, ako vysvetľovať koncept MU agreement, ako o účelnosti jeho implementácie presvedčiť umelcov, verejnosť i zodpovedných predstaviteľov

1. Vysvetlenie a zdôvodnenie návrhu treba pripraviť aj v stručnej podobe: ak si nezíska záujem poslucháčov

v priebehu niekoľkých minút, neraz je to definitívne stratená príležitosť (celé znenie MU agreement, podrobné a dlhšie kometáre môžu byť v prílohe – sú dôležité len pre ľudí, ktorí sa o problematiku zaujímajú hlbšie).

2. Ak chceme dosiahnuť uznanie práva umelcov na odmenu za výstavu, navrhujem rozdeliť problematiku na dve otázky:

a/ Základná (možno trochu provokatívna) otázka: Ak výtvarní umelci (na rozdiel od praxe v iných povolaniach) nie sú platení za svoju prácu, je to diskriminácia? Bolo by vhodné, ak by sa podarilo túto otázku vyriešiť najmä na medzinárodnej úrovni.

b/ Ak odpoveď na prvú otázku je ÁNO, druhou otázkou nie je „Mala by byť diskriminácia odstránená?“ ale „AKO sa dá diskriminácia odstrániť?“ MU agreement je dobrým príkladom, ako sa to vyriešiť dá (primerane k možnostiam jednotlivých krajín – vyjednávanie o výške a spôsobe nastavenia je treba riešiť predovšetkým na národnej úrovni). Pozitívne príklady sú pri tom veľmi dôležité (ako odznelo už pred 2000 rokmi v časoch Rímskeho impéria: Verba movent, exempla trahunt / Slová hýbu, ale príklady tiahnu).

Komentár:

- Myslím, že je lepšou stratégiou začať z pohľadu ľudských práv („diskriminácia“), ako z pohľadu „peňazí“: odpoveď na prvú otázku môže byť iba jedna = ÁNO, a otázka „koľko to bude stáť“ nemôže byť pri rozhodovaní braná do úvahy (viete si napríklad predstaviť v diskusii o hlasovacích právach pre ženy argument: „nemôžeme dať ženám rovnaké hlasovacie právo ako mužom, pretože to je príliš drahé“?)
- Pravdepodobne kľúčové slovo je „diskriminácia“ – preto je veľmi dôležité vysvetliť to zrozumiteľne. Gudrun Gisladottir to povedala veľmi dobre: „V Škandinávii sa za prácu platí. Ale umelci za svoju prácu platení nie sú. Nežiadame nič nemožné, iba primeranú sumu za dobre urobenú prácu.“ (Nordic Culture Point: <http://www.kulturkontaktord.org/> Monday, 04 August 2014)

Ale predsa len, ako to pripomenuli na našom stretnutí v Štokholme (sept 2014) kolegovia z Litvy: „Ľudia nechápu rozdiel medzi autorskými právami a poplatkom za výstavu: je to platené dvakrát?“ Zrejme to musíme vysvetliť zrozumiteľnejšie. V Štokholme som sa pokúsil reagovať príkladom (ktorý je – dúfam – zrozumiteľný nielen pre umelcov):



- **Prvá situácia**

Ste hladní, sedíte v reštaurácii, na tanieri pred vami je ryba: ak sa môžete na ňu iba **pozerať**, nemáte **NIČ**. Ryba má pre vás **hodnotu** iba v prípade, že ju môžete **zjesť**. Ak ju skonzumujete, získali ste jej hodnotu a – samozrejme – pred odchodom zaplatíte. Finančné vysporiadanie v praxi: niekto pripravil rybu a je za to zaplatený. A je to tak v poriadku. Tento princíp, ak odhliadneme od výnimiek (napr. typu kriminálnych prípadov), je všeobecne platný takmer všade.

- **Druhá situácia**

Počúvate hudbu. Hudba vám nemôže dať viac, ako je možnosť **VYPOČUŤ** si ju. To je **hodnota** hudby: ak ju počúvate, dostanete **VŠETKO, čo vám môže dať** (a ak máte primerané technické vybavenie, v podstate nie je rozdiel v tom, či ju počúvate z verejnoprávneho rozhlasu alebo z CD, ktoré ste si kúpili). Finančné vysporiadanie v praxi: umelci (skladatelia, autori textu atď, ktorí už nemajú žiadne dodatočné výdavky s tým, že ich pieseň je opäť použitá vo vysielaní rádia či televízie) sú zaplatení za každé použitie ich diela vo vysielaní. A je to tak v poriadku.

- **Tretia situácia**

Vidíte maľbu na výstave. Maľba vám nemôže dať viac, ako je možnosť **VIDIEŤ** ju. To je podstata **HODNOTY** maľby (resp. výtvarného umenia všeobecne): **DOSTANETE VŠETKO TÝM, ŽE MÁTE MOŽNOSŤ VIDIEŤ JU** (dokonca aj keď si maľbu kúpite, najdôležitejším, čo vám môže maľba dať, stále zostáva možnosť **VIDIEŤ** ju).

Finančné vysporiadanie v praxi je však zásadne odlišné od prvej a druhej situácie: verejnosť získava **HODNOTU** tým, že má možnosť **VIDIEŤ** maľby na výstave, ale autor – výtvarný umelec (s veľkými výdavkami na prípravu **každej** jednej výstavy) väčšinou **za svoju prácu, za svoju službu pre verejnosť zaplatený NIE JE**.

Ak sú prakticky všetci platení za svoju prácu, ale umelci nie: je to v poriadku? Nie je to diskriminácia?
Ak sú aj v umení rozdiely, pretože skladatelia sú zaplatení (ak ich pieseň je odvysielaná pre verejnosť napr. v rozhlasovom vysielaní), ale výtvarní umelci zaplatení nie sú, hoci robia pre verejnosť (svojou výstavou) veľmi podobnú službu, namieste je otázka:
Sú výtvarní umelci „čiernymi ovcami“ umenia?

3. Veľmi dôležité je jasne vysvetliť, prečo podpora umenia – ako napr. MU agreement – nie je v záujme iba umelcov, ale aj spoločnosti ako celku.

Johan Wingestad KRO (Sweden) – PPT prezentácia: „Každá 1 SEK (švédská koruna) investovaná z verejných zdrojov generuje 20 SEK socio-ekonomickej hodnoty.“ Toto je veľmi presvedčivé číslo. Stojí za to pripraviť k tomu veľmi dôkladné vysvetlenie (obzvlášť pre ľudí, ktorí vedia o problematike veľmi málo, a možno ani nemajú príliš radi umenie ☺) a zodpovedať logické otázky:

- Ako ste sa dostali k tomuto číslu (proces výpočtu krok za krokom)? Je naozaj obhájiteľné?
- Je to iba výnimočne pozitívny príklad, alebo je možné dopracovať sa k podobným výsledkom aj na iných miestach?



- Je možné uspieť bez štátnej podpory pre odmeňovanie za výstavy?

Pre nevyhnutné zmeny v legislatíve potrebujeme predovšetkým zmenu prístupu verejnosti: to si vyžaduje sústredené úsilie a spoluprácu oficiálnych inštitúcií (tak národných, ako i medzinárodných – EU, EP, EK), umeleckých asociácií, vzdelávacieho systému a médií. Napriek faktu, že v posledných rokoch sa otázky prínosu umenia, kultúry a kreatívneho sektora pre celkový rozvoj spoločnosti venuje zo strany medzinárodných inštitúcií zvýšená pozornosť, (napr. THE ECONOMY OF CULTURE IN EUROPE, Study prepared for the European Commission, Directorate-General for Education and Culture, October 2006) a myšlienky sa objavili už aj v programovom vyhlásení MK SR, pre širšiu verejnosť zostávajú tieto informácie stále prakticky neznáme, čoho dôsledkom je jej nezaujím o zásadné pozitívne zmeny v prístupe ku kultúre.

Ak zmeníme celkový prístup k umeniu a kultúre, nepochybne sa to pozitívne prejaví vo všetkých oblastiach umenia. Výtvarné umenie nie je závislé na využívaní prírodných zdrojov, je priateľské k životnému prostrediu a jeho zrozumiteľnosť nelimitujú jazykové bariéry, preto jeho rozvoj nepozná hranice.

4. Spolupráca s medzinárodnými umeleckými asociáciami

V mene IAA a IAA Europe (strešných organizácií výtvarných umelcov v rámci Európy i sveta) môžem prehlásiť, že sa veľmi zaujímame o proces zlepšovania právneho a sociálneho postavenia umelcov a podporujeme každý dobrý návrh: MU agreement dobrým návrhom určite je. Predstavili sme ho už na Plenárnom zasadaní IAA Europe 2012 v Istanbule, v plnom rozsahu sme ho zverejnili ako prílohu rozsiahlej zápisnice z tohoto podujatia.

Čo môžeme urobiť v IAA a IAA Europe:

- budeme medzi umelcami šíriť informácie o skúsenostiach umelcov vo Švédsku, o pracovnom stretnutí v Štokholme atď, najbližšie už na zasadaní Executive Committee IAA Europe (3. november, Brusel) a na zasadaní Executive Committee IAA (december 2014, Soul, Južná Korea),
- ak dostaneme príslušné dokumenty (sumár zo Štokholmu, návrh stručného, ale jasného listu ministrom kultúry európskych krajín? komisárovi Európskej komisie? predstaviteľom Európskeho parlamentu? odporúčanie? návrh

petície? a....?) môžeme o tom diskutovať, prípadne odporučiť, alebo podporiť či schváliť v mene týchto asociácií.

IAA snád' môže pomôcť projektu MU agreement tiež Štatútom (profesionálneho) umelca, o ktorom v IAA aktuálne diskutujeme: medzinárodná konferencia k tejto téme je plánovaná na október 2015 (v rámci podujatia Európske hlavné mesto kultúry – Plzeň 2015; podujatie organizuje Slovenská výtvarná únia v spolupráci s Bienále Plzeň, UVU ČR, IAA a IAA Europe).

Prečo? Predstavte si situáciu v blízkej (☺) budúcnosti: v mnohých krajinách už bude rozhodnuté o implementácii projektu ako MU agreement, príprava výstav už bude naozaj pre výtvarníkov ľahšia a ministri kultúry budú mať v svojich rozpočtoch rezervované príslušné sumy; bude to najvyšší čas na zodpovedanie praktickej otázky: koho týmito prostriedkami podporiť?

Odpoveďou by mohlo byť: **profesionálnych umelcov v zmysle Štatútu umelca.** Štatút umelca môže i v tomto prípade pomôcť odlíšiť výstavy umeleckej tvorby (ktoré by mali byť podporené v zmysle MU agreement) od výstav, ktoré takýto charakter nemajú, resp. od výstav obchodného charakteru (napr. výstav nákladných automobilov) – tento druh výstav by z rozpoču ministerstiev kultúry podporený byť nemal.



Pavol Kráľ, Slovakia: A few ideas how to go forward, how to explain the idea of MU agreement and how to persuade artists, public and responsible people
Bratislava October 30, 2014

- 1. Explanation and reasoning should be prepared also in brief form:** if it doesn't obtain interest of listeners in the first few minutes, it's a missed opportunity (precise and longer comments are also important for people who are really interested in it – can be attached).
- 2. To achieve the recognition of the right of artists to remuneration for exhibition I think it would be useful to divide the issue into two questions:**

a/ Basic (might provocative) question is: is the fact that visual artists (in contrary to the other professions) are not paid for their work **discrimination**? It would be better to decide this question at international level.

b/ If answer on first question is YES, the second question is not „IF discrimination should be removed?“ but “HOW discrimination can be removed?“ And **MU agreement is good example how it can be solved** (appropriate to the capacities of individual countries – negotiation about the amount and the method of setting fees – this mainly on national level).
Positive examples are very important like it was said 2000 years ago in the times of the Roman Empire: Verba movent exempla trahunt (Words can move things, but examples can pull them).

Comment:

- I think that it is better strategy to start from point of view of human rights (“discrimination”) than from point of view of „money“: the answer on first question can be only one = YES, and question “how much would it cost” cannot be taken into account (can you imagine to discuss e.g. the same voting right for women like for man and to say: “we cannot allow women to vote because it is too expensive”?)
- Might the key world is “discrimination” – very important is to explain it. Gudrun Gisladdottir said it very good (Nordic Culture Point: <http://www.kulturkontaktNord.org/> Monday, 04 August 2014: *“In Scandinavia we pay for work. But artists are not getting paid. It is not an impossible demand we are making, just a normal amount of money for a job well done.”*
- But – like it was mentioned by colleagues from Lithuania at our meeting in Stockholm (Sept 2014) – *“People don’t understand the difference between copyright and fee for exhibition – is it paid twice?”* So might we have to explain it more precisely. I tried to answer in Stockholm with (I hope ☺) understandable example (not only for artists):

• **First situation:**
You are hungry, sitting at the restaurant, the fish is on plate before you: If you can just **see** the fish, you have **nothing**. The fish has **value** for you only if you can **eat** it. So if you eat it = **you got the value and – of course – you pay** on departure.
Reality: somebody prepared the fish (or anything else) and is paid for it.

• **Second situation:**
You listen to music. Music cannot give you more than just LISTEN it = that is **value** of music, you get **everything** by listening. (If you have appropriate equipment there is no difference generally if you listen it from public radio or from CD which you bought.)
Reality: Artist (composer etc, with no additional expenses when his song is used on radio) **is paid** for each one using of music on the radio.

• **Third situation:**
You see painting at exhibition. Painting cannot give you more than just chance to SEE it = that is **value** of painting, or value of visual art generally: **you get everything if you see it**. (Even if you buy painting: still the most important what you can get is that you can SEE it.) But reality is very different to first and second situation: **public is getting the VALUE if SEE painting at the exhibitions** but author – visual artist (with high expenses on preparing every one exhibition – like transport, rent for exhibition space, curator, etc) **is usually not paid for his service to public**.

If others are paid for their work but artists not – it is not fair, **it is discrimination, is it?**
Also in art there are differences: musicians are paid (if their songs are present to public e.g. in radio), visual artists are not paid for doing very similar service to public by their exhibition: are visual artists “black sheep” of art?

3. Very important is clearly explain why support of art – like MU agreement – is in the interest not only artists but also society as a whole.

Johan Wingestad KRO (Sweden) – PPT presentation: “Each invested 1 SEK (or Euro) of public funds has generated 20 SEK (or Euro) in socio-economic value.”
This is very interesting fact. It is worth of it to prepare precise explanation (**especially for people who know close to nothing about the issue and might even don’t like art so much ☺**) and answer to logical question:

- How you get this numbers (process of getting them step by step)? Is it really realistic?
- Is it just an extraordinary positive example or is it possible to get similar results at different places?
- Is it possible to succeed without state support for this remuneration?

For the necessary changes in the legislation we need the change of public attitudes above all and this requires concerned effort and cooperation of official institutions (national and international – EU, EP), art associations, the education system and the media. Despite the fact, that in recent years the attention to the topic of the contribution of arts, culture and creative sector for the overall development increases internationally (e.g. THE ECONOMY OF CULTURE IN EUROPE, Study prepared for the European Commission, Directorate-General for Education and Culture, October 2006) and references appear already in the program statements of Ministry of Culture etc., for the wide public remains these information practically unknown resulting in a lack of interest in substantial positive changes in the culture.
If we change the overall approach to art and culture, there are no doubts that this will be reflected positively in all areas of art. Visual arts are not dependent on raw materials, are eco-friendly and understandable regardless of the national language differences, therefore its development has no limits.

4. Cooperation with international art associations
I can say on behalf of International Art Association (IAA and IAA Europe – umbrella organisations of visual artists) that we are very interested in process of improvement of social and legal right of artists, we support any good proposal and **MU Agreement is really good**. We presented it at GA IAA at Istanbul 2012, it is completely published as attachment of minutes from that GA.

What we can do at IAA and IAA Europe:

- we can spread information about it, about meeting at Stockholm etc. (we can do it now at Executive Committee meeting IAA Europe – November 3 in Brussels and at Executive Committee meeting IAA (world) – December 2014 in Seoul, South Korea)
- if we get some documents (summary from Stockholm, a brief but clear letter to ministers of culture of European countries? and commissionaire of European Commission? and EP? and...?, recommendation?, petition?) – we can discuss it, or recommend it, or approve it on behalf of this associations.

IAA might can help to project of MU agreement also with Status of (professional) artists that is actually discussed at IAA: international conference is planned for October 2015 (at European capitol of culture Pilsen, Czech republic; organized by Slovak Union of Visual Art in cooperation with IAA and IAA Europe).

Why?
Imagine that everybody in many countries have agreed already with project like MU agreement, it is really easier for visual artists to prepare exhibitions because ministers of culture have (lot of ☺) money prepared for it but might it is time for very practical question of ministers of culture: **pay to whom?**
Answer might can be: to professional artists (if you do not know it, see attached)
Status of artist can help also in this case to separate exhibitions of artists (that should be support according MU agreement) from

exhibitions of people doing it just like a hobby and from business exhibitions (of vehicles for example) – this kind of exhibitions should not be supported.

5. Answers to your questions
a/ What progress have you made in developing a strategy/discussing with relevant bodies? After the Velvet revolution in 1989 and change of political system in former Czechoslovakia the old system in Slovakia went to pieces and the new one still does not work properly in the field of art. We cannot talk about vivid visual art market: this field is in its infancy age and contemporary visual art is being its part rather exceptionally and marginally.
Basic legislative tools still missing in our country (no sponsorship support, no way to include art purchase into your bookkeeping and reduce tax base, no support for visual art in public buildings, no specific regulations for artists in tax and social insurance system or VAT...). Despite significant economic growth expenditures on culture have been falling already 20 years in Slovakia.
Despite some partial positive steps, approach to culture in the last 20 years can be characterized (with some simplification) by the words: “Once we are in better situation, THEN...”
However, it should rather sounds: „If we want to have a better situation, NOW it is high time to do something about the culture.”
And also: “If WE want to be better, NOW it’s time to do something for culture.”
We want to be optimistic, therefore we believe that wider understanding of meaning of art for society will be the discernible trend for the future and art and culture will have respected position in our environment and minds.
Role of Slovak Union of Visual Arts, umbrella organization of Slovak visual artists have increased in past six years: it is becoming a respected partner of Ministry of Culture (President of Slovak Union of Visual Art and at the same time President of Slovak Coalition for Cultural Diversity, umbrella of significant groups of artists in all field of arts is a Member of Council for culture of Government of Slovak republic, Vice-chairman Committee of Minister of Culture for Strategy of development of Culture, and together with other representative of artists member of a few working groups at Ministry of Culture). Unlike in the past, now we initiate and comment new draft Acts concerning arts.

The essential change has not realized yet, despite this fact we are kind of optimistic: we initialize and cooperate on positive solutions and meet much more understanding for solving problems of art and culture. There are several bills on table which could bring the real changes in situation of visual arts for the future, e.g.:

- on 18 August 2014 the consultation process was concluded concerning **the Construction Act**, which will be submitted to the National Council of the Slovak Republic, should be valid from July 2015 – this law is about to re-establish (after 25 years) **obligation to use specified percentage from public buildings budget for visual art** and it is going to solve (for the very first time) also **the protection of existing artworks during reconstructions** (they were massively destroyed by now)
- **Strategy of development of culture for the years 2014 – 2020** approved by Government in May 2014, which gives a chance to change the established view on art, contains a number of concrete proposals and could be a step to increase spending on culture and overall recovery
- intensive work continues concerning amendments to **the Copyright Act** and meetings of the working group take place several times a month: on behalf of artists seeks to strengthen the rights of the author; should also address issues related to digitization
- on 12 September 2014, the National Council approved the establishment of a new public institution – **the Fund for**

Promotion of the Arts, which should improve the financing of Contemporary Art and simplify administrative – valid from January 2016

- two extraordinary events attracted attention from the supporters of visual arts in September: **the opening of the beautiful Danubiana Meulensteen Art Museum** (20 km from centre of Bratislava) after the extension to the main building was completed (only two years before we had to face a real risk that this museum ceases and we successfully mobilized artists for the rescue), and two weeks later **opening of Kunsthalle** (as a part of establishing structure of Slovak Centre for Contemporary Visual Arts – information and documentation platform with database and network of visual arts, periodical journal, educational activities...) in downtown Bratislava
- international initiative to discuss **Status of Artists** aiming to improve social and legal status of artists (we collected info from 4 continents and 22 countries), working group – counseling body to Ministry of Culture to prepare a applicable proposal in Slovakia

b/ What other artist support organisations can offer assistance in your country regarding this issue. Joint action, for example: a common recommendation for Ministers of culture and the European institutions, positive examples, international discussions focused on rational solutions, skills from other countries.

c/ Using the MU structure document – your thoughts on which elements of the strategy could/should be used as the basis for negotiations in your country? First step is the recognition of the principle of the right for remuneration for exhibition itself, because it is a service of artists for the society for the public – and MU is good example that is possible to get project to real life. After getting the recognition is time to negotiate about condition and form of it. We will publish information in Yearbook of Slovak Union of Visual Art on December 2014.

d/ When we talk about publicly funded exhibitions/projects, can you define what organisations provide this support in your country? Ministry of culture with its grant system, Municipality contributions, Fine Arts Fund financed mainly by artists themselves from their revenue (2 % from their income they have to pay to this Fund), state galleries

e/ What agreements (formal/informal) for artist exhibition payment rights exist in your country, either national or organisational and what level of exhibition payment fees are artists currently offered? Payment fees are artists offered only very very exceptionally, in contrary artists generally have to pay for everything: rent of exhibition space, transportation, advertising, supervision of the exhibition, refreshment and cultural program at the opening...

f/ Is it possible to approximate the percentage of artists that regularly receive payment fees for exhibitions – particularly for publicly funded projects? And what organisations/types of projects pay exhibition payment fees to artists? Artists usually get no remuneration, artists are very happy if they have not pay some of expenses.

g/ Have there been any discussions or debates between artists, galleries and funding bodies about artist exhibition payment rights, either nationally or regionally? The serious discussions on this topic have not started yet in Slovakia.

h/ What do galleries/exhibition organisers say? (What reasons do exhibition organisers give for non-inclusion of artist fees?) The serious discussions have not started yet but it is clear that they would not be interested in it without some kind of state support.

4 / a / Partneri a udalosti – kultúra 2014

Riešenie problémov kultúrnej politiky a zlepšenie právneho a sociálneho postavenia umelcov zostáva i naďalej jedným z hlavných cieľov Slovenskej výtvarnej únie. Napriek tomu, že Slovenská výtvarná únia je občianskym združením, ktorého činnosť a prevádzka nie je hrazená z verejných zdrojov, naše aktivity prekračujú rámec bežnej spolkovej činnosti a ako konštruktívny partner sme si nepochybne získali rešpekt. Určite i vďaka tomu, že sa tejto problematike venujeme systematicky a reagujeme na aktuálnu situáciu kdekolvek a kedykoľvek, ak sa naskytne príležitosť. Dôsledne rešpektujeme apolitický a profesijný charakter Slovenskej výtvarnej únie, v mene ktorej sa programovo usilujeme o vecný, odborný a konštruktívny dialóg s príslušnými orgánmi štátnej správy, predovšetkým s Ministerstvom kultúry.

Kto sú naši spojenci a partneri

SVÚ je „doma“ predovšetkým v oblasti výtvarného umenia. Sme otvorení pre akúkoľvek konštruktívnu spoluprácu s cieľom prekračovať limity úzkych skupinových záujmov a spoločne formulovať, podporovať a presadzovať konštruktívne návrhy, ktoré riešia problémy v oblasti výtvarného umenia a reagujú na oprávnené požiadavky výtvarných umelcov.

Uvedomujeme si však, že na zásadnejšie zmeny v celkovom prístupe ku kultúre je nevyhnutná i širšia spolupráca naprieč všetkými sférami umenia na Slovensku. Spolupracujeme preto aj s našimi partnermi v Slovenskej koalícii pre kultúrnu diverzitu, ktorá s počtom vyše 200 subjektov zostáva najreprezentatívnejším zoskupením umelcov na Slovensku. Víťame, že o SKKD prejavujú záujem i ďalšie zoskupenia: po rokovaníach s Jožom Rážom a Maťom Ďurindom sa k SKKD pripojilo v lete ich združenie Iniciatíva za slovenskú hudbu. Napriek špecifickým problémom jednotlivých oblastí umenia existujú problémy, ktoré sa týkajú nás všetkých, preto je koordinácia a vzájomná podpora nevyhnutným predpokladom úspechu. SKKD vedie 5-členné Grémium: predseda Pavol Kráľ, podpredseda Jozef Švoňavský, členovia Peter Lipa, Mirka Brezovská a Peter Kerlik. Dlhoročným sekretárom bol Ľubomír Fifík, v novembri 2014 ho na vlastnú žiadosť (vzhľadom na veľké pracovné zaťaženie) vystriedala Monika Korenčiová.

Za výsledky SKKD však nie je zodpovedné len Grémium – dôležitá je spolupráca so širším okruhom spolupracovníkov z SVÚ i SKKD, ktorí sú ochotní venovať čas a energiu riešeniu spoločných problémov. Dlhodobé konštruktívne úsilie o riešenie problémov umelcov, skúsenosti i reprezentatívnosť tak SKKD ako i SVÚ v zastupovaní záujmov umelcov sa prejavili v priestore, ktorý dostali ich zástupcovia v jednotlivých poradných orgánoch (pôsobenie vo všetkých je čestné, čiže neplatené):

RADA VLÁDY PRE KULTÚRU – za SKKD Pavol Kráľ • **Rada vlády pre mimovládne neziskové organizácie** – za SKKD Branislav Jelenčík • **VÝBOR RADY PRE UMENIE** – 2 členovia

za SKKD: Pavol Kráľ a Oľga Ruppeldtová, 1 člen za SVÚ: Róbert Makar • **VÝBOR RADY PRE KULTÚRNO – OSVETOVÚ ČINNOSŤ** – za SKKD Štefan Zima • **VÝBOR RADY PRE MÉDIÁ** – za SKKD: Peter Kerlik • **VÝBOR RADY PRE PRÍPRAVU STRATÉGIE 2014 – 2020** – za SKKD: Pavol Kráľ, zvolený za podpredsedu Výboru • **Pracovná skupina k analýze odmeňovania zamestnancov v odbore kultúry a návrh spôsobu zlepšenia úrovne ich odmeňovania** – 2 členovia za SKKD: Mirka Brezovská a Rastislav Dubovský • **Pracovná skupina k štatútu umelca**, 3 zástupcovia SKKD: Pavol Kráľ, Jozef Švoňavský, Mirka Brezovská • **Pracovná skupina k rekodifikácii autorského práva v Slovenskej republike**, 3 členovia za SKKD: Peter Heriban, Jozef Heriban, Ľubomír Fifík • **Pracovná skupina k zakotveniu povinnosti používať percento z nákladov na stavbu financovaných z verejných zdrojov na výtvarné dielo v stavbe**: za SVÚ Lýdia Jergušová -Vydarená. Ale počítame i s ďalšími – webovú stránku SKKD spravuje Ľubo Belák, keď bolo treba, tak pomáhal Kamil Peteraj, Marian Slovák, Dáša Zvončeková a mnohí ďalší. Ospravedlňujem sa – všetkých, ktorí by si to zaslúžili, vymenovať nie je možné.

Čo sa udialo v kultúre v roku 2014?

- Najdôležitejším výsledkom v priebehu uplynulého roku bolo dopracovanie Stratégie rozvoja kultúry na roky 2014 – 2020, ktorú Vláda SR 14. mája schválila: mohla by, v prípade, že sa ju skutočne podarí zrealizovať, znamenať zásadný obrat v rozvoji kultúry na Slovensku (o práci na Stratégii sme podrobne informovali v predchádzajúcom čísle Ročenky SVÚ),
- 18. augusta bolo ukončené medzirezortné pripomienkové konanie k návrhu nového stavebného zákona, ktorý by mal byť predložený na rokovanie Národnej rady SR; podrobne sme o zákone informovali v Ročenke 2013/2014: návrh obsahuje povinnosť využitia časti prostriedkov z rozpočtu verejných stavieb na výtvarné dotvorenie, rieši aj ochranu existujúcich výtvarných diel pri následných rekonštrukciách,
- 5. – 7. septembra bolo po dokončení dostavby opäť otvorené Danubiana Meulensteen Art Museum (viď kapitolu 2 / e),
- 12. septembra Národná rada SR schválila zriadenie novej verejnoprávnej inštitúcie – Fondu na podporu umenia, ktorý by mal odstrániť niektoré dlhodobé a chronické

nedostatky doterajšieho grantového systému MK a začne vykonávať činnosť od 1. 1. 2016; citujem z Akčného plánu, bod 4. 2. 2.:

Vytvoriť legislatívne podmienky na činnosť Fondu na podporu umenia.

Úloha 36: Vytvoriť materiálovo-technické podmienky pre Fond na podporu umenia a začať jeho činnosť / Ukazovateľ: Vytvorené priestorové a personálne kapacity, vyhlásené výzvy pre rok 2016 / Termín: 31. 12. 2015
Umožniť spájanie štátnej a neštátnej kultúry formou možnosti spoločných grantových projektov / Zamerať sa na podporu profesionálneho umenia a podporu živej kultúry / Grantová schéma fondu bude podporovať aj viacročné projekty / Zjednodušiť aplikačný postup a zaviesť prehľadnejšiu administráciu / Zaviesť viaczdrojové financovanie Fondu na podporu umenia.

- 19. septembra bolo v centre Bratislavy otvorené Slovenské centrum vizuálneho umenia,
- v nadväznosti na schválenú Stratégiu rozvoja kultúry na roky 2014 – 2020 MK vypracovalo Akčný plán na roky 2015 – 2017, ktorý obsahuje 60 konkrétnych a termínovaných úloh (viď ďalej – 4 / b),
- intenzívne prebiehajú práce na rekodifikácii autorského zákona, predloženie konečného návrhu očakávame v januári 2015 (viď ďalej 4 / c);
- priebežne pokračujú práce na príprave štatútu umelca (viď kapitolu 4 / e),
- atď.

4 / b / Akčný plán k stratégii rozvoja kultúry na roky 2015 – 2017

Aspoň niekoľko podstatných bodov z Akčného plánu k Stratégii rozvoja kultúry, ktorý už bol predložený verejnosti na diskusiu (v súčasnosti je pred schválením, v plnom rozsahu má 42 strán). Najdôležitejší je bod 4. 1. 1., ako pozitívne môžeme vnímať i mnohé ďalšie navrhnuté opatrenia – ich

skutočný efekt sa samozrejme prejaví až po zrealizovaní a uvedení do praxe:

Strategická oblasť 3: SYSTEMATICKÁ PODPORA PÔVODNEJ UMELECKEJ TVORBY

3. 1. 1. Vytvoriť dostatočnú infraštruktúru na tvorbu / Vytvoriť moderné rezidenčné centrá na tvorbu a sprístupniť existujúcu infraštruktúru kultúrnych inštitúcií širšiemu okruhu tvorcov / Zrealizovať pasportizáciu nevyužitých priestorov a možností ich sprístupnenia tvorcom za výhodných podmienok / Vytvoriť podmienky na vznik kultúrnych inkubátorov – poskytnutie priestoru pre začínajúcich umelcov.
Úloha 24: Vytvoriť kreatívne inkubátory pre oblasť umeleckej tvorby pre mladých umelcov / Ukazovateľ: Podané / zrealizované min. 2 projekty kreatívneho inkubátora / Termín: 31. 12. 2017

3. 1. 2. Zabezpečiť dostatočné financovanie celého procesu tvorby / Nastaviť efektívnejšie fungovanie dotačného systému Ministerstva kultúry pre oblasť tvorby / Zabezpečiť, aby samostatná a od štátu nezávislá inštitúcia pre grantový systém v oblasti kultúry – Fond na podporu umenia – systémovo podporovala tvorbu / Prehodnotiť fungovanie existujúcich umeleckých fondov s cieľom zefektívniť ich činnosť.

Strategická oblasť 4: NASTAVENIE FUNKČNÉHO SYSTÉMU FINACOVANIA V OBLASTI KULTÚRY

Veľmi podstatný obrat môže znamenať bod 4. 1. 1. Prijatť zákon o financovaní oblastí v kultúre (napr. zákon o Fonde na podporu umenia) / Zrealizovať systémové kroky na zvýšenie podpory financovania kultúry zo štátneho rozpočtu na úroveň 1 % z HDP do roku 2020.

4. 1. 2. Posúdiť možnosť revízie daňových zákonov / Zvážiť zavedenie diferencovanej daňovej politiky, najmä DPH, voči niektorým oblastiam umenia / Zvážiť možnosť legislatívneho zakotvenia sponzorstva kultúry a jeho prípadných daňových úľav / Úloha 32: Načrtnúť koncept zákona o sponzoringu / Ukazovateľ: Vypracovaný návrh legislatívnych opatrení o sponzoringu pre oblasť kultúry / Termín: 31. 12. 2016

4. 1. 3. Vytvoriť právne predpoklady na intenzívnejšie sponzorstvo kultúry.

Z hľadiska štatútu umelca je najdôležitejší bod 4. 2. Vytvorenie systémových nástrojov na podporu novej tvorby a kultúrnych aktivít

4. 2. 1. Systémovo podporovať viaczdrojové financovanie v rámci rezortu kultúry / Zvážiť zavedenie strednodobej regulácie minimálneho percenta odvodov z výťažkov z lotérie / Postupne hľadať možnosti smerujúce k systému financovania profesionálnych umelcov, ktorý bude postavený na štatúte umelca s možnosťou daňových, príp. odvodových zvýhodnení / Prehodnotiť systém 2 % asignácie dane a možnosť využitia tohto mechanizmu na podporu kultúry.

4. 2. 3. Zreformovať dotačný systém Ministerstva kultúry SR / Zadefinovať funkčný systém činnosti dotačného systému Ministerstva kultúry SR – hlavne lepšie prepojenie dotačného systému s prioritami a kultúrnymi potrebami cieľových skupín, zjednodušenie aplikačného postupu, využitie možnosti viacročného financovania a zavedenie prehľadnejšej administrácie / Úloha 37: Vytvoriť a podať národný projekt zameraný na zreformovanie dotačného systému MK SR / Ukazovateľ: Podaný projekt, zreformovaný dotačný systém MK SR / Termín: 31. 12. 2017

Na záver k Akčnému plánu
Využil som všetky možnosti na vecné pripomienkovanie jednotlivých bodov návrhu Akčného plánu, a to tak písomne v rozsahu niekoľkých strán (dňa 12. 11. 2014), ako aj ústne vo Výbore pre Umenie, vo Výbore pre prípravu stratégie i na širšom zhromaždení v Slovenskom národnom divadle. Z MK som dostal písomnú odpoveď, viaceré pripomienky boli akceptované (z pozitívnej reakcie aspoň krátky citát: „... Najskôr by som Vám chcela srdečne poďakovať za Vami zaslané pripomienky k predmetnému materiálu. Vážnosť, s akou ste pristúpili k posúdeniu materiálu, sa priamo odzrkadľuje vo fundovaných a zmysluplných pripomienkach. Osobne ma vždy nesmierne teší, keď nachádzame partnerov pripravených spolupodieľať sa na kľúčových úlohách, dokumentoch a zásadných projektoch. Ak môžem byť úprimná, partnerov, ktorí vedia kompetentne posúdiť opatrenia na zlepšenie kultúrnej politiky štátu, nie je veľa a ste veľmi vzácnou a vysoko kvalifikovanou výnimkou...“).

Uvádzam jednu z dôležitých pripomienok – k bodu 4. 1. 1. Zrealizovať systémové kroky na zvýšenie podpory financovania kultúry zo štátneho rozpočtu na úroveň 1 % z HDP do roku 2020).
V pripomienke som uviedol: Tento bod stratégie je jedným z tých, ktoré môžu spôsobiť zásadný pozitívny obrat v rozvoji kultúry. Je však zrejmé, že k jeho realizácii nedôjde skokom v rámci jedného roku (2020?). Preto považujeme za potrebné stanoviť termín a rozsah 1. etapy – na obdobie roka 2015, resp. 2015 – 2016.
Reakcia: „Pripomienku posuniem sekcií ekonomiky a prerokujeme ju v rámci pracovnej skupiny expertov pri vyhodnocovaní všetkých pripomienok vznesených k Akčnému plánu. Mgr. Zuzana Komárová, PhD., generálna riaditeľka sekcie.“

Ministerstvu kultúry som dňa 19. 11. predložil aj návrh na doplnenie Akčného plánu k Stratégii rozvoja kultúry v tomto znení: V záujme skonkrétnenia akčného plánu a konštruktívnej pomoci zo strany iných subjektov pri jeho uvádzaní do reálneho života vo forme rozpracovania úloh (napríklad analýza daného problému a koncept možného riešenia na Slovensku) v prípade bodov, ktoré zatiaľ termínované úlohy stanovené nemajú, navrhujeme poskytnúť priestor partnerom zo sféry kultúry, ak o to prejavia záujem, doplniť úlohy k niektorým bodom akčného plánu za týchto podmienok:
a/ partner Ministerstva kultúry:
• sám sa písomne prihlási
• zdefiniuje bod akčného plánu, ktorému sa chce venovať
• uvedie stručne, čo konkrétne chce urobiť (úloha)
• stanoví si termín
• bude zodpovedný za splnenie
b/ Ministerstvo kultúry:
• nebude priamo zodpovedné za splnenie úlohy ani dopredu negarantuje realizáciu
• poskytne v prípade potreby odbornú konzultáciu resp. koordináciu
• po splnení úlohy posúdi, či je výsledok konštruktívnym prínosom a je ho možné zaradiť na dopracovanie či realizáciu

Uvádzame ako príklad návrh na konkrétne úlohy, za ktoré sme ochotní prevziať zodpovednosť v mene Slovenskej výtvarnej únie:

4. 1. 2. Posúdiť možnosť revízie daňových zákonov.
Úloha: Pripraviť pre odbornú diskusiu koncept návrhu na zaradenie nákupu umeleckých diel medzi položky, ktoré možno použiť na zníženie daňového základu.
Termín: 30. máj 2015 / Zodpovedný: Slovenská výtvarná únia

3. 2. Podpora prezentácie nových umeleckých diel na kultúrnom trhu
Podporiť prezentáciu výsledkov tvorby v rámci špecializovaných podujatí, ako sú napr. festivaly, prehliadky, výstavy a ďalšie pravidelné kultúrne podujatia.
Úloha: Pripraviť pre odbornú diskusiu analýzu švédskych skúseností pri podpore organizovania výstav a koncept návrhu novej aplikácie na Slovensku.
Termín: 30. september 2015 / Zodpovedný: Slovenská výtvarná únia

4 / c / Rekodifikácia autorského zákona

Pracovná skupina MK k rekodifikácii autorského práva v Slovenskej republike sa veľmi intenzívne začala stretávať už začiatkom roka. Za SKKD sa zúčastňovali najmä Ľubomír Fifík, Jozef Heriban a Peter Heriban, ale po celý čas som bol s MK v kontakte a operatívne sme podľa potreby (so zohľadnením konkrétnej témy i dostupnosti jednotlivých členov) zloženie obmieňali. Zúčastnila sa napr. aj Mirka Brezovská, ktorá problematiku sleduje aj v európskych súvislostiach (téma sa venovala na medzinárodných pracovných zasadaniach v Bruseli a Paríži). Anton Škreko, generálny riaditeľ Sekcie audiovizie, médií a autorského práva na našu žiadosť zorganizoval aj jedno mimoriadne pracovné stretnutie na MK, na ktorom sa dňa 17. 7. zúčastnila aj JUDr. Jana Veselská, riaditeľka Odboru autorského práva, členovia pracovnej skupiny MK pre rekodifikáciu autorského zákona Ľubomír Fifík, Jozef Heriban, Peter Lipa a členovia pracovnej skupiny MK pre Štatút umelca: predseda Grémia SKKD Pavol Kráľ, podpredseda Grémia SKKD Jozef Švoňavský a členka Grémia Mirka Brezovská.

Uvádzam výber zo 6 strán poznámok o priebehu stretnutia, ktoré som napísal v mene Grémia SKKD pre MK a účastníkov stretnutia najmä v záujme rozvíjania vecnej diskusie k otázkam, ktoré boli predmetom rokovania; uvedené sú aj niektoré doplnujúce komentáre súvisiace s témou:

P. Král poďakoval v mene prítomných gen. riad. A. Škrekovi za prijatie, vysvetlil dôvod žiadosti o stretnutie v súvislosti s prebiehajúcou rekodifikáciou autorského zákona a stručne uviedol z pohľadu SKKD tri kľúčové otázky, ktoré na seba nadväzujú:

a/ Posilnenie vyjednávacjej pozície autora, najmä s ohľadom na skutočnosť, že autor má v zmluvnom vyjednávaní **vždy** slabšie postavenie,

b/ Kolektívne vyjednávanie – hľadanie riešení, ako uviesť do praxe právo, ktoré si na Slovensku zatiaľ umelci uplatniť nemôžu, a ktoré môže výrazne pomôcť práve v otázke posilnenia vyjednávacjej pozície autora,

c/ Štatút umelca vo vzťahu k rekodifikácii autorského zákona, zváženie možnosti koordinovaného doriešenia; odôvodnené by to bolo aj v otázke kolektívneho vyjednávania.

L. Fifik konštatoval, že:

- autor nemá inú oporu, ako autorský zákon,
- v praxi umelci nemajú právo na štrajk: právny poriadok SR neumožňuje umelcom (hlavne v slobodnom povolani) uplatňovať si ústavné právo na štrajk, pretože im negarantuje ani realizáciu kolektívneho vyjednávania (sociálny dialóg),
- neexistuje pre nich ani právo na kolektívne vyjednávanie,
- to, čo je v zákone ako „možnosť“, sa v praxi neraz obracia proti autorovi, napr „možnosť“ zrieť sa kolektívnej správy práv je v praxi súčasťou „všetkých“ zmlúv,
- položil otázku, ako si MK predstavuje posilnenie pozície autora.

J. Švoňavský: aj vo Švédsku – na ktoré sa MK pri zdôvodňovaní rekodifikácie tiež odvoláva – majú viac-menej rovnaký zákon, ale zároveň majú aj mechanizmy (konkrétne štruktúry sociálneho dialógu), ktoré umožňujú formuláciu „ak nie je dohodnuté inak“ reálne uplatniť v praxi, čiže naozaj „dohodnúť inak“.

M. Brezovská navrhla zakázať vykupovanie autorských práv v kontexte snáh medzinárodných autorských organizácií.

Generálny riaditeľ *Anton Škreko* sa vyjadril k stavu priprav návrhu paragrafového znenia nového AZ,

- konštatoval, že súčasná právna úprava je veľmi nedostatočná v zmluvných vzťahoch, nie je možnosť odstúpenia v prípade nevyužívania licencie, a iné,
- otvoril diskusiu k otázke organizácií kolektívnej správy práv ako (potenciálne) najsilnejšieho nástroja autora z hľadiska vyjednávania a posilnenia pozície autora.

J. Švoňavský pripomenul význam štatútu umelca, a vyjadril názor, že podľa jeho vedomostí vo Švédsku, Poľsku, či Francúzsku boli zakladateľmi OKS-iek (alebo úzko participujú na ich činnosti) profesijné odborové organizácie. V našom „teoretickom“ prípade by vlastne OKS-ky suplovali činnosť odborových organizácií – štruktúr sociálneho dialógu.

P. Lipa J. Švoňavského podporil – štatút umelca považuje za alfu a omegu; obrátil sa na p. Škreka s otázkou, ako si vie predstaviť jeho miesto v systéme.

P. Král na otázku p. Škreka stručne vysvetlil zmysel štatútu umelca i problémy v praxi, ktoré spôsobuje to, že „umelec“ na rozdiel od zamestnanca, živnostníka či podnikateľa z právneho hľadiska neexistuje; odovzdal p. Škrekovi základný návrh štatútu umelca, pripravený SKKD a prisľúbil poslať cca 80 stranovú medzinárodnú analýzu k tejto otázke.

J. Heriban: podcenenie kultúry ako takej, základná otázka je, ako môže kultúra pomôcť celej spoločnosti. Zadefinovať jej národnú identitu, jej výnimočnosť v európskom priestore, samozrejme v konečnom dôsledku môže kultúra výrazne pomôcť aj našej ekonomickej situácii. V niektorých európskych krajinách, napr. v Rakúsku, sú oveľa ďalej, pretože koncepciu kultúry majú dôsledne prepracovanú, sú hrdí na svoju „značku“,

- možno preto je potrebný zákon o kultúre, ktorý by mohol naštartovať pohyb správnym smerom,
- mohol by zastrešiť všetky čiastkové problémy, o ktorých sme hovorili.

Generálny riaditeľ *Anton Škreko* na záver poďakoval účastníkom stretnutia za konštruktívny priebeh rokovania a opakovane vyjadril ochotu pokračovať v diskusií v nasledujúcom období.

Niekoľko podrobnejších poznámok zo strany SKKD k predjednávaným otázkam:

ad a/ Posilnenie vyjednávacjej pozície autora
Digitálna ekonomika je založená na tvorivej práci autora,

ktorý musí byť spojený s využitím svojich diel a to tak, že musí mať právo podieľať sa na stanovení rozsahu a spôsobu použitia svojho diela a musí mať právo na spravodlivú odmenu za každé použitie. Súčasná zmluvná prax však ukazuje opačný trend; autor sa čoraz viac vzdaluje (alebo je odstavený) od kontroly použitia svojho diela a od príjmov, ktoré mu právom patria.

Európska únia trvá na vysokej úrovni ochrany autorských práv, ktorá by mala byť pre ich nositeľov zaručená v európskych autorsko-právnych normách a národných zákonoch. Tento postoj Únie potvrdzujú nielen smernice EÚ, ale aj rozhodnutia Európskeho súdneho dvora.

S cieľom zistiť úroveň úpravy autorsko-právnych zmlúv v členských štátoch Európy a jej aplikáciu v praxi si dala Európska únia vypracovať štúdiu „Zmluvy s autormi: právo a prax v niektorých členských štátoch“. Autormi štúdie sú pracovníci spoločnosti CRIDS (Výskumné centrum pre informácie, právo a spoločnosť – Univerzita Namur) a KEA, strategický poradca pre kultúru a kreatívny priemysel. Štúdia bola zverejnená dňa 10. februára 2014 na zasadnutí európskeho parlamentného Výboru pre právne záležitosti.

Štúdia ukázala, že:

- právne predpisy vo väčšine členských štátov venujú nedostatočnú pozornosť odmeňovaniu tvorcov,
- zákonné úpravy ignorujú skutočnosť, že autor má v zmluvnom vyjednávaní **vždy** slabšie postavenie,
- po podpísaní zmluvy nedochádza k adaptívnym alebo nápravným opatreniam, ktoré by mali reflektovať dynamicky sa vyvíjajúce situácie (nové obchodné modely, spôsoby použitia a pod.).

Odporúčania štúdie, s ktorými sa SKKD stotožňuje:

- zaistiť skutočný charakter autorskoprávnej zmluvy (zmluva musí byť vzájomne výhodná, kedy budú jednej strane poskytnuté práva na efektívne využívanie diela, druhej strane spravodlivá odmena),
- stanoviť minimálne formality pre zabezpečenie informovaného súhlasu autora (písomná forma),
- uložiť povinnosť využívania diela pre každý spôsob použitia, na ktorý bola udelená licencia; pokiaľ k využitiu licencie v určitej lehote nedôjde, stanoviť možnosť navrátenia práv späť autorovi,
- stanoviť oznamovaciu povinnosť (právo autora na informácie), t.j. povinnosť podrobne a pravidelne autora informovať o spôsoboch použitia a výnosoch z využitia diela, a to pri vlastnom využívaní diela, i pri udelení sublicencie tretej osobe s cieľom oboznámiť

autora o finančných tokoch súvisiacich s využitím jeho diela a skutočnom podiele na jeho ekonomickom zhodnocovaní,

- za účelom rovnovážneho postavenia autora a používateľa zákonom zakázať nekalé/nepoctivé zmluvné podmienky, čo umožní vylúčenie takých ustanovení zmluvy, ktoré spôsobujú významnú nerovnováhu v právach a záväzkoch zmluvných strán a sú v neprospech autora,
- právo autora na odmenu za každé použitie diela (s výnimkou menej významných použití alebo použití na určité napr. charitatívne účely, kde je možné použiť paušálnu odmenu), spôsob výpočtu odmeny, ak ide o odmenu určenú percentom z príjmov,
- zaviesť povinnosť podávania transparentných informácií o finančných tokoch a výnosoch vzťahujúcich sa k využívaniu diela, vrátane práva autora na sprístupnenie dokladov a možnosť autora nechať si ich audítorsky overiť,
- zaviesť princíp neodňateľného práva na primeranú odmenu alebo náhradu odmeny, najmä pri tzv. sekundárnych využitíach diela, a to najmä pri digitálnom využití od používateľov diel (nie od nadobúdateľa práv); pri uplatňovaní tohto práva majú nezameniteľnú úlohu organizácie kolektívnej správy práv,
- obmedziť dobu prevodu práv,
- stanoviť všeobecnú zásadu návratu práv alebo vypovedania zmluvy najmä v prípadoch, ak sa dielo nevyužíva, nie je vyplatená odmena alebo si druhá zmluvná strana neplní povinnosť informovať autora o finančných tokoch, príjmoch z využitia diela a pod.

Možné konkrétne riešenia, napr:

- zabrániť možnosti vykupovania autorských práv,
- nedávať do zákona to, čo je zjavne v neprospech autora a nemusí to tam byť (vyplýva to napr. z iných právnych noriem), napr.
- *možnosť vylúčenia kolektívnej správy práv,*
- *možnosť poskytnutia bezodplatnej licencie,*
- *spojiť právo na odmenu za každé použitie diela s obligatórnou podmienkou licenčnej zmluvy, stanoviť primeraný podiel z výnosov za použitie diela,*
- *povinnosť uviesť autora na viditeľnom mieste pri každom použití jeho diela.*

ad b/ Kolektívne vyjednávanie: SKKD navrhuje, aby sa vo vzťahu k rekodifikácii AZ brala do úvahy skutočnosť, že v SR v súčasnosti neexistujú – vo vzťahu k veľkej časti tvorcov a umelcov – štruktúry sociálneho dialógu, pretože mnoho tvorcov vytvára svoje diela v postavení SZČO.

Predmetom vyjednávania dotknutých strán (umelcov a objednávateľov resp. používateľov) v pravidelných intervaloch by mali byť napr.

- otázka primeranosti odmeny autorov v jednotlivých oblastiach umenia,
- právo na dodatočnú odmenu,
- v prípade zmlúv o vytvorení diela aj rozsah podmienok na jeho vytvorenie.

ad c/ Štatút umelca vo vzťahu k rekodifikácii autorského zákona:

Chýbajúci „štatút umelca“ a slabá právna pozícia profesijných združení sú ďalšími faktormi, ktoré prispievajú k slabej vyjednávacej pozícii tvorcu. V štúdii EU sa v tejto súvislosti uvádza, že je potrebné „podporovať všetky formy kolektívneho vyjednávania pri dojednávani štandarných zmlúv, vrátane zriadenia kolektívnych mechanizmov alternatívneho riešenia sporov (mediácia).“

Štatút umelca, ktorý je témou samostatnej pracovnej skupiny na MK a ku ktorému sme pripravili rozsiahlu medzinárodnú analýzu, by mohol byť krokom k doriešeniu a zakotveniu reálne uplatniteľného práva, k vytvoreniu podmienok a definovaniu, kto bude účastníkom vyjednávania zo strany umelcov a kto z druhej strany.

Okruhy ďalších súvisiacich otázok:

- zamestnanecké dielo, alternatíva rozšírenia kompetencií zamestnávateľa voči nemu, zníženie miery osobnostného charakteru autorského diela a tým zníženie významu individuálneho podielu fyzickej osoby na tvorbe takéhoto diela, možná aplikácia princípu zamestnaneckého diela aj na iné druhy pracovných zmlúv,
- možnosti prevodu autorských práv,
- podoba licenčných zmlúv,
- možné väzby autorského zákona na iné právne normy (resp. možnosti ich novelizácií), či už je to zákon o kolektívnom vyjednávaní, zákony vymedzujúce daňové, sociálne a zdravotné odvody, prípadne zákony o grantoch, či umeleckých fondoch.

Na záver chceme zdôrazniť, že slabé vyjednávacie postavenie autorov v zmluvnom konaní má súvislosť s postavením a významom kultúry pre rozvoj tejto spoločnosti, vrátane verejného záujmu dosiahnuť prostredníctvom vlastnej kultúry identifikáciu občana s národným (resp. štátnym) spoločenstvom.

To je práve to – podľa nášho presvedčenia – vďaka čomu si v rozvinutých krajinách oveľa viac vážia tvorcov vlastnej kultúry a prečo považujú za prirodzené vytvárať im optimálne prostredie pre tvorbu a jej uplatnenie vo vlastnej krajine. V našich končinách sa javí stále výhodnejšie a atraktívnejšie saturovať kultúrne potreby populácie z cudzích zdrojov a podporovať postavenie používateľov (dovozcov lacnej kultúry) na úkor tvorcov.

Na záver k téme rekodifikácia autorského zákona:

Je to téma, ktorú umelci vnímajú veľmi citlivo: výsledná podoba autorského zákona môže podstatne a dlhodobo ovplniť reálne podmienky života umelcov na Slovensku. Pozitívne vnímame priestor, ktorý zástupcovia umelcov dostali pri jeho príprave a ochotu zástupcov MK na vecnú diskusiu.

Isté znepokojenie medzi umelcami však vyvoláva časový stres pri finalizácii výsledkov i skutočnosť, že napriek tomu, že konečnú podobu návrhu zákona zatiaľ nepoznáme (a má sa ešte o nej intenzívne rokovať v priebehu troch zasadaní pracovnej skupiny na MK v januári 2015), návrh má byť už v decembri predložený na medzirezortné pripomienkové konanie.

4 / d / Spolupráca s Ministerstvom kultúry

Pokúsme sa zhrnúť fakty o tom, aká bola efektivita spolupráce umelcov s Ministerstvom kultúry v ulynulom roku.

Uprednostňujem triezvy pohľad a vyhýbanie sa radikálnym hodnoteniam:

- na jednej strane niet (a nebude) takého Ministerstva kultúry, ktoré by hneď a zaraz vedelo splniť všetko, čo umelci – hoci neraz veľmi opodstatnene a naliehavo – navrhujú a požadujú,
- na druhej strane mnohé zo sľubných pozitív, ktoré by mohli spôsobiť skutočný zvrat, sú zatiaľ ešte len

„v procese“ a veľmi podstatné bude až to, akú podobu nakoniec nadobudnú v reálnom živote.

Roky sme vnímali ako problém neexistenciu „priestoru“ na pravidelnejší, systematický dialóg s predstaviteľmi kompetentných štátnych orgánov. Zaznievalo to z viacerých strán, opakovane zriadenie medzirezortného orgánu pri Ministerstve kultúry navrhovali členovia Grémia SKKD už v rokoch 2007 – 2010. Posun nepochybne nastal. Priestor na rokovanie máme, aj keď nie všetky poradné orgány MK začali pracovať rovnako intenzívne (na zasadaní Rady vlády ešte koncom roku 2013 som tlmočil isté sklamanie umelcov z toho, že niektoré pracovné skupiny sa zatiaľ nezišli). Po dlhých rokoch hromadenia a neriešenia problémov v kultúre istá netrpezlivosť umelcov je pochopiteľná i opodstatnená. Na druhej strane: o problémoch sa začalo nielen diskutovať, ale už existujú aj výsledky, ktoré by sa mali prejaviť tak na celkovom stave kultúry, ako i v reálnom živote umelcov v nasledujúcich rokoch.

My sme pod tlakom umelcov, ktorých pri rokovaniach zastupujeme. Na druhej strane ani Ministerstvo kultúry „nehrá“ len samo za seba: je zas pod tlakom vlády, iných rezortov, politických strán, celkovej ekonomickej situácie, blížiacich sa volieb. Nie vždy sa preto dá dospieť v reálnom čase k rovnakému pohľadu na konkrétny problém. V diskusii sú však podstatné fakty, argumenty, analýzy. Ak vieme jasne povedať, čo, prečo a ako chceme, naše šance na úspech sa zvyšujú. Nikto nevie všetko, ak však viete jasne pomenovať problém z okruhu vášho pôsobenia a najmä navrhnuť jeho racionálne riešenie, tak možno čakáme práve na váš príspevok.

V rozhovore s viacerými kolegami sme sa zhodli v jednom: nemáme pocit, že sme na Ministerstve kultúry nevítaní, že nemajú záujem o naše argumenty. Aj mimo zasadaní Rady vlády, jej výborov a pracovných skupín (a nie je ich málo: v novembri som sa v priebehu 4 pracovných dní za sebou zúčastnil na MK štyroch zasadaní k rôznym témam) ak sme požiadali o stretnutie k problému, ktorý sme považovali za naliehavý, nikdy som sa nestretol s odmietnutím, a to na žiadnej úrovni: či sme požiadali o stretnutie ministra kultúry, štátneho tajomníka, vedúcu služobného úradu, generálnych riaditeľov či odborných pracovníkov MK. Snažíme sa však ústretovosť a dobrú vôľu zo strany MK nezneužívať: o mimoriadne stretnutia žiadame len v prípadoch, ktoré naozaj považujeme za opodstatnené.

Naozaj nemám problém pomenovať veci otvorene, či už písomne, alebo neraz ešte otvorenejšie v ústnej podobe (občas možno až na hrane, pretože jasne pomenovať problém je prvý a nevyhnutný krok k jeho vyriešeniu). Napriek tomu som neraz mal pocit, že obidvom stranám ide o to isté, veľakrát som sa stretol s pochopením, nadhľadom a pozitívnou reakciou. A to nie je málo.

Dovoľte mi ukončiť túto tému pozitívne a s nadhľadom, tak trochu vo forme novoročného želania ☺.

Generálnu riaditeľku Sekcie umenia MK Z. Komárovú som požiadal o dovoľenie uverejniť citát z jej mailu. Napísal som jej: *... ďakujem Vám za krásne slová: potešili ma a veľmi si ich vážim. A samozrejme sa tiež teším na ďalšiu spoluprácu – ostalo toho na stole ešte dosť ☺.*

Zároveň – keďže ešte sedím nad poslednými textami pre Ročenku SVÚ 2014 (posledné týždne pracujem v rytme 20 : 4, čiže 20 hodín pracujem a potom 4 hodiny spím ☺), mám aj jednu pracovnú otázku: súhlasili by ste s tým, aby som Vás text citoval v Ročenke?

Dôvod: Som si vedomý toho, že Vám i ďalším Vaším kolegom na MK mnohými návrhmi a pripomienkami neraz komplikujem život (a nemôžem konať inak: v kultúre je toho treba vyriešiť ešte naozaj hodne), a preto si o to viac vážim, že moje pripomienky nevnímate v negatívnom zmysle, ale ako snahu prispieť ku konštruktívnym riešeniam. Vaše slová to nádherne ilustrujú: možno by prospelo, keby sme i navonok ukázali, že diskusia so „štátom“ nemusí byť len o tom, že si „ideme po krku“.

S jej súhlasom uvádzam citát z jej mailu: „... Zároveň Vám ďakujem za vysoko kvalifikovanú spoluprácu, odbornú aj ľudskú pomoc vždy, keď sme to potrebovali, i za prístup, ochotu a srdce, ktoré do Vašej práce dávate. Je to čoraz väčšia vzácnosť nájsť nielen profesionálne vzdelaných ľudí, ale takých, ktorí do svojej práce pridávajú ešte čosi navyše a práca je pre nich zároveň poslaním.

V spolupráci s Vami to vždy bola radosť riešiť aj náročné zadania a úlohy... Som vďačná, že v tom uplynulom pracovnom roku sa naše pracovné cesty pretli a už teraz sa teším na spoluprácu v roku 2015.“

4/e/ Čo sa zmenilo od iniciovania medzinárodnej diskusie k štatútu umelca v roku 2012 a od spracovania analýzy v roku 2013? Aký je stav ku koncu roku 2014?

Pavol Kráľ, 28. november 2014

Pred niekoľkými dňami sme zadali do tlače 164 stranovú publikáciu *Štatút profesionálneho umelca / Status of the Artist* v slovenskej i anglickej verzii, ktorá obsahuje analýzu situácie v 22 krajinách 4 svetadielov a ďalšie súvisiace informácie. Poskytneme ju našim partnerom a všetkým, ktorí sa podieľali na diskusii k tejto otázke. Pre záujemcov o problematiku Štatútu umelca bude k dispozícii aj vo vstupnej hale Galérie UMEĽKA na Dostojevského rade 2 v Bratislave. Tu uvádzame len záverečný sumár, zameraný na aktuálny stav ku koncu roku 2014.

A/ Štatút umelca v medzinárodných súvislostiach

K žiadnym zásadným zmenám v prístupe k štatútu umelca nedošlo, naša analýza z minulého roku je stále aktuálna. Medzinárodnú konferenciu k otázke Štatútu umelca, ktorá sa mala konať v októbri 2014 v Jeruzaleme, sme odložili – i vzhľadom na prebiehajúci konflikt a nepokojnú situáciu v Izraeli – uskutoční sa v októbri 2015 v Plzni, ako súčasť podujatia Plzeň – Európske hlavné mesto kultúry; prípravu zabezpečí Slovenská výtvarná únia v spolupráci s Medzinárodným bienále kresby Plzeň, IAA/AIAP (celosvetová organizácia výtvarných umelcov) a IAA Europe (zastrešuje výtvarných umelcov Európy a Severnej Ameriky). Do analýzy pribudla reakcia z Rumunska, záujem prejavila aj Kuba (do uzávierky sme však prisľúbené vyjadrenie nedostali).



B/ Štatút umelca, právne a sociálne postavenie umelca na domácej scéne

V súvislosti so schválením Stratégie rozvoja kultúry Slovenskej republiky na roky 2014 – 2020 (napriek všetkým čiastkovým problémom) máme dôvod byť optimisti a veriť, že po 20 rokoch nekonečných diskusií sa Štatút umelca stane realitou. Po dlhšej prestávke rokovania k tejto téme opäť v poslednom období pokračovali. V júli 2014 prebehlo spoločné rokovanie na Ministerstve kultúry Slovenskej republiky, Sekcii audiovizie, médií a autorského práva, ktoré viedol Anton Škreko, generálny riaditeľ Sekcie audiovizie, médií a autorského práva. Jednou z tém bolo zváženie možnosti koordinovaného doriešenia Štatútu umelca vo vzťahu k reko-difikácii autorského zákona (k stretnutiu viac v časti 4 / c).

V auguste, septembri a októbri som sa zúčastnil na konzultáciach a pracovných stretnutiach so zodpovednými pracovníkmi MK pod vedením JUDr. E. Kršíkovej s cieľom vysvetliť si navzájom postoje a technické otázky a hľadať v zmysle pôvodného návrhu SKKD priechodné riešenia. Na oficiálnom zasadnutí pracovnej skupiny, zriadenej k tejto otázke pri Rade vlády pre kultúru, sa v novembri 2014 okrem zástupcov Ministerstva kultúry (predsedníčka pracovnej skupiny – vedúca služovného úradu MK JUDr. E. Kršíková, generálna riaditeľka Sekcie umenia MK Mgr. Z. Komárová, PhD, PhDr. Ľ. Ďurišínová, OU MK, tajomníčka Rady vlády pre kultúru PaedDr. H. Blažíčková) a zástupcov umelcov (SKKD – P. Kráľ, M. Brezovská, J. Švoňavský) zúčastnili aj zástupcovia Ministerstva financií (Ing. M. Brnová, sekcia daňová a colná, odbor priamych daní) a Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny (JUDr. Z. Kliská, sekcia sociálneho poistenia).

Oficiálny výsledok z rokovaní na MK ešte nie je k dispozícii (a do uzávierky tejto publikácie ani nebude) dovolím si však aspoň za seba – teda neoficiálne – konštatovať, že sme výrazne pokročili: podľa optimistických predpokladov je šanca na ukončenie rokovania v januári 2015, vo februári by mohol byť návrh v konečnej podobe predložený Výboru pre umenie a Rade vlády pre kultúru, v prípade schválenia by ho mohla v termíne do júna 2015 prerokovať vláda, takže v ideálnom prípade by vstúpil do platnosti od 1. januára 2016 v rámci Fondu pre umenie. Zdôrazňujem však, že to sú nielen optimistické, ale aj neoficiálne závery, ktoré nie sú zatiaľ písomne potvrdené. Pokiaľ však zo strany MK bude vôľa postupovať takýmto spôsobom, nemali by sme to byť my,

kto rokovanie zablokuje: premárnili by sme zrejme poslednú šancu na dosiahnutie výsledku ešte v rámci funkčného obdobia súčasnej vlády. Prevažná väčšina toho, čo sme už povedali alebo napísali k tejto téme v predchádzajúcom období, stále platí. V nasledujúcich riadkoch sa pokúsim – na základe rokovaní z posledných mesiacov – veľmi otvorene reagovať (z môjho pohľadu) na najčastejšie otázky a pochybnosti, ktoré sa v súvislosti so štatútom znovu a znovu objavujú (najmä pokiaľ som sa už k nim nevyjadril v predchádzajúcej časti), ako i k niektorým čiastkovým predbežným záverom (nielen každá veta, ale prakticky každé slovo prešlo a prechádza znovu a znovu dôkladnou analýzou a oponentúrou...).

Otázky, odpovede, alternatívne riešenia

1/ Jedna z veľmi častých otázok (kladených v rôznych obmenách): **Načo je nám štatút umelca, keď sa dá predsa postupovať podľa autorského zákona a príjem z umeleckej činnosti je odlišný od iných príjmov i v daňovom priznaní?** Odpoveď: Táto otázka vychádza z nesprávneho predpokladu, že autorský zákon je „náš“, že sa týka len umenia. Mnohí z nás zabúdajú na to, že autorský zákon v skutočnosti zahŕňa aj vedeckú činnosť, priemyselné vzory, vynálezy, rozsiahlu oblasť informačných technológií – napr. tvorbu softvéru pre počítače, atď. Toto všetko je zahrnuté aj v položke daňového priznania „príjem z duševného vlastníctva“. Táto „neumelecká“ činnosť má svoje špecifiká, ale ani my, ani Ministerstvo kultúry nemáme mandát za túto oblasť vyjednávať a MK túto oblasť ani nemá zahrnúť vo svojom rozpočte. **V súčasnosti neexistuje spôsob, ako príjem z umeleckej činnosti odlíšiť, ako nasmerovať špecifické opatrenia (napr. v daňovej či odvodovej oblasti) do oblasti umenia – aj keby bola k tomu obojstranná ochota, aj keby došlo k dohode medzi „štátom“ a umelcami. Predovšetkým PRETO potrebujeme Štatút umelca, ktorý má tento problém vyriešiť.**

2/ Veľmi podstatnou otázkou, na ktorú roky chýbala jednoznačná odpoveď, je formálne zadefinovanie Štatútu umelca z pohľadu legislatívy: **má byť Štatút umelca samostatným zákonom? Alebo komplexom zákonov? Alebo to má byť len nejaké memorandum, ktoré sa v praxi uplatní úpravou príslušných zákonov?**



- Témou štatútu umelca sme sa zaoberali na pracovných stretnutiach v mnohých krajinách – ukážky z Bratislavy, Paríža, Oslo, Čile ...

Pripomínam, že prístup k riešeniu problematiky umenia a umelcov z pohľadu štátu má rôzne podoby: v niektorých krajinách existujú komplexné a špecifické právne normy typu štatút umelca, v iných sú špecifické opatrenia – neraz veľmi zaujímavé a účinné – súčasťou iných zákonov. Zdá sa, že odpoveď konečne nabere na Slovensku zreteľnejšie obrysy a budeme môcť ukončiť nekonečné diskusie o tom, čo má byť prvé (diskusie typu, či má byť prvá sľiepka alebo vajce...): znovu a znovu sa objavujú pochybnosti, či je možné stanoviť, KOHO sa má štatút týkať, ak nevieme zároveň zdefinovať, ČO má štatút riešiť, ale zároveň všetci vieme, že keby sme chceli naraz zdefinovať všetko, ČO chceme štatútom vyriešiť, návrh pôjde definitívne „zo stola“ – niet vlády, ktorá by ho v takej podobe schválila (pretože by to znamenalo súčasnú koordinovanú a veľmi komplikovanú zmenu viacerých zákonov).

Preto je zrejme jedinou reálnou cestou legislatívne vyriešiť napriek všetkým problémom čo najjednoduchšie najprv prvú časť – KOHO sa má štatút týkať: ako som uviedol, existuje koncepcia riešenia i výhľad na reálne ukončenie v priebehu niekoľkých mesiacov, stačí viac-menej vybrať z niekoľkých alternatív riešenia čiastkových otázok a doladiť presné legislatívne znenie.

V prípade úspešného zvládnutia tejto etapy sa otvorí cesta k rokovaniu o konkrétnych a adresných riešeniach na zlepšenie sociálneho a právneho postavenia umelcov, ktoré bude možné definovať v jednotlivých konkrétnych zákonoch a krok za krokom (nepochybne to nebude jednorazová zmena zo dňa na deň, ale dlhodobý proces) v návaznosti

na štatút umelca uvádzať do praxe, v súlade so Stratégiou rozvoja kultúry na obdobie 2014 – 2020, ktorú schválila vláda dňa 14. mája 2014 (citujem: „*Postupne hľadať možnosti smerujúce k systému financovania profesionálnych umelcov, ktorý bude postavený na štatúte umelca s možnosťou daňových, príp. odvodových zvýhodnení.*“).

Aktuálna predstava je takáto:

a/ Evidenciu umelcov v súlade so Štatútom by mohol vykonávať Fond na podporu umenia, ktorý začne svoju činnosť od 1. 1. 2016.

b/ Konkrétne opatrenia budú následne súčasťou príslušných zákonov: keďže budú mať oporu v evidencii pri Fonde na podporu umenia v zmysle Štatútu umelca, adresné nasmerovanie konkrétnych opatrení do sféry umenia už možné bude.

3/ Dlhé diskusie sa viedli (a ešte sem-tam vedú) o názve štatútu: **Má to byť Štatút umelca? Štatút profesionálneho umelca? Štatút registrovaného umelca? Štatút evidovaného umelca? Štatút autora?**

Dĺžka a naliehavosť diskusie nie je podľa môjho názoru úmerná relatívne malému významu tejto otázky: charakter štatútu určí predovšetkým jeho obsah a stanovené kritéria, názov je skôr technickou otázkou. Voči názvu „registrovaný“ zazneli určité vecné námietky zo strany MK, názov „evidovaný“ zas možno príliš pripomína „staré“ časy.

Pomenovanie Štatút „autora“ je zas problematické z vecného hľadiska:



- nežiadúcim spôsobom zužuje okruh dotknutých osôb: nezahŕňal by interpretov (hudobníkov, hercov, tanečníkov...), ktorí umelcami nesporne sú, ale nie sú autormi,
- a zároveň problematickým spôsobom rozširuje okruh dotknutých osôb (vedci, autori softvéru, atď) – možné riešenie by sa tak po rokoch diskusií vrátilo na bod „nula“ (skomplikovanie už aj tak komplikovaných rokovanií; na rozdiel od dlhoročného úsilia umelcov nevieme o záujme či aktivitách s cieľom uzákoníť štatút autora; otázka hľadania nových partnerov s neznámymi prioritami – ani SKKD, ani MK nemajú mandát vyjednávať za tieto skupiny osôb, atď...)

Mne sa zdá primeraný názov Štatút **profesionálneho umelca**, ktorý by umožnil odlíšenie od všeobecnej a širšej definície **umelca** (UNESCO, 1980), pretože na rozdiel od definície UNESCO našou cieľovou skupinou sú:

1. umelci, ktorí sa umeniu **venujú dlhodobo a profesionálne a je to pre nich viac ako len zábava či koníček**,
2. umelci, ktorých **umelecká činnosť sa podieľa na ich príjme, má vplyv na ich dane a sociálne zabezpečenie.**

Ale nemám zásadný problém ani so skráteným názvom Štatút umelca, resp. akýmkoľvek názvom, ktorý bude aj z pohľadu MK a iných štátnych inštitúcií priechodný: na tejto otázke by sme zastaviť celý proces určite nemali.

4/ Sú v návrhu Štatútu zahrnuté všetky oblasti umenia? (Definície – Vymedzenie pojmov)

1. Umelec je fyzická osoba, ktorá vytvára autorské umelecké dielo alebo umelecký výkon v oblasti literárneho,

výtvarného, hudobného, tanečného, audio-vizuálneho a dramatického umenia.

2. Umelecké dielo je tvarovo, priestorovo, alebo inak fixovaný výtvor, ktorý je výsledkom zvláštnych umeleckých tvorivých schopností a prejavov autorov alebo výkonných umelcov.
3. Umelecký výkon je činnosť, pri ktorej vzniká hmotný alebo nehmotný umelecký prejav.
4. Autor je fyzická osoba, ktorá v zmysle AZ (618/2003 Z.z.) vytvára umelecké dielo.
5. Výkonný umelec je fyzická osoba, ktorá v zmysle AZ (618/2003 Z.z.) vytvára umelecký výkon.

Navrhol som, aby sme sa vyhli pochybnostiam (či sme na niečo nezabudli – určite nie je zámerom pracovnej skupiny niektoré oblasti umenia vynechať) jednoduchým spôsobom, tým, že do bodu 1. doplníme „...a iného druhu umenia.“ Tým ostane štatút otvorený aj prípadným novým formám umenia, ktoré možno ešte len vzniknú. **Ale aj túto otázku považujem len za technickú, určite nie konfrontačnú: mali by sme akceptovať akékoľvek racionálne riešenie, ktoré zahrnie všetky oblasti umenia.**

5/ Veľmi dôležitá je otázka, **akej umeleckej činnosti sa má Štatút týkať z hľadiska formy jej vykonávania: umeleckej činnosti vykonávanej v slobodnom povolani? Umeleckej činnosti vykonávanej popri zamestnaní? Umeleckej činnosti v zamestnaní?**

Zdá sa, že sa blížime ku konsenzu v názore, že Štatút umelca by sa mal týkať **každej umeleckej činnosti, ktorá sa vykonáva**



• ... Kórei, Antofagasty (Čile), Istanbulu (Turecko) a Guadalajary (Mexiko)

mimo pracovného pomeru, čiže umeleckej činnosti vykonávanej v slobodnom povolaní a umeleckej činnosti vykonávanej popri zamestnaní.

Dôvody, prečo by štatút nemal byť zameraný len na umelca v slobodnom povolaní:

- Pojem **umelec v slobodnom povolaní** sa týka len relatívne malého počtu umelcov a **rieši len jeden z troch** spôsobov vykonávania umeleckej činnosti, ktorá sa reálne vykonáva:
- a/ v pracovnoprávnom vzťahu, resp. ako živnostník: je riešená príslušnými právnymi normami, do ktorých Štatút umelca zasahovať nemôže,
 - b/ v slobodnom povolaní – zhodujeme sa, že túto oblasť by mal systematicky a právne zastrešiť práve Štatút umelca,
 - c/ popri zamestnaní: tu spadá veľmi rozsiahla časť umeleckej činnosti, ktorá má v zásade rovnaký charakter ako práca v slobodnom povolaní a nevzťahujú sa na ňu právne normy týkajúce sa bodu „a“
 - môže to byť nezávislá umelecká činnosť vykonávaná popri umeleckej činnosti v zamestnaní – napr. herec zamestnaný v divadle súčasne natáča seriál pre televíziu,
 - alebo nezávislá umelecká činnosť vykonávaná popri činnosti v zamestnaní neumeleckého charakteru, čo je tiež veľmi rozšírené – napr. výtvarník pracuje ako pedagóg a popri tom sa venuje nezávislej umeleckej činnosti výtvarného charakteru (maľuje, tvorí sochy, vystavuje a pod.).

Koncept možného riešenia (presné doladenie pojmov je otázkou právneho posúdenia):

1. zdefinovať, že na umeleckú činnosť vykonávanú v pracovnoprávnom vzťahu, resp. ako živnostník sa **prednostne** vzťahujú príslušné právne normy zaoberajúce sa pracovnoprávnym vzťahom resp. výkonom činnosti na živnosť,
2. zdefinovať, že Štatút umelca sa vzťahuje predovšetkým na umeleckú činnosť vykonávanú v slobodnom povolaní a nezávislú umeleckú činnosť vykonávanú popri zamestnaní.

Výhody takéhoto riešenia:

- a/ Komplexnosť: zastrešili by sa **všetky** formy vykonávania umeleckej činnosti.
- b/ Zjednodušenie v praxi: umelecká činnosť má neraz veľmi nestály charakter, pri zmene spôsobu jej vykonávania by sa vylúčila nutnosť prihlasovať sa a opätovne prerušovať evidenciu či odhlasovať sa (celkom by sa dal vypustiť bod Prerušenie činnosti, o ktorom sa tiež diskutovalo); ak by už raz umelec bol zaregistrovaný, bol by tam definitívne (nemá zmysel znovu a znovu posudzovať, či je napr. Ladislav Chudík naozaj profesionálny herec), ale jeho uplatnenie by sa viazalo na reálny výkon umeleckej činnosti (dane, sociálne zabezpečenie, možnosť požiadať o grant na umeleckú činnosť...).
- c/ Získal by sa celkový obraz, koľko profesionálnych umelcov v danej oblasti umenia pôsobí, čo je dôležité pri príprave

akýchkoľvek opatrení pre danú oblasť umenia (štatút umelcov **len** v slobodnom povolaní by takýto obraz nikdy neposkytol).

Nevýhody: v prípade zdefinovania, čoho sa štatút týka a čoho sa netýka, žiadne nevýhody či možnosti zneužitia nevidím.

6/ Veľmi podstatná je i odpoveď na základnú otázku:

Koho sa má štatút týkať? Možno povedať, že sme dosiahli všeobecnú zhodu o podobe základnej definície:

Štatút sa má týkať fyzických osôb, ktoré:

- a/ sú na umeleckú a tvorivú činnosť odborne pripravené, alebo dosahujú preukázateľné umelecké a tvorivé výsledky,
- b/ prejavia o zaevidovanie záujem (evidencia je dobrovoľná).

7/ Na predchádzajúcu odpoveď („...dosahujú preukázateľné umelecké a tvorivé výsledky“) logicky nadväzuje ďalšia otázka, ktorá sa objavuje znovu a znovu: **ako hodnotiť umelecké a tvorivé výsledky? Je takéto hodnotenie vôbec možné?**

Zvažovali sme aj možnosť zaevidovať žiadateľa bez ďalšieho posudzovania len po predložení príslušných dokumentov, ale administratívny pracovník (bez pomoci odbornej komisie) by mohol mať neraz problém rozhodnúť, či podmienky splnené boli alebo nie.

Príklad: Žiadateľ predloží množstvo autorských zmlúv napr. na „návrh a realizáciu výtvarného dotvorenia interiéru“, na „návrh a realizáciu hudobnej zložky zabezpečovacích systémov“, na „návrh a realizáciu informačného systému“, formálne má teda umelecké aktivity, spĺňa aj podmienku zverejnenia. V skutočnosti sa v prvom prípade jedná o náter dverí garáže (ak by sa natierali aj zvonku, mohla by pribudnúť ďalšia zmluva na „návrh a realizáciu výtvarného dotvorenia exteriéru“), v druhom prípade ide o montáž píšťaľky do alarmov, v treťom ide o pripnutie oznamov typu „stratil sa susedov pes“ na obecnú nástenku. Zdá sa vám to absurdné? Možno áno, ale ak by sa stal výkon umeleckej činnosti v niečom výhodnejší (napr. možnosťou odpisovania vyšších paušálnych nákladov, čo v umení považujeme za naliehavé a opodstatnené), v tej chvíli s takouto možnosťou zneužívania musíme počítať (autorské zmluvy by kde-kto bez problémov vystavil aj na činnosti bez akéhokoľvek vzťahu s umením). Takéto prípady administratívny pracovník rozlíšiť nevie, **odborná komisia ich však môže spoznať na prvý pohľad.**

Ak chceme naplniť očakávania veľkej časti umelcov, ktorí veria, že „latka“ nebude nasadená príliš nízko (a Štatút umelca sa nestane útočiskom pre lacný gýč a nekvalitu typu reality show), nemáme veľmi na výber: pre komisiu zloženú z odborníkov by nemal byť problém rozlíšiť umeleckú tvorbu na jednej strane a gýč či nevкус na strane druhej.



- Vedenie IAA a delegáti Konferencie Ázia – Pacifik na javisku v Soule počas slávnostného vyvrcholenia osláv Dňa umenia za prítomnosti okolo 1 000 umelcov a divákov ←
- Konferencia IAA Europe v Oslo ↑

Ak máme pochybnosti, či sa to hodnotiť dá, položme si otázku:

- Ako sú vyberaní uchádzači na umelecké školy, ako sú hodnotení pri skúškach či pri diplomových prácach? Nie je to na základe posúdenia umeleckých schopností a predloženého výsledku?
- Ako sa dostanú výtvarné diela na významnejšie výstavy? Na základe čoho rozhoduje kurátor či porota? Neberie do úvahy „umelecké a tvorivé výsledky“?
- Ako sa obsadzujú úlohy v divadelnom predstavení? Zahrá si Júliu v Shakespearovi každá dievčina v primeranom veku, ktorá práve ide okolo divadla a prejaví záujem, alebo niekto rozhodne, zoberúc do úvahy „umelecké a tvorivé výsledky či predpoklady“ uchádzačiek?
- A čo poézia? Dostane sa do tlače každý rukopis, ktorý sa ocitne na stole vydavateľstva, alebo na základe posúdenia jeho kvalít len ten, ktorý splní požadované umelecké kritériá?

Realitou je, že hodnotenie či posudzovanie je trvalou súčasťou prakticky vo všetkých oblastiach umenia. Zároveň sa zrejme zhodneme na tom, že nechceme žiadne „normalizačné“ komisie, nechceme zložitý a zdĺhavý proces, nechceme ani „známkovanie“ umelcov, nechceme, aby rozhodovali, či je lepší jazz alebo klasická hudba: v zásade by komisie (keďže napriek výhradám nič lepšie neexistuje) mali len čo najjednoduchšie a bez zbytočných prietahov posúdiť, **či žiadateľ stanovené kritériá splnil a ČI TEDA JEHO VÝSLEDKY SPADAJÚ DO SFÉRY UMENIA, ALEBO NIE.**

8/ Najnáročnejšie je nájsť zhodu v odpovedi na otázku: **na základe akých kritérií sa bude posudzovať, či sú žiadatelia o zaevidovanie odborne pripravení na umeleckú a tvorivú činnosť, resp. či dosahujú preukázateľné umelecké a tvorivé výsledky?**

V čom došlo po rokovaní na MK oproti návrhu z minulého roka predbežne k posunu:

- a/ Príjem z umeleckej činnosti: aj keď evidencia podľa Štatútu umelca bude mať zmysel najmä pre tých **umelcov, ktorých umelecká činnosť sa podieľa na ich príjme, má vplyv na ich daňovú povinnosť, sociálne a zdravotné zabezpečenie**, v záujme zjednodušenia procesu nemá zmysel stanovovať jeho výšku a následne ju preukazovať (každý rok):
- príjem z umeleckej činnosti je spravidla veľmi nepravidelný, ak by evidencia bola podmienená príjmom, dôsledkom by bolo aj nutné (a zbytočné) odhlasovanie (v rokoch bez príjmu či s príjmom nižším, ako požadovaným) a prihlasovanie (v prípade zvýšenia príjmu) do systému, zaťažujúce tak štát, ako aj umelcov; čiže platí v zásade to isté, čo som uviedol k otázke č. 5,
 - zneužitie nehrozí ani v rokoch, keď umelec nedosiahne žiadny príjem (keďže výhody zo zaevidovania sú viazané na príjem z umeleckej činnosti).
 - Navrhli sme preto **výšku príjmu ako kritérium neuplatňovať** (a po poslednom zasadnutí pracovnej skupiny sa to zdá schodným riešením, ktoré celý proces výrazne zjednoduší, nebude nutné stanovovať pravidlá na „Prerušenie činnosti“): **ak by už raz umelec bol**

zaevidovaný, bol by zaevidovaný definitívne, bez ohľadu na aktuálny príjem z umeleckej činnosti.

b/ Kritérium „žiadateľ je vo svojej umeleckej oblasti všeobecne známou a uznanou umeleckou osobnosťou s preukázateľnými výsledkami“:

- z pohľadu štátu je toto kritérium veľmi subjektívne, zástupcovia MK navrhli toto kritérium vypustiť,
- pokúsili sme sa konštruktívne reagovať, pripravil som návrh, ktorý zjednodušuje kritériá na dve možnosti – vzdelanie alebo preukázanie výsledkov (viď nižšie – bod 9).

c/ Kritérium „žiadateľ je členom všeobecne uznávanej organizácie umelcov pôsobiacej v oblasti umelcovej špecializácie“:

- z pohľadu štátu toto kritérium by mohlo byť vnímané ako nátlak, aby umelci vstupovali do nejakej organizácie, zástupcovia MK preto navrhli aj toto kritérium vypustiť,
- toto kritérium sme považovali za veľmi dôležité (podrobne som sa k tomu vyjadril v časti III/ Pokus o zmapovanie celkovej situácie – priebežné hodnotenie), vnímali sme však aj isté negatívne reakcie zo strany umelcov (napr. obavy, ako a kto zadefinuje „všeobecne uznávané organizácie umelcov“), preto v prepracovanej verzii kritérií „členstvo v organizácii umelcov“ namiesto samostatného kritéria navrhujem zahrnúť ako ďalšiu z možností, ktorá môže potvrdiť **uznanie za umelca rešpektovanou inštitúciou v danom odbore** (viď nižšie – bod 9).

d/ Kritérium vzdelanie – ktorú z dvoch alternatív uprednostniť?

- A/ Má byť podmienkou na automatické zaevidovanie absolvovanie vysokoškolského vzdelania 2. stupňa v študijnom odbore umenie v príslušnom odbore umeleckej činnosti na akreditovanej vysokej škole alebo univerzite?
- B/ Alebo postačí absolvovanie minimálne úplného stredoškolského vzdelania v študijnom odbore „umenie“ v príslušnom odbore umeleckej činnosti na akreditovanej strednej škole alebo konzervatóriu?

Táto otázka je vnímaná veľmi citlivo: i v najbližšom okruhu spolupracovníkov, venujúcich sa otázke štatútu už roky, sa vyskytujú protichodné názory. Pokúsím sa zhrnúť argumenty za verziu A i B.

Dôvody, podporujúce verziu A:

- v praxi sa v žiadnom odbore nepovažuje stredoškolské vzdelanie za rovnocenné s vysokoškolským (viete si predstaviť, že by zdravotná sestra a lekár boli posudzovaní rovnako?),
- vysokoškolské vzdelanie je podmienkou uznania za profesionálneho umelca vo viacerých krajinách (Nórsko, Čile, Slovinsko...), niekedy je to dokonca jediná cesta k tomu, aby bol umelec považovaný za profesionála; náš návrh v porovnaní s tým nie je radikálny: poskytuje transparentnú šancu na zaevidovanie aj pre tých, ktorí požadované vzdelanie nemajú,
- počet stredných umeleckých škôl na Slovensku v poslednom období neúmerne vzrástol, existujú

- pochybnosti o štandardnej úrovni pripravenosti ich absolventov (napr. len v oblasti výtvarného umenia za 20 rokov ich počet stúpol z 3 na okolo 40!); naproti tomu výtvarné umenie možno v súčasnosti študovať len na 3 vysokých školách na Slovensku = nepochybne poskytujú vyššiu garanciu odbornej pripravenosti),
- cieľom väčšiny stredných škôl nie je vychovávať samostatne tvoriacich umelcov, dá sa povedať, že to potvrdzuje aj prax (takže – pri aplikovaní verzie B – by prudko a viac-menej len formálne vzrástol počet „profesionálnych“ umelcov, pre ktorých by nemala evidencia v zmysle Štatútu umelca žiadny praktický význam),
 - na druhej strane faktom je, že v umení sa niekedy presadia aj jednotlivci bez vysokoškolského (či dokonca akéhokoľvek) vzdelania: ich akceptovanie však v prípade preukázateľných výsledkov v zmysle návrhu možné je (snahou pri definovaní podmienok bolo nastaviť ich tak, aby nespôsobili nejaké šikanovanie umelcov: aby poskytovali šancu na zapojenie pre všetkých, ktorí sú aktívnou súčasťou umenia a umeleckej tvorby).

Riziká verzie A: nespokojnosť zo strany umelcov, ktorí podmienku verzie A nespĺňajú.

Dôvody, podporujúce verziu B: možno ľahšia priechodnosť návrhu.

Riziká či otázky, ktoré by však z prijatia alternatívy „B“ nevyhnutne vyplynuli:

Čo chceme odkázať študentom umeleckých vysokých škôl i tým, ktorí sa na nich študovať ešte len chystajú? Že sa chystajú zbytočne stratiť 4 až 6 rokov života len preto, aby sa potom ocitli znova na štartovacej čiare, na ktorej boli už po zmaturovaní, dokonca z istého pohľadu v horšej pozícii: budú doháňať svojich bývalých spolužiakov zo strednej školy, ktorí si za tých 4 – 6 rokov (podľa typu vysokej školy) už stihli vybudovať pozície v reálnom živote? Chceme odkázať celej spoločnosti, že vzdelávanie je zbytočné? Chceme riskovať, že mladí ľudia tento „odkaz“ pochopia a pôjdu cestou menšieho odporu, že teda rezignujú na vzdelávanie, aj keď na to majú všetky predpoklady? Chceme riskovať logický a nevyhnutný pokles odbornej pripravenosti (len talent všetko nezachráni: pripomeňme si známe slová, že úspech sa skladá z 1 % talentu a 99 % driny...) a následný (nevyhnutný? alebo „len“ možný?) úpadok jednotlivých oblastí umenia?

Záver k otázke vzdelania:

- dá sa povedať, že existuje jednoznačná zhoda v názore, aby vzdelanie bolo jedným z kritérií: okrem už vyššie uvedeného v jeho prospech hovorí najmä to, že je JEDINÝM kritériom, ktoré vôbec neprípúšťa subjektívny výklad,
- zodpovedá to aj praxi v mnohých krajinách, v EU napr. (Le Livre Blanc, La Maïsson des Artistes, 2009): *Umelec s diplomom alebo s absolvovaním špecializovaného štúdia automaticky získava plnoprávne uznanie profesionála v Rakúsku, Dánsku, Španielsku, Grécku, Maďarsku, Írsku, Lotyšsku, Litve, Rumunsku a na Cypre,*
- zároveň sa dá povedať, že úplne jednoznačná zhoda v názore na požadovanú úroveň vzdelania sa dosiahnuť nedá, a to bez ohľadu na to, ako dlho bude ešte diskusia pokračovať (umelci vždy budú toto kritérium vnímať zo svojho subjektívneho pohľadu: existujú pritom aj také oblasti umeleckej činnosti, pre ktoré odborné vzdelanie získať ani nie je možné – neexistuje napr. študijný odbor „básnik“): bez ohľadu na to, či sa vyberie verzia A alebo B, časť umelcov úplne spokojná nebude.

Som však presvedčený, že návrh poskytuje rovnováhu v celkovom nastavení kritérií tak:

- aby bol celý proces spojený s evidenciou čo **najjednoduchší** (a to umožní práve uplatnenie kritéria odborného vzdelania),
- a zároveň **aby bolo stavovskou čťou byť súčasťou Štatútu umelca**, aby bol Štatút výzvou pre tých, ktorí sa tam chcú dostať, výzvou, ktorá ich bude motivovať k práci na sebe: transparentne nastavené kritéria by mali umožniť následné pružné akceptovanie za jasne stanovených podmienok všetkým, ktorí túto výzvu naplnia.

Preto podporujem verziu A. Budem však akceptovať aj verziu B, pokiaľ získa väčšiu podporu. Nemáme inú možnosť, ak nechceme prešľapovať na mieste ďalších 20 rokov: túto otázku je treba v spolupráci s MK rozhodnúť a prijať racionálne riešenie, akceptovateľné nielen pre umelcov, ale i štát.

9/ Jednou z posledných, ale najdôležitejších otázok je: ako zosúladiť a vzájomne vyvážiť jednotlivé kritéria?

V nasledujúcom návrhu sú zohľadnené pripomienky, uvedené vyššie.

Žiadateľ bude zaradený do evidencie (profesionálnych) umelcov, ak:

1. predloží doklad o absolvovaní vysokoškolského vzdelania 2. stupňa v študijnom odbore „umenie“ v príslušnom odbore umeleckej činnosti na akreditovanej vysokej škole alebo univerzite (**alternatívne riešenie tohoto bodu:** predloží doklad o absolvovaní vysokoškolského vzdelania 2. stupňa v študijnom odbore „umenie“ v príslušnom odbore umeleckej činnosti na akreditovanej vysokej škole alebo univerzite alebo predloží doklad o absolvovaní minimálne úplného stredoškolského vzdelania v študijnom odbore „umenie“ v príslušnom odbore umeleckej činnosti na akreditovanej strednej škole alebo konzervatóriu) **alebo**
2. splní nasledujúce 3 podmienky:
 - a/ preukáže **výsledky** tvorivej umeleckej činnosti (profesijný životopis, portfolio, katalógy, CD, DVD, recenzie...)
 - b/ preukáže **zverejnenie** výsledkov tvorivej umeleckej činnosti (zrealizované výstavy, koncerty, predstavenia, filmy, publikovanie...)
 - c/ preukáže **uznanie za umelca kolegami, resp. rešpektovanou inštitúciou v danom odbore** (napr. umelecké angažmán v divadle, hudobnom či tanečnom súbore, vystavovanie v galérii a pod.), alebo vyučovanie predmetov z oblasti umenia na niektorej vyššej vzdelávacej inštitúcii, ktorá pripravuje profesionálnych umelcov v umeleckých študijných programoch, alebo akceptovanie komorou (prijatím za člena, pokiaľ v danom odbore komora existuje), alebo akceptovanie relevantnou umeleckou asociáciou (prijatím za člena), alebo akceptovanie organizátorom či porotou výberového či prestížneho umeleckého podujatia (BHS, BJD, BIB resp. národné či medzinárodné Bienále) alebo súťaže, alebo preukáže ocenenia v relevantných súťažiach, umelecké úlohy vo verejnom priestore, získanie grantu MK na umelecký projekt a pod.

Na vysvetlenie k návrhu kritérií: niektorému žiadateľovi môže lepšie vyhovovať bod „a“, inému bod „b“, ďalšiemu bod „c“, neviem si však predstaviť žiadateľa, ktorý je „aktívnou súčasťou umenia a umeleckej tvorby“ a nevedel by aspoň niečo doložiť ku každému bodu.

Ale predsa len, kontrolná otázka: vieme 2. bod doplniť alebo upraviť tak, aby lepšie naplnil zámer „nеспôsobiť šikanovanie umelcov a poskytnúť šancu na zapojenie pre všetkých, ktorí sú aktívnou súčasťou umenia a umeleckej tvorby?“

10/ Ako sa bude posudzovať splnenie kritérií?

Ak sa zrealizuje predstava, že evidencia do Štatútu umelca sa bude vykonávať pri novozriadenom Fonde na podporu umenia, proces posudzovania splnenia podmienok by mohol byť pomerne jednoduchý:

- V prípade žiadateľa, ktorý žiada o zaevidovanie na základe predloženia dokladu o absolvovaní požadovaného odborného umeleckého vzdelania, zaevidovanie by bolo automatické – vykoná poverený pracovník Fondu.
- V prípade ostatných žiadateľov: Fond na podporu umenia bude mať svoje odborné komisie pre jednotlivé oblasti umenia (výtvarné umenie, hudba, atď), ktoré budú mať za úlohu posudzovať žiadosti o grant. Možno by mohli prevziať úlohu posudzovať – v primeraných intervaloch – aj žiadosti o zaevidovanie. Alternatívou by bolo zriadenie špecializovaných komisií pri uvedenom Fonde len na tento účel.
- V zásade je zhoda na tom, že prevahu v takýchto komisiách by mali mať zástupcovia profesijných organizácii, zástupcovia inštitúcií z daného oboru a teoretici.

V praxi by to teda mohlo na Slovensku fungovať takto:

1. **krok: pracovník Fondu preberie žiadosť, skontroluje jej správnosť a úplnosť, prípadne odporučí žiadateľovi doplnenie podkladov** (v prípade zjavných vecných nedostatkov, napríklad ak profesijný životopis žiadateľa bude vyzeráť takto: “Volám sa XY a doteraz som namaľoval 2 obrázky”).
2. **krok: pracovník Fondu žiadosti rozdelí predbežne do 3 skupín:**
 - a/ žiadatelia, ktorí majú byť zaevidovaní na základe dosiahnutého stupňa vzdelania: **v prípade predloženia príslušných dokladov ich zaeviduje**, bude to plne v jeho kompetencii,
 - b/ žiadatelia, ktorých odporúča na zaevidovanie na základe výsledkov ich činnosti,
 - c/ žiadatelia, ktorých neodporúča na zaevidovanie, pretože nespĺnili podmienky.

- 3. krok: pracovník Fondu predloží takto připravené žádosti komisii pre danú oblasť umenia, ktorá posúdi podklady a potvrdí alebo zmení odporúčanie povereného pracovníka Fondu** (komentár: predpokladáme, že komisia bude posudzovať podklady najmä v sporných prípadoch a ak si to ktorýkoľvek člen komisie vyžiada, resp. ak pracovník Fondu upozorní na nezrovnalosti, ktoré zistil v podkladoch; naopak, ak budú v zozname všeobecne známe mená umelcov mimo akejkoľvek pochybnosti – ako napr. Ladislav Chudík, Marián Varga, Rudo Sikora – komisia bude mať právo nestrácať čas a žiadosť schváliť bez ďalšieho skúmania, čiže postupovať efektívne a primerane rýchlo).
- 4. Rozhodnutie komisie formálne potvrdí poverená osoba (štatutár Fondu?).**

Riešenie sporných prípadov:

Žiadatelia, ktorých žiadosť o zaevidovanie bola zamietnutá, budú mať právo požiadať o preskúmanie rozhodnutia Radu Fondu na podporu umenia. Jej rozhodnutie bude konečné, ale zamietnutí žiadatelia budú mať právo po uplynutí stanovenej lehoty (1 – 2 roky?) a doplnení predkladaných materiálov opätovne požiadať o zaradenie do evidencie.

Preskúmateľnosť rozhodnutia súdom nepovažujeme za vhodnú, mohli by z toho vzniknúť nekonečné príbehy a vnieslo by to do procesu neistotu a napätie: súd nemôže posudok umelcov nahradiť – aj tak by si nakoniec musel vyžiadať odborný posudok.



Niekoľko poznámok k širším súvislostiam

Téma Štatútu umelca, právneho a sociálneho postavenie umelca pre nás nie je ani okrajová, ani krátkodobá. V mene Slovenskej výtvarnej únie, ktorá je už dlhšie obdobie na čele IAA Europe i vo vedení IAA / AIAP, i v mene Slovenskej koalície pre kultúrnu diverzitu sme sa zúčastnili na mnohých konferenciách a pracovných stretnutiach, ktoré sú pre nás zdrojom cenných informácií (Európsky parlament i Európska komisia – Brusel, Berlín, Paríž, Salvador de Bahia – Brazília, Antofagasta – Čile, Frankfurt, Vilnius – Litva, Oslo, Istanbul, Limassol – Cyprus, Cetinje – Čierna Hora, Strassburg, Guadalajara – Mexiko, o niekoľko dní odchádzam spolu s tajomníčkou IAA Europe A. Kozárovou do Soulu

a partnerka z Grémia SKKD M. Brezovská v tom čase do Bruselu), mnohé organizujeme (nielen viackrát v Bratislave a Berlíne, ale aj v Istanbule, Bruseli či Oslo). A sme na nich (vďaka kompetentným vystúpeniam a schopnosti prinášať konštruktívne riešenia, ktoré neraz udávajú tón) aj napriek tomu, že zastupujeme len jednu z malých krajín, rešpektovaným partnerom, majú o nás záujem. Množia sa pozvania (v týchto dňoch som prijal pozvanie vystúpiť budúci rok ako rečník na konferencii vo Vilniuse), partneri sú neraz ochotní uhradiť za nás cestovné náklady, s dôverou nám zverujú zodpovednosť za organizáciu medzinárodných podujatí (napr. budúci rok jedno celosvetové a dve európske podujatia, ktoré budú súčasťou akcie Plzeň – Európske hlavné mesto kultúry 2015); ukážka z reakcií členov svetového výkonného výboru zo Švédska, Mexika, Nórska, Juhoafrickej republiky a Japonska:

- „Milý Pavol, mali by sme byť vďační za tvoju iniciatívu vypracovať riešenie pre budúce Plenárne zasadania IAA a IAA Europe. Tvoje skúsenosti, pokiaľ ide o organizovanie takýchto medzinárodných podujatí umelcov, boli v priebehu rokov neraz preukázané. A verím, že stretnutie v Plzni, v meste vo vašej bratskej krajine a v spolupráci s Bienále kresby je dobrým riešením. Tvoj návrh má moju plnú podporu. *A. Lidén, Sweden*“
- “Dear Pavol, I agree that Slovak NC in cooperation with Biennial Pilsen will be responsible for organising GA IAA/AIAP instead of Czech NC. I thank you very much for all your work to get this possibility. You have my full support. With my best regards, *Rosa María Burillo V., President IAA, Mexico*”
- “I agree with Rosa and think this is a very good solution. *Grete Marstein, Vice President IAA, Norway*”
- “Dear Pavol, I support your proposal. Thanks for your efforts in this regard. Greetings. *Anton Loubser, South Africa*”
- “Dear Pavol, I agree with your proposal. Thank you very much for your efforts. With my best regards, *Kan Irie, Japan*”

Dokonca sme sa stretli s ochotou presunúť medzinárodné podujatie na iný, nám vyhovujúci termín (MU agreement – pracovná skupina a seminár za účasti zástupcov umelcov z Nórska, Švédska, Islandu, Lotyšska, Litvy, Nemecka, Anglicka, Škótska, Švajčiarska a Slovenska v septembri 2014 v Stockholme: pozvanie som s ospravedlnením odmietol, pretože som už potvrdil v danom termíne účasť na inom podujatí v Slovinsku, organizátorka však kontaktovala moju asistentku – manažérku SVÚ A. Kozárovú, overila si, v ktorom termíne som voľný a presunula akciu s odôvodnením: „*Naozaj veľmi chceme, aby sa Pavol zúčastnil.*“)

Prosím, chápťe správne, prečo toto všetko píšem:

- pohľad „zvonku“ beriem tak trochu ako „skúšku správnosti“: v domácom merítku (keď sme takmer všetci príbuzní, alebo spolužiaci, alebo susedia, alebo kamaráti z detstva, alebo sme sa aspoň niekedy pobili, či už o hračku alebo o dievča...) môže byť hodnotenie výsledkov neraz skreslené, subjektívne ovplyvnené vlastnými záujmami; v medzinárodných pomeroch takýto lokálny subjektívny vplyv nemá šancu; rešpekt si môžete získať len tým, čo naozaj dokázate,
- mám radosť z toho, že môžem úspešne vystupovať v mene umelcov a pozitívne tým zviditeľňovať Slovensko (a využívam každú príležitosť na to, aby som pripomenul, že Slovensko – aj keď post-socialistická krajina – nie je rozvojová krajina: že síce máme mnohé problémy, ale riešime ich a máme svetu čo ponúknuť, máme na čo byť hrdí),
- teší ma, že môžem konštruktívne a neraz iniciatívne prispieť k riešeniu problémov presahujúcich rozmer Slovenska (aktuálne napr. – po cca 10 rokoch protichodných diskusií v mnohých krajinách – návrhom na zásadné oživenie IAA; ukážka z reakcie Andersa Lidéna zo Švédska, hlavného kordinátora IAA pre Európu, na môj návrh pre EC IAA/AIAP v Soule, ktorá práve v tejto chvíli zablikala v mojom počítači: *Milý Pavol, ďakujem! Záver po zbežnom prezretí tvojho návrhu – fantastické! Zdá sa, že si to celé premyslel a našiel si správne argumenty na presadenie asociovaného členstva! Spomeň si na zlyhanie návrhu na zmenu Stanov v Guadalajare, ktorý som v tomto zmysle odprezentoval ja a Grete. Prepukla tam panika! Mali sme zrejme predvídať ostré reakcie proti návrhu, ale neurobili sme to. Zdá sa mi, pri zbežnom pohľade, že tvoj návrh nemusí znepokojiť nikoho. Toto bude veľmi dôležitý bod na diskusiu v Soule. Moja reakcia je len výbuchom ocenenia, zajtra budem mať čas preštudovať tvoj návrh dôkladnejšie – ale veľmi pekne ti ďakujem za čas, ktorý si tomu venoval a premyslel to. Ak sa Andrea podieľala na práci, moja vďaka patrí aj jej.*“),
- chcem ilustrovať, že práca na štatúte nebola svojvoľným náhodným dobrodružstvom, ale systematickým racionálnym úsilím, podloženým praktickými skúsenosťami z mnohých krajín (nemá zmysel hrať sa len na našom malom „domácom piesočku“, nemá zmysel vymýšľať znovu a znovu niečo, čo už bolo nielen vymyslené, ale aj to reálne funguje niekde inde), skúsenosťami, ktoré môžeme s čistým svedomím využiť

a ku ktorým máme prístup i vďaka tomu, že aj my vieme priniesť nové pohľady na problémy našich partnerov v iných krajinách, že spoluprácu s nami považujú za prínos a preto s nami počítajú,

ale **PREDOVŠETkým**:

chcem skúsenosťami, získanými vďaka účasti na širokej medzinárodnej spolupráci, **prispieť k riešeniu a najmä VYRIEŠENIU** aspoň niektorých NAŠICH problémov, ktoré na Slovensku v kultúre máme: PRETO som venoval veľa energie aj príprave Štatútu umelca, ktorý môže – po 20 rokoch diskusií a úsilia aj našich predchodcov – konečne otvoriť cestu ku konštruktívnym riešeniam.

Porovnajte, prosím, ak máte ešte stále pochybnosti, poslednú verziu návrhu kritérií s praxou, uplatňovanou v iných krajinách:

Nórsko, Grete Marstein, Norske Billedkunstnere (NBK)
Vstupné požiadavky pre členstvo v združení/asociácii nórskeho výtvarných umelcov (NBK): Členstvo v NBK možno získať iba prostredníctvom členských asociácií. Regionálne asociácie majú spoločné vstupné požiadavky, ale celoštátne združenia/asociácie majú svoje vlastné doplňujúce požiadavky. Vstupné požiadavky pre regionálne združenia NBK sú kombináciou hodnotení žiadateľa z pohľadu umeleckej formálnej a praktickej spôsobilosti. Cieľom kritérií pre členstvo je zabezpečiť, aby členmi združenia boli len profesionálne zárobkovo činní výtvarní umelci. Žiadateľ musí dosiahnuť vzdelanie vo výtvarnom umení a/alebo jeho zárobková činnosť musí byť na profesionálnej úrovni porovnateľnej s kvalifikáciou na úrovni umelca/magistra (MA). Počas hodnotenia sa prihliada na nasledujúce kritériá:

- Vzdelanie
 - Umelecká činnosť
 - Umelecké úlohy vo verejnom priestore
 - Nákup diel verejnými alebo súkromnými inštitúciami
 - Granty
 - Ocenenia
- V regionálnych združeniach: **žadatelia, ktorí získali titul magistra (MA) v odbore výtvarného umenia** na národných umeleckých akadémiách v Bergene (KHIB), Osle (KHIO), Trondheime (NTNU) a v Tromse (HITO), budú za členov asociácie prijatí automaticky. *Platí aj pre uchádzačov z porovnateľných inštitúcií v zahraničí (treba doložiť). V prípade žiadateľov s titulom bakalár (BA) v odbore*

výtvarného umenia od KHIB, KHIO, NTNU a HITO ich vzdelanie bude hodnotené v kombinácii s vyššie uvedenými kritériami. Žiadatelia bez formálneho vysokoškolského vzdelania vo výtvarnom umení budú hodnotení podľa vyššie uvedených kritérií v porovnaní s požiadavkami na magistra.

Rakúsko

uznáva profesionálneho umelca na základe kombinácie nasledujúcich dvoch kritérií „špeciálne výtvarné vzdelanie“ a „overiteľné výsledky umeleckej tvorby“, avšak v kombinácii s hodnotením umelcovej tvorby prostredníctvom subkomisií špecializovaných na danú oblasť umenia (zhodnotenie diela kolegami).

Kanada

Zákon o profesionálnom štatúte umelcov vizuálnych umení, umeleckých remesiel a literatúry a o ich zmluvách s širiteľmi (používateľmi) (L.R.Q., c. S-32.01)

Zákon je určený umelcom, ktorí tvoria svoje diela vo vlastnej réžii v troch konkrétnych oblastiach: vizuálne umenie, umelecké remeslá a literatúra. Týka sa tiež širiteľov týchto diel. Tento druhý zákon, týkajúci sa štatútu umelca, bol prijatý v roku 1988 a potvrdzuje profesionálny štatút umelcov pracujúcich v týchto troch veľkých oblastiach umeleckej tvorby.

Definícia profesionálneho umelca

Podľa tohto zákona je profesionálny umelec človek, ktorý spĺňa každú zo štyroch nasledujúcich podmienok:

- sám sa považuje za profesionálneho umelca;
- tvorí diela vo vlastnej réžii;
- jeho diela sú vystavované, produkové, publikované, predávané alebo vysielané každým možným spôsobom;
- získal od kolegov z branže dôkaz, že ho pokladajú za profesionálneho umelca, napríklad: čestné uznanie, odmenu, cenu, štipendium, nomináciu za člena odbornej poroty, prezentáciu jeho diel na salóne/výstave či iným spôsobom;

alebo

- je členom uznávanej asociácie profesionálnych umelcov.

V Chile

je umelec definovaný ako „profesionálny umelec“ vtedy, ak absolvoval vysokoškolské vzdelanie (získaný titul v oblasti umenia a pod.). Tí, ktorí umenie neštudovali, sú považovaní za amatérov, ktorí umenie vykonávajú iba ako svoje hobby.



Niekoľko slov celkom na záver

Neraz priam nekonečné diskusie, ktoré som k tejto téme viedol v mnohých krajinách, mi umožnili získať určitý nadhľad a dospieť k tomuto konštatovaniu:

a/ napriek zložitosti problematiky (vzhľadom na objektívnu rozdielnosť podmienok v jednotlivých oblastiach umenia, ktoré má štatút legislatívne zastrešiť), i napriek rozdielom medzi jednotlivými krajinami, prakticky všade sa diskutovalo (rovnako či veľmi podobne ako na Slovensku) znovu a znovu o tých istých skutočných i zdanlivých problémoch, a – pokiaľ prevážil zdravý rozum – prichádzali sme viac-menej k tým istým záverom,

b/ aj keby sme diskusiu predĺžili o ďalšie roky, žiadne zásadne nové pohľady na problematiku sa už očakávať nedajú.

Preto verím, že budeme Štatút umelca ako výsledok dlhoročného úsilia v podstate jednej generácie hodnotiť najmä s ohľadom na možnosti potenciálneho rozvoja kultúry a umenia, s ohľadom na možnosti podpory tvorby ako celku, a povznesieme sa nad lokálne, skupinové či osobné záujmy, nad subjektívny pocit, že „práve nás“ chce Štatút poškodiť: všetci, ktorí sme sa zúčastnili na príprave, sme v priebehu procesu reagovali na pripomienky a urobili v záujme nezablokovania rokovaní nutné ústupky oproti svojim pôvodným predstavám, ale nepochybujem o tom, že pod výsledok – ak sa nám ho skutočne podarí dosiahnuť – sa s čistým svedomím podpíšeme. Držme si v tom navzájom palce.



4 / f / Rada vlády pre MNO, Nórske granty a Sektorová rada pre kultúru a vydavateľov / Slovenská výtvarná únia za svojim prahom

Braňo Jelenčík

Na Slovenskú výtvarnú úniu už niekoľko rokov neplatí staré ľudové príslovie o dievčičke, ktorá skromne čaká doma, či sa nájde pre ňu dobrý nápadník. Naopak, stala sa z nej ambiciózna emancipovaná osobnosť, ktorá „vyšla do sveta“. O mnohom, skutočne globálnom, podrobne hovoria príspevky Paľa Kráľa. Ja skôr odprezentujem, čo sa deje obrazne za našimi humnami – v blízkych chotároch. Už dva roky je Slovenská výtvarná únia prostredníctvom členstva v Slovenskej koalícii pre kultúrnu diverzitu zastúpená v komore mimovládnych organizácií Rady vlády pre mimovládne a neziskové organizácie. Komora v tomto prípade znamená zoskupenie všetkých zástupcov „mimovládok“ v Rade vlády, ktoré je doplnené akoby druhou komorou, ktorá integruje všetky ministerstvá a dôležité štátne organizácie. V reále sedíme a schvaľujeme, či zamietame návrhy, postoje, aktivity v jednej miestnosti – spolu. My mimovládkaři vždy čosi chceme, prípadne potrebujeme. Prítomní zástupcovia ministerstiev na úrovni štátnych tajomníkov, alebo iných vysokých manažérov sa priamo vyjadrujú ku zdrojom, legislatíve, vykonávacím predpisom. Neraz tak, že to nejde, ale je na nás, aby sme boli neodbytní a presvedčiví. V tom je kúzlo synergie i motivujúceho okamihu.

Čo priniesol tento rok? Zo svojej pozície na vlastnú žiadosť odstúpil splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti, známy občiansky aktivista Filip Vagač. Nového sa podarilo po dlhšom hľadaní vhodnej náhrady vymenovať podpredsedovi vlády Robertovi Kaliňákovi prakticky až na konci roka. Je nim právnik Martin Giertl, známy z vyhraných sporov s veľkými nadnárodnými spoločnosťami, v ktorých zastupoval ukrivdených zamestnancov. Vo svojom krátkom vystúpení na úvod predstavil svoju profesijnú výhodu a súčasne liek na to, čo bolo pre nás – síce kreatívne a aktívne, ale predsa len v striktných formuláciach

a v technikách administratívy neskúsené osobnosti, kľúčové. Schopnosť orientovať sa v paragrafoch, termínoch, formalitách. Naše výzvy a dobre mienené podnety ku štátnej správe končili nevybavené, alebo nepochopené pre formálne nedostatky.

Druhým najdôležitejším krokom bolo finálne zorganizovanie tzv. platforiem, čiže strešných organizácií, ktoré samé spájajú množstvo menších združení aktivistov pre konkrétny druh aktivít. Je to v podstate podobné, ako keď SKKD integrovala SVÚ, resp. ako SVÚ zastrešuje jednotlivé združenia. Hrozilo celkom praktické paralizovanie fungovania procesov komory, keby sa napríklad na zasadnutie Rady vlády dostavilo niekoľko stoviek malých združení a v „rôznom“ by žiadali prerokovanie partikulárnych problémov a požiadaviek. Teraz sa ich potreby sústreďia v strešnej organizácii = platforme. Ona zväzí dôležitosť, jedinečnosť i význam nároku, jeho kompatibilitu s celkovým snažením komory, prípadne strategické súvislosti, ako formu a termín prezentovania. Môže tiež zrealizovať podporný lobing. Naša výnimočnosť je vo veľkosti členskej základne, ktorú reprezentujeme i v rozmanitosti druhov činností, ktoré naše združenia vykonávajú, ale najmä existenciou čohosi, čo môžeme nazvať spoločným menovateľom, ktorým sú špecifiká umeleckej tvorby. Tie nás súčasne stmelujú, lebo nedrobia naše úsilie. Snažil som sa zastupovať naše farby čo najprofesionálnejšie, relevantne aktívne, prezieravo, seriózne. Dnes máme vybudovanú mienkotvornú pozíciu i povesť rozvážneho partnera napriek faktu, že sme v prostredí „mimovládok“ iba krátko. Mnohé to spolu ťahajú už viac ako dvadsaťpäť rokov. Tretím krokom, ktorý pokladám za skutočne pozoruhodný, bolo vycerenie zubov. Medzi ľuďmi je živý názor, že bežní občania sú proti mašinérii štátu bezmocní. Práve združovanie dokáže tieto skúsenosti otočiť. Keď sme niekedy v septembri skonštatovali, že legislatíva sa obracia proti MNO a nedarí sa nám so štátnou správou komunikovať na primeranej úrovni, začali sme konať. Lady sa prekvapivo pohlí. To, že dnes dokáže byť návrh zákona rýchlo podrobený vecnej kritike a táto sa dostáva medzi státisíce zainteresovaných, už vládu i ministerstvá obťažuje, straší. Je vhodnejšie sa niekedy prispôbiť, ako neustále bojovať a strácať sympatizantov. Tým však nechcem zľahčovať situáciu, či vytvárať falošnú ilúziu idylického rešpektovania MNO zo strany štátnych úradníkov. Hovorím, že sa učíme načúvať navzájom a odstraňovať z cesty vzájomného spolunažívania najväčšie bremená. Spokojní budeme iba ak sa postupne dopracujeme k symbióze. Podobne to vidia aj racionálne uvažujúci ľudia z vlády a ministerstiev.

Toľko teda k nášmu členstvu prostredníctvom SKKD v Rade vlády pre mimovládne a neziskové organizácie (MNO). Keď hovorím, že sme poriadne vykročili za vlastný prah, tak sa treba pochváliť ďalším členstvom. Iste viete o grantovej aktivite Nórskeho kráľovstva na Slovensku, ktorá je populárna pod skráteným názvom Nórske granty. Práve vďaka členstvu v Rade vlády pre MNO a jej odporúčaniam som bol Úradom vlády menovaný do jednej z komisií nezávislých odborníkov (konkrétne za 3. sektor), ktoré schvaľujú prideľovanie grantov jednotlivým podaným projektom, prípadne detaily ich poskytnutia (konkrétne Výberovej komisie pre program SK05, odbor grantov Národného kontaktného bodu pre finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus). V tomto prípade ide o komisiu venujúcu sa revitalizácii pamiatkového fondu. Zatiaľ som sa zúčastnil dvoch zasadnutí komisie a opäť prízvukujem, nie je všetko také čierne, ako sa zdá. Možno dnes v spoločnosti silne rezonujú rozličné kauzy úplatkárstva a klientelizmu, no systémová ochrana korektnosti rozhodovania a proces rozhodovania, tak ako som ho zatiaľ mal možnosť sledovať, ma presvedčili, že sme na etické hodnoty ešte nerezignovali. Žiada sa mi však pripomenúť, že tak ako z aspektu etiky, ani z aspektu odbornej prípravy na výber projektov nejde o jednoduchú záležitosť. Na zasadnutie sa treba pripraviť načítaním projektových žiadostí, rokovanie i zápisnica sa vedú v angličtine kvôli prítomnosti nórskeho supervízora. Zápisnicu musia podpísať všetci zúčastnení. Tak isto musíme písomne vyhlásiť, že ku konkrétnym projektom nemáme žiaden, ani najmenší vzťah. Bol som svedkom toho, ako zúčastnení konzultovali práve túto skutočnosť mimoriadne dôsledne, aby nevznikli žiadne pochybnosti. Verte, je to dobrý pocit robiť na niečom skutočne zmysluplnom v atmosfére dôvery a etickej zodpovednosti.

Hovorí sa, že do tretice všetko dobré. Aj my máme tretiu zaujímavú informáciu. Dlhodobá spolupráca Paľa Kráľa s MK SR, kde už celkom samozrejme rátajú s jeho cennými radami, nás po roku obklukou vrátila do práce na dôležitých projektoch EU: Národná sústava povolaní a Národná sústava kvalifikácií, ktoré majú definitívne vyriešiť rozpory v uznávaní vzdelania získaného na rozličných inštitúciách a školách v rámci EU a uľahčiť tak mobilitu pracovnej sily v rámci Európy.

Možno sa na prvý pohľad stráca súvislosť medzi nami výtvarníkmi a kolegami umelcami, s ktorými sme spojení vďaka už niekoľkokrát spomínanej SKKD a definovaním kvalifikačných predpokladov na výkon istých povolaní. Vzťah je však celkom logický a kontrola nad riešeniami v tejto oblasti nadmieru prospešná. Vysvetlím. Nepochybne sa čoraz častejšie stretávate s prenikaním amatérskych umeleckých výkonov na trhy s profesionálnym umením. Sprvu sme verili v zdravie trhových mechanizmov, ktoré by mali spontánne oddeliť zrnko od pliev. Tie by však fungovali len za predpokladu spoločenského vedomia o kvalitnom profesionálnom umení (schopnosti jeho rozlíšenia), ktoré by formovalo aj dopyt po ňom. Pokiaľ by zákazníci boli ochotní „vymieňať“ hodnoty prijímané profesionálnym umením za primerané honoráre. Práve mimoriadne subjektívne, ničím nelimitované názory na to, čo je dobré, čo je kvalitné, spôsobujú i deformácie cien a dodacích podmienok umeleckých diel. To je prirodzené pole pôsobnosti amatérov s talentom ponúkať bez okolkov pseudoumelecké diela za zaujímavé ceny, doslova parazitovať na nepriaznivej ekonomickej situácii a kultúrnej devastácii spoločnosti. Dlhá sa zdalo, že nebudeme mať voči Status quo žiadne opravné nástroje. Prvým krokom, ktorý zrejme vytvorí pevný bod vo vesmíre, aby sme dokázali pohnúť týmto problémom, je tzv. štatút umelca o ktorom stále priebežne informujeme. Jeho uzákonenie a naviazanie na vyššie právne normy by sa nám pri troche šťastia malo podariť. MK SR je mu naklonené a vo svojich aktivitách ho podporuje. Celkom zákonným krokom je potom, ak už hovoríme o profesionálnom umelcovi – tvorcovi, aj definovanie potrebných kompetencií a kompetentností – teda zručností, spôsobilostí, praxe a skúseností potrebných na výkon konkrétneho umeleckého povolania. To by bol ďalší významný krok k rozlíšeniu profesionálov od amatérov. Podporil by znenie, výklad a uznávanie postavenia profesionálnych umelcov pre široké spektrum legislatívno-normatívnych činností, kde námatkovo zaraďujeme napr. ochranu autorských diel, daňové a odvodové úľavy pre profesionálnych umelcov, ochrana trhu s umeleckými výkonmi a pod. No povedzte, nevyplatí sa zaoberať i na tejto frontovej línii? Po skúsenostiach z minulého roka, i vzhľadom na môj prehľad v systéme umeleckého školstva, ako i vzhľadom na extrémne pracovné vyťaženie Paľa Kráľa (ktorý už bol do uvedenej Rady vymenovaný, ale rozhodol sa požiadať o uvoľnenie) sme sa s podporou Koaličnej rady SKKD dohodli, že SKKD budem zastupovať v Sektorovej rade pre kultúru a vydavateľov

namiesto neho ja. Práca sa zatiaľ rozbieha, nemôžem teda podať vyčerpávajúci report ako v predošlých prípadoch. Nevadí, zostane na budúcu ročenku.

Sme v závere mojej správy o krokoch SVÚ po „nových chotároch“. Bola možno pre vás aj trocha dlhá a možno vás zaujali iba selektované informácie. Na to, aby sme kráčali ešte ďalej a šírili nielen dobré meno, ale aj naše záujmy a vízie, potrebujeme predovšetkým internú podporu. Tá začína dobrou komunikáciou a transparentným manažérskym prostredím. O obe sa z plných síl snažíme. Chceme, aby ste rozumeli tomu, čo robíme a ako uvažujeme. To je nielen predpoklad priateľstva, ale aj „dobrých klubov“. Byť organizovaný, hoci v „dobrom klube“, znamená z vašej strany vôľu i ochotu akceptovať spoločné záujmy celku. A zo strany SVÚ je to záväzok nesklamať.



Namiesto Post Scriptum:

Začiatkom decembra som sa zúčastnil na konferencii o architektúre a interiérovom dizajne. Bola výborne pripravená, konala sa v noblesnom prostredí a tešila sa záujmu profesionálov z celého Slovenska. Neboli tam však iba samotní výkonní architekti a dizajnéri, ale aj výrobcovia, dodávatelia rôznych stavebných a dekoračných materiálov, doplnkov, vybavenia a pravdepodobne aj investori, ktorí majú záujem hodnotiť, aké kreatívne výkony od nás dostávajú. Moja účasť bola improvizáciou. Zaskakoval som za Prof. akad. soch. Petra Paliatku a tému svojho vystúpenia som si pripravil bez detailnejšieho poznania tém svojich predrečníkov. S usporiadateľmi sme sa dohodli, že vystúpim posledný a konferenciu uzavriem všeobecne akceptovateľným a pre všetkých dôležitým dôstojným posolstvom. Čo povedať pre tak rozmanité publikum? Napokon som sa rozhodol rozprávať o probléme, ktorý nás roky trápi a neriešili sme ho buď vôbec, prípadne riešili mimoriadne nešikovne, lebo sme v náš prospech nedosiahli nič! Amatér versus profesionál. Už prvý pohľad do sály po uvedení prezradil, že téma prítomných zaujala. Nielenže sa nepoberali na odchod, čo je bežné pri posledných vystúpeniach, ale pohodlnejšie sa usadili a načúvali. Hovoril som o tom, čo situáciu iniciuje, ako sa amatéri správajú, čo je ich konkurenčnou výhodou. Pokračoval som vymenovaním rizík, ktoré autorské výkony amatérov

prinášajú, ale i o výhodách profesionálnej práce primerane vzdelaného a skúseného umelca. Aj keď pred mnou odznelo nepochybné mnoho dobrých vystúpení, dokonca som presvedčený, že aj ďaleko užitočnejších pre samotnú prax ako to moje, publikum súhlasne prikyvovalo a šepťom s mojimi závermi súhlasilo. Téma pôsobila ako odklätie. Trafili sme kliniec po hlavičke. Akoby to už bolo treba raz nahlas povedať na verejnom fóre a hlavne bez servítok pred ústami. Hrdo som samozrejme spomenul úsilie SVÚ pri koncipovaní štatútu umelca, ale i pripomienkovaní autorského, či stavebného zákona, pri tvorbe kultúrnej stratégie, kde sa opäť snažíme prácu umelca profesionála chrániť a vrátiť jej pôvodný spoločenský význam a súvisiacu úctu. Ku koncu už neverbálna i verbálna komunikácia potvrdila, že mi prítomní porozumeli a tému si vzali za svoju. Ozval sa aj celkom presvedčivý potlesk. Kuloárne ma viacerí zastavili a potvrdili moje predpoklady, že vynesenie témy ich potešilo. Ďakovali mi a ocenili už spomenuté úsilie SVÚ. Boli prekvapení, že sme v sebe našli energiu a odvahu konať. Informácie pokladali za prínosné. Samozrejme hovorili aj o obavách. Mnoho pozitívneho úsilia už podľa ich názoru zapadlo prachom. Ubezpečil som ich, že sme vytrvalí a dôslední, najmä keď ide o budúcnosť, o prežitie výkonných umelcov, pre ktorých je profesionálna práca jediným zdrojom obživy. Aj investori si uvedomili, že lacná a naoko bezproblémová spolupráca s amatérmi je rozhadzovaním cenných zdrojov. Neprináša v konečnom dôsledku efektívny výsledok typu výhra/výhra. Kto sa smeje naposledy je amatér, ktorý de iure nenesie ani zodpovednosť za paškvil, lebo rozhodnutie investora práve pre nízku cenu a pochlebovanie determinovalo možné legislatívne limity vymáhania náhrady škôd. Chcel som ctených čitateľov Ročenky SVU informovať aspoň týmto Post Scriptum o postoji kolegov i odbornej verejnosti k nášmu úsiliu. Občas je dobré vedieť o pozitívnej spätnej väzbe. Najmä v čase, keď sem tam počuť aj hlasy, že existencia SVÚ je epizóda zo života staroštruktúrových dinosaurov. Som presvedčený, že budúcnosť dá za pravdu tým, čo namiesto intelektuálneho vajatania konajú v prospech ostatných.

K dispozícii máme tiež žiadosť spolku o povolenie usporiadať zbierku, adresovanú županskému úradu...

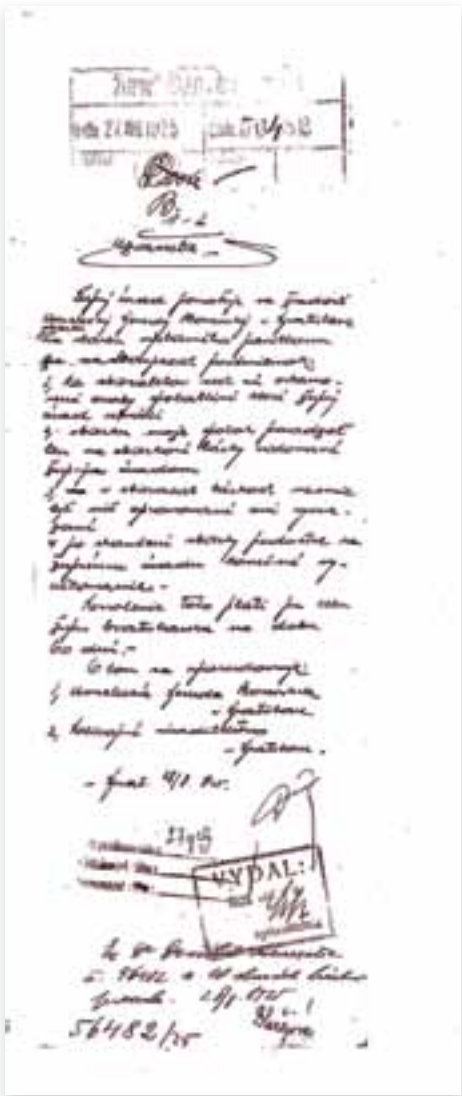
„Umelecká Beseda Slovenská zbierajúc náklad potrebný k vystaveniu výstavného pavilónu prevyšujúci obnos 800 000 Kč, nútená je uchýľovať sa k dôveryhodným osobám so žiadosťou, aby v okruhu svojich známych zozbierali príspevky k tomuto účelu. Tým cieľom vyhotovila zbieracie hárky, ktoré budú číslované, na osobu znejúce, a jednotlivcom proti potvrdenke za účelom zbierania odovzdané.“

...ktorý koncom augusta 1925 odpovedá v rámci zachovania transparentnosti nasledovným uznesením:

- „Župný úrad povoľuje na žiadosť Umeleckej Besedy Slovenskej v Bratislave zbierku na stavbu výstavného pavilónu za nasledujúcich podmienok:
1. za zberateľov nech sú ustanovené osoby spoľahlivé, ktoré župný úrad schváli,
 2. zbierku môže spolok prevádzať len na zbierkové hárky vystavené župným úradom,
 3. na zbierkových hárkoch nesmie byť nič opravené ani vymazané,
 4. po skončení zbierky predostrie sa župnému úradu konečné vyúčtovanie.
- Povolenie teda platí pre celú župu bratislavskú na dobu 60 dní.“

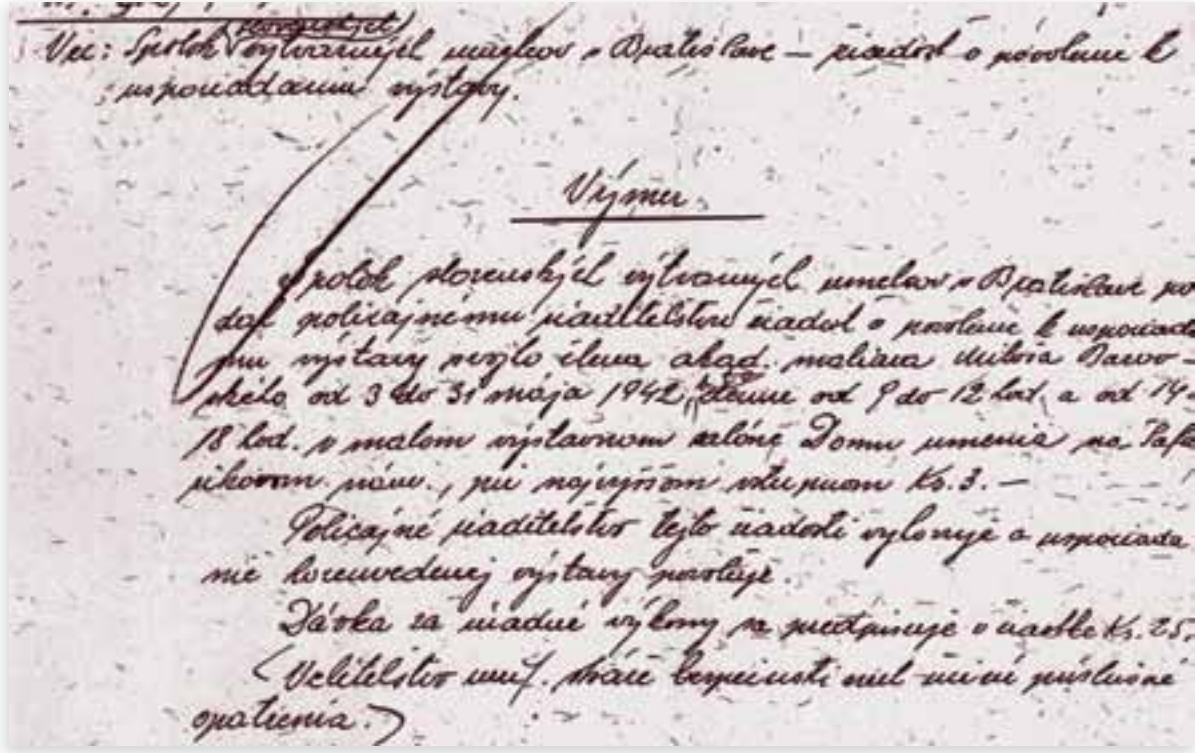
Na župana sa obracia aj predseda Umeleckej Besedy a v osobnom liste ho žiada, aby svojim vplyvom podporil žiadosť spolku o príspevok na výstavbu. Snahy vysvetľuje nasledovne: „Dalo nám 4 roky práce, prv ako sme dosiahli darovanie pozemku od mesta Bratislavy a teraz už naozaj záleží len na úspechu zbieracej akcie, aby naši umelci už konečne mali nejaké to prístrešie! Beztak robíme len to najnutnejšie – za Kčs 500 000 sa dnes mnoho nepostaví.“

Čo sa nakoniec postaviť podarilo, vidíme na fotografii Josefa Hofera z roku 1926.



- Uplynulo takmer 90 rokov od týchto udalostí a keď sa pozrieme na dnešnú činnosť Slovenskej výtvarnej únie sídliacej v UMELKE, paralely sú neprehliadnuteľné:
- budova, ktorá sa medzičasom stala národnou kultúrnou pamiatkou, vyžaduje neustále zveľaďovanie a opravy,
 - výstavný pavilón stále slúži všetkým umelcom, o výstavný priestor môžu požiadať všetci záujemcovia, či už sú členmi SVÚ alebo nie,
 - usporiadanie nevýstavných aktivít je už dnes v galérii samozrejmosťou: koncerty, krsty kníh, prednášky, divadelné predstavenia a mnohé iné multižánrové podujatia,
 - úspešnosť tejto činnosti je bez rozdielu doby podmienená výdatnosťou hmotnej podpory, príklady z minulosti by mohli byť inšpirujúce pre mesto i súkromných investorov a možných sponzorov.

Slovenský národný archív, v ktorom nájdeme takmer kompletnú dokumentáciu Zväzu slovenských výtvarných umelcov (zmapovanú v roku 2010 pracovníkmi SNA pri presune dokumentov z budovy na Partizánskej ulici) prezrádza, že UMELKA niesla v prvej polovici 20. storočia aj názvy *Dom umenia* (v Bratislave na Šafárikovom námestí aj s jeho dvorom) alebo *Dom umelcov* (nachodiaci sa pri moste vedúcom cez Dunaj). V snahe zrekonštruovať vznik, zánik, splývanie a obnovovanie jednotlivých spolkov sa najčastejšie vyskytuje Umelecká beseda slovenská (okrem toho boli výtvarníci aj členmi Spolku slovenských umelcov a Združenia slovenských umelcov), neskôr v 40. rokoch sa v dokumentoch spomínajú transformácie na Spolok slovenských výtvarných umelcov, Blok slovenských výtvarníkov, Jednotu slovenských umelcov či Ústredný spolok slovenských umelcov.



Bibliografia
Slovenský národný archív, Fond 862, Zväz slovenských výtvarných umelcov, 1952 – 1990.
Policačné riaditeľstvo, krabice 65, 66, 68.
Archív hlavného mesta SR Bratislavy, Fond 460, Spolky v Bratislave, 1839 – 1963.
Štátny archív Bratislava, Bratislavská župa II., 140 e – krabica 113.

... zopár poznámok,
ktoré sa do oficiálnych správ
zo zahraničných pracovných ciest
nedostali

Pavol Král'

Vilnius

"You do an excellent work! So great difference in comparing with the previous years!", len pred nedávnom zaznelo po mojom vystúpení v zahraničí. Áno, práca ma baví a výzvy motivujú – snáď až príliš často idem „na doraz“. Ale sú aj úplne iné situácie: niekedy sa cítim celý „pokrčený“, bez iskry, bez nápadu, bez energie. Unavený, vyčerpaný, opotrebovaný. Občas i rozladený, znechutený, podráždený. Úplne výnimočne aj vymrznutý, podchladený a premočený (pri ceste do Umelky nepomohli ani ťažké zimné topánky, ktoré som si zobral na Dankine naliehanie: voda mi po prudkých privaloch dažďa prenikla priamo na kožu a cítil som, ako mi po nohách steká do topánok a veselo čľapká medzi prstami...). Tak sa cítim deň – dva pred odletom do Litvy. Nielen, že som opäť strávil v práci aj väčšinu víkendu (a v pondelok ráno som to na sebe cítil), nielen, že som namiesto prípravy na konferenciu Európskej rady umelcov (ECA) vo Vilniuse musel riešiť jednu za druhou neodkladné záležitosti (termín na podanie grantov, prebiehajúcu rekonštrukciu Umelky,

ekonomiku a prevádzku SVÚ, pripomienkovanie návrhov v rámci Rady vlády a jej poradných orgánov, prácu na medzinárodnej analýze k štatútu umelca): niektoré boli neodkladné už dávno a žiadny ďalší dôvod na nevybavenie už nepripadal do úvahy. Opäť som riešil aj mnoho záležitostí „odkladných“ i úplne zbytočných (ťažko rozumne vysvetliť, prečo mám byť v nedeľu o ôsmej večer k dispozícii, aby som zodpovedal telefonické otázky typu „kedy má Galéria SVÚ otváracie hodiny“ – informácia je nielen na dverách Galérie, ale i na webe SVÚ...). Niekedy sa však nedá povedať nie, aj keď sú na to racionálne dôvody, alebo keď je úplne jasné, že záležitosť je prehratá úplne od začiatku: je ťažké odmietnuť prosbu o pomoc. Konečne však môžem hodiť všetko ostatné za hlavu a naozaj sa sústrediť na Vilnius. Periférnym videním podvedome sledujem svetelný panel na letisku a čakám na signál „boarding“, ale myšlienkami som už inde: otváram notebook a plne sa koncentrujem na tému konferencie a analýzu podkladových materiálov. Rýchlo načrtávam zopár poznámok k bodom, ku ktorým sa chcem vyjadriť.

- Galéria moderného umenia ➤
- Nočný Vilnius ➔

Madrid

Niekoľko dní po návrate z Vilniusu opäť cesta na letisko (iná medzinárodná organizácia i téma – zasadanie svetového výkonného výboru IAA / AIAP a Konferencia krajín Latinskej Ameriky a Karibiku: opäť ma čaká analýza podkladových materiálov a príprava poznámok najmä na letiskách a po nociach). Je niečo po štvrtej v noci, štiplavý mráz na zástavke autobusu je s pribúdajúcimi minútami cítiť stále intenzívnejšie. Skoro polhodina čakania a dlhý monológ mladíka vo veku okolo 25 rokov: buď je mierne „zhúlený“ alebo disponuje len veľmi jednoduchým, limitovaným myslením. Vytrvalo a nepretržite hovorí: čiastočne sám pre seba, čiastočne sa obracia na ženu (matku?), ktorá ho mlčky a bez výrazu sprevádza. Prúd slov ale smeruje predovšetkým na mňa. Letí do Amsterdamu. Kladie naivné, ale odzbrojujúco detsky úprimné otázky. Chce vedieť, či ho vezmú s letenkou zadarmo do autobusu a veľmi ochotne mi ju ukáže, tak mu ju skontrolujem – vyzerá v poriadku. Najviac ho zaujíma, či sa dá ešte v Amsterdame kúpiť „TO, no veď viete“, naznačí gestom fajčenie trávy. Na letisku Schwechat ma prekvapí nová hala na vybavovanie cestujúcich. Provizórne úpravy, spojené s rekonštrukciou terminálu, mi narušili zabehaný stereotyp a v posledných mesiacoch ma už niekoľkokrát donútili znovu sa zorientovať. Ešte pred 4 dňami to tam vyzeralo úplne ináč. Prvé medzi pristátie v Madride a 14 hodinová prestávka pred odletom do Čile. Rýchly presun do centra s neprehľadnuteľnými stopami generálneho štrajku, ktorý sa skončil len pred niekoľkými hodinami: porozbíjané výklady, farbou znefunkčnené bankomaty. Nálepky s výzvou na štrajk sú úplne všade: na stenách, výkladoch, svetlách semaforov, vo fontáne. Možno i vďaka tomu nie je pred svetoznáмым múzeom Prado obvyklý rad čakajúcich: pred rokom som ho obišiel – lístky predávali so vstupom najskôr na nasledujúci deň. Teraz stojím pred vchodom a – napriek nečakanej možnosti ihneď vstúpiť – váham... Po vypätí posledných dní sa cítim príliš „rozbitý“ na takúto rozsiahlu zbierku. Potrebujem si vyčistiť hlavu. Pomaly sa poflakujem po miestach, ktoré sú mi dôverne známe: hotel Mediodia, malé kaviarničky, Centrum súčasného umenia, uličky, námestia i kostoly s vôňou histórie. Pred kráľovským palácom opäť zaváham, ale rozhodnem sa vstúpiť: ani ma nezaskočí, že osud so mnou spolupracuje – dnes z mimoriadnych dôvodov zatvorené.



- Čerstvé stopy generálneho štrajku v centre ↓
- Oáza pokoja v uličkách starého Madridu →



Kaviarničku, kde si dám prvú šálku kávy, vyberám veľmi starostlivo. A vychutnávam si ju naplno: intenzívnu vôňu a chuť kávy, príjemnú servírku, s ktorou sem-tam prehodím zopár slov, tlmený bezstarostný džavot ľudí, sediacich okolo, atmosféru lokality. Chvíľu si čítam v zamyslených i veselých tvárach okoloidúcich, potom osviežený vytiahnem notebook a zo dve hodiny sústredene pokračujem v písaní poznámok k mojej analýze.

Potom iné príjemné miesto a niečo „malé“ zjesť („malé“ preto, aby bol zase dôvod niekde si posediť a rozložiť si notebook). Mapu nepotrebujem, zatiaľ ma spoľahlivo vedie intuícia a spomienky.

Na záver predsa len Prado – a stojí to za to. A cesta rozžiareným nočným Madridom späť na letisko.

Santiago de Chile / La Serena / Antofagasta

Na impozantnom madridskom letisku sa prepracujem bludiskom terminálov ku správne „gate“ a pred odletom opäť využijem čas na sústredenú prácu na mojich poznámkach. Vždy sa snažím byť na letisku pri „gate“ zavčasu, aby som sa ležérne a bez príznakov paniky mohol zaradiť na nástup do lietadla medzi prvými. Snažím sa tak vyhnúť nekonečnému postávaniu a zmätkom v tlačnici, ktoré neraz spôsobujú nerozhodní jednotlivci ovešaní tromi, štyrmi taškami a zopár igelitkami. Sú schopní zablokovať uličku v lietadle na dlhé minúty pri rozmiestňovaní svojej batožiny do dvoch či troch

batožinových boxov. Potom sa vyzlečú, rozvážne kabát či bundu poskladajú a pridajú do boxov. Keď sa už-už zdá, že sa posadia a rad sa konečne pohne, zmenia názor a začínú meniť uloženie batožiny. Prípadne niektorú tašku zložia a začínú si vybaľovať niečo nesmierne dôležité, čo práve teraz potrebujú. A najlepšie je, keď vzápätí zistia, že si sadli na nesprávne miesto, všetko zložia a začínú sa predierať proti prúdu ešte stále stojacich ľudí späť, niekam do neznáma... Moja obvyklá taktika však tentokrát zlyháva: prvý kontakt s čílanmi pri nastupovaní do lietadla nie je príliš pozitívny. Vždy sa nájde zopár chytrákov, ktorí sa v čase „boarding time“ vynoria niekde zozadu (akože si niečo overujú...) a už potom zostanú tesne pri vchode. Teraz ich je však okolo 20, navyše už pol hodiny pred časom nástupu. To spôsobuje v dave čakajúcich nepokoj a za pár minút sa vytvára desiatky metrov dlhý rad.

Nastupovanie do lietadla sa oneskoruje, úmerne meškaniu stúpa napätie. Dokonca sa začína diať niečo úplne neobvyklé, čo bolo pred rokmi štandardnou súčasťou čakania pri lyžiarskych vlekoch: predbiehanie a hlučné (neúspešné) pokusy zahnať nepoctivcov tam, kam patria: na koniec radu. Po polhodine znechutene zisťujem, že rad za mnou takmer zmizol, zato pred mnou už nie sú desiatky, ale stovky čakajúcich! Valia sa zo všetkých strán. Povedľa mňa sa do davu rezolútne zaryje energická a odhodlaná dôchodkyňa. Siahla mi len po prsia, ale postupuje ako nôž v masle. Po pár metroch si všimne, že jej partner za ňou uviazol, tak urobí obrat o 180 stupňov, bez váhania kufríkom všetkým zablokuje cestu a pohľadom posmeľuje nie dosť otrlého manžela...

Konečne (prešla skoro hodina!) sa usadím: jedným pohybom vyložím malú aktovku s notebookom a prakticky bez zastavenia plynulo skončím na mojom sedadle. Veci sa dostávajú do normálu: aj posledné kusy batožiny si predsa len – občas s pomocou letušiek a napriek zjavnému nesúladiu so zákonmi fyziky – nachádzajú svoje miesta v odkladacích boxoch, pani-ku či neistotu vo výraze vystrieda úľava, nepokoj pomaly tichne. Medzi poslednými sa objaví sympaticky pôsobiaci mladá dáma nepochybne latinskoamerického pôvodu a zamieri na sedadlo vedľa mňa. Ešte pod vplyvom nie veľmi pozitívneho dojmu, spôsobeného chaosom pri nastupovaní, sa na ňu len rezervovane pozriem a veľmi neurčito kývnem. Nemám chuť na prípadné dlhé rozhovory – čaká ma 13 hodín letu a po vyčerpávajúcich dňoch si potrebujem trochu pospať. Skoro okamžite sa mi to podarí.

Preberie ma vôňa večere i letušky, ktorá sa nakláňa ku mne a jemným dotykcom ma s úsmevom budí. Úsmev opätujem a vyberám si jedlo, na pitie okrem čaju po krátkom zaváhaní

(dal by som si radšej whisky, ale nemá ju v ponuke) 2 dl červeného. Víno v lietadle nikdy nepijem, ale zdá sa mi celkom dobrý nápad trošku sa „omúmiť“ (ako hovoríeva kamarát Blažej), aby som zase čím skôr zaspal.

Nebol to dobrý nápad: náhle som precitol zo sna s pocitom, ktorý som v lietadle ešte nezažil – je mi zle. Obsah žalúdka cítim skoro až v hrdle a bojím sa pohnúť (príliš neskoro som si spomenul, že víno sa mi zdalo trochu seknuté...). A čo horšie, niečo sa deje aj v mojom bruchu a vysielala neklamný signál: vyštartovať smerom k WC! Priam vražedná kombinácia, a zdá sa, že nezávisí odo mňa, ktorá katastrofa prepukne skôr... Letmý pohľad na hodinky: je tesne po tretej, v lietadle tma, poskrúcané postavy na sedadlách sa dajú skôr vytušiť ako vidieť, žiadny pohyb. Cítim sa v pasci. Pot mi steká po čele. Nehýbem sa, zavriem oči, pokúšam sa sústredene zhlboka dýchať a čakám na zázrak.

Zázraky sa dejú: zabralo to. Po 15-20 minútach cítim, že môj žalúdok, hroziaci ešte pred chvíľou explóziou, sa začína upokojsť. Najvyšší čas začať riešiť druhý problém: zvažujem moje šance na rýchly únik. Najväčšou prekážkou je moja suseda, zabalená do deky, skrížená v sedadle a ponorená do spánku. Ak ju zobudím, dokáže sa vymotať dosť rýchlo? Spredu mi únik komplikuje sklopené sedadlo, ale rozhodnem sa konať: opatrne sa postavím, naklonený v 75 stupňovom uhle (viac mi sedadlo nedovoľuje) sa pridržam nízkeho stropu, pokúšam sa prekročiť moju susedu a dostať sa do uličky bez toho, aby som ju zobudil. Potom len zopár rýchlych (aj keď tackavých) krokov stuhnutými nohami v tme a vrážam na WC.

Úľava, svet je opäť gombička. Ale len na chvíľu: s prekvapením zisťujem, že neviem spustiť splachovanie. WC v lietadle nezvyknem navštevovať, a už vôbec prešmatrávať, ale teraz mi nič iné neostáva: v takomto stave WC opustiť nemôžem... Kde to, preboha, je? Skúšam stláčať čo sa dá, podarí sa mi otvoriť aj nejaký odkladací priestor. Konečne objavím nenápadný dotykový spínač (na prvý pohľad vyzeral len ako dekorácia). Ale problém nie je zažehnaný: spláchnutie sa nekoná, len opakované „nežné“ pokropenie obsahu misy z jednej strany a s minimálnym efektom. Snáď sa minula voda, neviem... Viac už však urobiť nemôžem, aj keď na výsledok nie som hrdý.

Z dávkovača si ruky dôkladne namydľím (aspoň to som zvládol na prvý pokus ☺) a vzápätí zistím, že netečie voda! Alebo ju len neviem pustiť? Som ešte v šoku alebo som úplne zblbol? Tak znovu skúšam stláčať, čo sa dá, šmátram i nohou v dolnej časti a... opäť prúser: ešte stále neviem, čo s dôkladne namydlenými rukami, ale zato sa mi podarilo nechtiac stlačiť tlačidlo na privolanie letušky!

O improvizované „rande“ s letuškou v nedôstojnom prostredí WC naozaj nestojím. Slabý prúd vody sa však zrazu predsa len objaví. Ako tak sa zbavím mydla, zbežne utriem ruky a s úľavou rýchlo miznem v bezpečnej anonymite tmavého priestoru lietadla so spiacimi cestujúcimi. Je to neuveriteľné a smejem sa sám na seba, keď zistím, že radosť bola trochu predčasná: neviem nájsť svoje miesto! Skromné nočné osvetlenie nemá šancu – čísla sedadiel sú mimo jeho dosah. A kým som bol preč, zopár cestujúcich sa vybralo do zadnej časti lietadla na malé občerstvenie, takže najmenej 3-4 miesta pri okne vyzerajú presne ako to „moje“: sú voľné a na vedľajšom sedadlo niekto spí. Ktorý pohúžvaný ranec s prikrytou tvárou, zamotaný do deky, je moja sympatická susedka, napriek opakovaným pokusom rozoznať naozaj neviem...

Po chvíľke váhania nájdem riešenie: príručnú batožinu som si odložil do boxu nad mojím sedadlom hneď pri ľavom okraji. Svoju tašku podľa hmatu úspešne identifikujem, aj si z nej – trochu oneskorene – vyberiem malú baterku presne na takéto prípady. Bez toho, aby som susedu zobudil, konečne s úľavou zakotvím na svojom sedadle.



Praha

Po otvorení výstavy SVÚ v Galérii Mánes mám ešte pred návratom do Bratislavy pár hodín voľno. Dcéru Martinku, ktorá sa po promóciách na Karlovej univerzite úspešne uchytila v japonskej firme, pozývam na večeru. Výber reštaurácie som nechal na ňu, vybrala jej obľúbenú. Ako inak, japonskú. Stôl v útulnom prostredí sa plní miskami sushi a sashimi. Po niekoľkých pohárikoch saké s úsmevom hovorí: „A teraz budem rozprávať ja. Ty máš počúvať a tešiť sa, aká som šikovná ☺.“ S radosťou jej želanie plním.

Paríž

Niečo úplne mimoriadne: medzi zasadaniami ECCD a IAA Europe v Paríži mám skoro celý jeden voľný deň (a šancu stretnúť sa s dcérou). S Kristínkou, ktorá pokračuje v štúdiu architektúry ročným študijným pobytom na École Nationale des Arts Décoratifs, sa zvitame pred obedom v Luxemburských záhradách. Chceme deň stráviť spolu a zvažujeme alternatívy: buď jej ja ukážem moje obľúbené miesta, alebo ona mne ten „jej“ Paríž, ktorý už stihla počas niekoľkých mesiacov objaviť. Alebo možno Versailles? Len sa neunáhliť, všetky možnosti sú lákavé ☺. Usádzame sa na lavičke a vychutnávame pohodu babieho leta: pozorujeme šarmantných Parížanov okolo nás, komentujeme, kritizujeme, trošku ohovárame, klebetíme a smeje sa. Rozhovor sa príjemne rozvíja a čas plynie.

Zvečerieva sa. My ešte stále sedíme na lavičke a nič nám nechýba. Ani Versailles. Je už skoro tma, keď sa pomaly, z nohy na nohu, vydávame do ulíc Latinskej štvrte. Z kaviarní a reštaurácií sa šíria lahodné vône, tajomné svetielka sviečok pribúdajú a šum príjemných rozhovorov láka pripojiť sa.

Výborná večera, výbuchy Kristínkinho nákazlivého smiechu a pohár piva. A dav jasajúcich Parížanov okolo súperiacich temperamentných kapiel v uliciach: dnes sú Biele noci, galérie sú otvorené. Všade sa niečo deje. Pred Centre Pompidou je neuveriteľne dlhý rad čakajúcich. Preskúmame alternatívy a pripájame sa. V galérii nás nečaká dôstojne sa tváriace zatuchnuté ticho prázdnych priestorov: súčasné umenie tu má svojich divákov, ktorých sa na výstave tiesnia stovky. Priestory sú plné života, ľudia si to užívajú a bavia sa. Je už hodne po polnoci. Odprevádzam Kristínku domov a vraciam sa do hotela. Nič z toho, čo sme si na dnes plánovali, sa nestalo. Naozaj krásny deň.



Ráno v lietadle, vysoko nad amazonským pralesom, ktorého obrysy sa začínajú vynárať v hĺbke, prináša všeobecnú úľavu. Už zase sedím nad počítačom, keď sa spod deky vedľa mňa vynorí strapatá hlava, prežiarená úsmevom. Sme radi, že noc máme za sebou. A prvý dojem ma neklamal: moja suseda je skutočne veľmi milá. Pracuje ako grafická dizajnerka v Nemecku, do Santiaga ide navštíviť svojich rodičov. Krajina pod nami sa postupne mení. Spolu sa kocháme v úchvatných pohľadoch na Andy. So smiechom súhlasí, aby som ju odfotografoval, ale musím sľúbiť, že jej vo photoshope dorobím make-up ☺. Dá mi aj vizitku: ak by som sa zdržal v Santiagu dlhšie, určite ju mám prísť navštíviť.



Južná Kórea, Soul

V hale hotela sa schádzajú členovia Executive committee IAA/ AIAP i delegáti Regional conference Azia – Pacific. Vládne uvoľnená atmosféra: radosť zo stretnutia a srdečné objímanie dlhoročných priateľov, ale i ústretovosť a nenásilná snaha zapojiť do rozhovorov aj trochu neistých delegátov, ktorí sa zúčastňujú po prvýkrát. K nášmu rozosmiatemu hlúčiku pristupuje s nežným úsmevom Solongo, ktorú ešte nikto z nás nepozná. Anders (šarmantný severan, vždy pripravený prispieť kultivovanou a duchaplnou poznámkou) stratí pri pohľade na krásnu mladú ženu z Mongolska reč: premeria si ju od hlavy po päty, vo veľavravnom geste zdvihne k nej ruku, hľadá slová a... mlčí. Prerušujem narastajúce ticho a skomentujem jeho myšlienku skôr, ako ju vysloví: „Áno, Anders, absolútne s tebou súhlasím. Povedal si to veľmi pekne ☺.“ Všeobecný smiech, napätie povoľuje. Až vtedy Anders dokončí svoj uvítací prejav. Zhŕňa ho do jediného obdivného slova: „Mongolia!“.



● Anders, Karin, Solongo, Andrea a moja ruka s pivom (jediným a napriek pohode v útulnej kórejskej krčmičke nedopitým: ako sa pije pivo, keď je mráz jedenásť stupňov pod nulou?)



- Dobrá nálada a my so žiakmi školy, ktorú sme navštívili počas sprievodného podujatia konferencie, pri prezentovaní ich výtvarných diel (IAA/AIAP so školou spolupracovalo pri rozvoji kreativity v rámci projektu UNESCO) ↓
... a (počas prestávky v programe ☺) Rómeo a Júlia z Antofagasty →



Hodinu meškania pri odlete z Madridu sme nedohnali. Aj keď som sa prehnal letiskom a všetkými kontrolami tak rýchlo, ako sa len dalo, nástup do lietadla som nestihol. Chýbalo len niekoľko minút, ale personál striktné dodržiava predpisy. S ospravedlňujúcim gestom ukazuje na tabuľu s nápisom „Gate is closed“ – Východ je uzatvorený. (Ďalší let do Antofagasty už dnes nie je, tak improvizujem: rozhodnem sa pre let do La Sereny, odkiaľ by som mal stihnúť lietadlo do Antofagasty. Personál je veľmi príjemný, formality vyriešime pomerne rýchlo. Iba môj kufor, ktorý som naposledy videl vo Viedni a do Antofagasty mal docestovať v rovnakom čase ako ja, tieto zmeny zrejme nezvláda: najbližšie ho uvidím až po troch dňoch, prežitých len v tom, čo mám práve na sebe...)

Pozerám cez okná odbavovacej haly letiska Santiago de Chile na lietadlo, ktoré ma malo odviezť do cieľa cesty – do Antofagasty. Je ešte nekonečných 20 minút len pár desiatok metrov odo mňa a predsa je nedosažiteľné. V hlave sa mi vynorí spomienka na príhodu v Burgase v čase, keď teroristický útok na obchodné centrum v New Yorku bol ešte len smutnou a vzdialenou budúcnosťou. I vďaka tomu sa mohlo stať to, čo dnes už možné nie je.

Burgas

Vracali sme sa z dovolenky v Bulharsku. Traja priatelia, ktorých dala dokopy základná vojenská služba. Skoro nikto ju síce nechce zažiť, ale práve vďaka absurdným situáciám má v spomienkach svojim spôsobom výnimočné a trvalé miesto. A táto dovolenka, dohodnutá ešte v ťažkých časoch na vojne, mala byť krátko po návrate do civilu poslednou bodkou za časmi strávenými v zelenom. (Vedeli sme si takúto pánsku jazdu predstaviť aj v inej krajine, ale príslušné štátne orgány ma radi nemali a na žiadosť o devízový prísľub som nikdy nedostal odpoveď, takže z niekoľko málo alternatív vyhralo Bulharsko.)

Na letisku sme vybavili všetky formality a do odletu nám ešte zostalo hodne času, rovnako nám zostalo zopár leva: kúpiť za ne veľmi nebolo čo a doma neboli k ničomu. Tak sme sa rozhodli minúť oboje – aj čas aj peniaze – v útulnom letiskovom bare. Vodka nám pripadala lacná skoro ako voda. A chutila. V bare boli okrem nás len tri barmanky. Mladé, sympatické, priateľské. A po každej runde krajšie.

Čas v bare ubiehal príjemne. Cez veľké okno sme sporadicky pozorovali dianie na letiskovej ploche. Lietadlá prichádzali a odchádzali. Na odlet sa práve chystalo ďalšie: autobus priviezol cestujúcich, po schodíčkoch nastúpili do lietadla, potom šofér sadol za volant a presunul schodíky nabok. Lietadlo sa pomaly začalo otáčať a zamierilo na runway. A vtedy mi to došlo: chalani, to je naše lietadlo! Všetci stíchli, vety – akokoľvek sa ešte pred okamihom zdali dôležité – ostali navždy nedopovedané. V úžase sme pozerali za pomaly sa vzdalujúcim lietadlom a netušili sme, čo teraz.

Prvé sa spamätali barmanky. Rozbehli sa k telefónu a zavolali na radiacu vežu. Potom skontaktovali veliteľa ochrany letiska a bežali s nami k jednému z východov, kde krátko nato so škripaním brzd zastal otvorený gazík s dvomi samopalníkmi. Naskočte, prikázalo nám dievča, zamávalo a vzápätí šofér prudko vyrazil za vzdalujúcim sa lietadlom.

Keď sme vzdialenosť medzi nami skrátili asi o polovicu, lietadlo zastalo. Z druhej strany sa opäť vynorili pojazdné schodíky. K lietadlu sme prišli skoro súčasne. Šofér schodíky zručne, na prvý pokus pristavil k lietadlu, v otvorených dverách sa mihla prekvapená tvár letušky. Vybehli sme po schodíčkoch zmátožení, ako vo sne. Vo dverách lietadla som sa naposledy otočil a pozrel dolu na náš doprovod. Mladí vojaci (zrejme základáci, ako ešte nedávno aj my) boli neistí, nerozumeli celkom, čo sa deje. Nikto z nás nevyzeral ako niekto dôležitý, ale (pre istotu...) v poslednej chvíli skočili do pozornosti a zasalutovali.

Nepokazil som im to. S vážnou tvárou som odzdravil gestom prezidenta, stojaceho pred jasajúcim davom: vzdal som úctu nielen obidvom vojakom, ale aj obetavým barmankám kdesi v diaľke, všetkým krásnym Bulharkám a celému priateľskému a pohostinnému Bulharsku. Dvere za mnou sa definitívne zabuchli a lietadlo opäť zamierilo na runway. V stúpajúcom hluku motorov poletovali otázky a vzrušené komentáre. Nič sme nevysvetľovali. Nebolo treba: boli sme hrdinami dňa.

Na to, aby sa človek stal hrdinom, niekedy stačí prísť neskoro.

Ročenka Slovenskej výtvarnej únie 2014/2015

Vydala Slovenská výtvarná únia, Dostojevského rad 2, 811 09 Bratislava, 2014

© **Koncepcia a redakčná úprava:**

Pavol Král, predseda SVÚ, prezident International Association of Art Europe
Andrea Kozárová, manažérka SVÚ a asistentka predsedu SVÚ, tajomníčka IAA Europe

Realizačný tím: Pavol Král, Andrea Kozárová, Bohunka Hajnalová

© **Text:** Pavol Král, Branislav Jelenčík, Andrea Kozárová, Bohunka Hajnalová, Barbara Brathová,
Roman Popelár, Vincent Polakovič, Naďa Šimunová, Peter Roller, archív Bienále Plzeň

© **Fotografie:** Glenn Arcos, Mária Baloghová, Luca Bisconti, Bohunka Hajnalová, Andrea Kozárová,
Pavol Král, Ivana Kučirková, Karin Kulová, Pavol Prok, Ondrej Rudavský, Jena Šimková,
Andrej Trebatický, Cristian Veza, archív SVÚ, Bienále Plzeň, Danubiany a združenia PRO SCENA

© **Grafický dizajn a layout:** Zuzana Chmelová

Tlač: Polygrafické centrum – M & BG

Náklad: 900 ks

ISBN 978 – 80 – 88906 – 34 – 2

Vydané s finančnou podporou Ministerstva kultúry Slovenskej republiky
a Fondu výtvarných umení.

